

A decorative tassel made of light brown cord, featuring a knot and a fringe, hangs from the top left corner of the page. The background is a textured, light brown surface with a diagonal shadow running from the top left towards the bottom right.

CZĘŚĆ II

SZKOŁY NAUKOWE

SZKOŁY NAUKOWE ROZWIJANE W WYŻSZEJ SZKOLE HANDLOWEJ, WYŻSZEJ SZKOLE EKONOMICZNEJ I AKADEMII EKONOMICZNEJ WE WROCŁAWIU

Pod wieloma względami okres PRL-u jest w historii nauki polskiej czasem wyróżniającym się wieloma specyficznymi cechami, decydującymi o jego istotnej odrębności. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji nauk społecznych, w tym ekonomicznych. Są to bowiem dziedziny z natury swej materii, by użyć tu określenia Georga Ritzera, „wieloparadygmatyczne”. Spory między uczonymi reprezentującymi różne poglądy, nurty, szkoły czy kierunki naukowe dotyczą nie tylko sfery empirii, ale również kwestii podstawowych założeń epistemologicznych i ontologicznych, leżących u podstaw podejmowanych badań. Niezbędnym warunkiem ich rozwoju jest zatem wolność uczonego, tzn. prawo do swobodnego wyboru tematu, formułowania problemu badawczego, doboru metod, prezentowania wyników środowisku uczonych i opinii publicznej, a nawet przyjęcia preferowanych kategorii aksjologicznych.

Rzeczywistość PRL-u była radykalnie odmienna od tego wzorca. Mimo różnych wahań, okresów „liberalizacji” i „zaostżania kursu” nauki ekonomiczne, zwłaszcza zaś najstarsza w tej grupie – ekonomia, znajdowały się przez cały czas w szczególnie trudnej sytuacji. Ekonomistom narzucono sztywny gorset paradygmatu marksistowskiego, a ich rolę często ograniczano do uzasadniania decyzji gremiów politycznych. Świadomie eliminowano przedstawicieli tych kierunków i szkół, które były oparte na innych założeniach ontologicznych, deprecjonowano ich dorobek badawczy, utrudniano kariery naukowe, zahamowano także rozwój zainicjowanych w dwudziestoleciu międzywojennym kierunków badań oraz unie możliwiano poznanie dorobku ekonomii rozwijanej na Zachodzie. Otwartą ofensywę ideologiczną, zmierzającą do swoistej „demokratyzacji” szkół wyższych, rozpoczęli komuniści z początkiem 1948 r. (choć i okres wcześniejszy odległy był od koniecznej nauce wolności). Jej celem była zmiana składu socjalnego studentów oraz eliminacja wykładowców uznanych za „reakcjonistów”. Oznaczało to usunięcie uczonych przeciwnych ideologizacji nauki przez przyjęcie założeń i metodologii ortodoksyjnego marksizmu w wydaniu stalinowskim, rozbudowę sterowanych organizacji młodzieżowych oraz komórek partyjnych, korzystanie wyłącznie z „dorobku” nauki radzieckiej. Szkolnictwo ekonomiczne, ze względu na znaczenie, jakie władze przywiązywały do spraw gospodarczych, poddane było szczególnej presji. Funkcjonariusz partyjny Stefan Skrzyszewski oskarżył środowisko naukowe o to, że głosi „bezkarnie, jak za czasów sanacyjno-faszystowskich, niesamowite reakcyjne brednie”. Jako przykład podał m.in. publikacje *Teorii ekonomiki* Wacława Fabierkiewicza oraz *Historię doktryn ekonomicznych i teorii ekonomiki* Adama Heydla. Apogeum monopolu ekonomii marksistowskiej przypada na pierwszą połowę lat pięćdziesiątych. Na odbytym w grudniu 1950 r. I Zjeździe Ekonomistów Polskich dokonano brutalnej krytyki polskiej „burżuazyjnej pseudonauki” ekonomicznej, wezwano do przezwyciężenia „burżuazyjnych teoryjek w naukach ekonomicznych” i zastosowania w polskich warunkach „teorii socjalistycznego rozwoju”. Za słowami poszły czyny. Wielu wybitnych ekonomistów pozbawiano katedr bądź ograniczano im prawo do wykładania (np. prof. E. Lipińskiemu); niektórzy zostali przenie-

sieni na wcześniejszą emeryturę (jak prof. E. Taylor), inni byli nawet aresztowani (dotknęło to m.in. byłego rektora SGH Aleksego Wakara).

W tym kontekście bardziej zrozumiałe staje się pytanie postawione w 1997 r. przez Bożenę Klimczak, profesora wrocławskiej Akademii Ekonomicznej, w tytule artykułu opublikowanego w „Argumenta Oeconomica” – *Why a Wrocław school of economic thought has not evolved?* Autorka wskazuje na uwarunkowania polityczne, które spowodowały, że do tego nie doszło. Osobą, wokół której mogła ewentualnie ukształtować się wrocławska szkoła ekonomii, był prof. Wincenty Styś, postać niezależna w swoich poglądach naukowych, uczony o niezwyklej pasji twórczej, zdolnościach dydaktycznych i organizacyjnych. Podobnie jednak jak wielu innych, został on pozbawiony prawa wykładania i publikowania w dziedzinie ekonomii. Był też od końca lat czterdziestych aż do śmierci inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa. Zakaz publikacji i wykładania ekonomii oraz swoiste „zesłanie” prof. Stysia na Wydział Filozoficzno-Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego trwało do 1956 r. Wybrany po przełomie październikowym na rektora ówczesnej Wyższej Szkoły Ekonomicznej zmarł w 1960 r., wkrótce po tym, jak władze odmówiły zatwierdzenia jego kandydatury na drugą kadencję.

Lata 1956-1989, mimo zachodzących zmian politycznych, również nie stwarzały warunków sprzyjających powstaniu oryginalnej szkoły ekonomii. Zbyt silna była presja cenzury ograniczająca wolność poglądów i wypowiedzi, utrudniony był także dostęp do źródeł, w tym wiarygodnych danych statystycznych. Znamienne, że szkoła taka nie powstała nawet w obrębie paradygmatu marksistowskiego. Jak twierdzi prof. B. Klimczak, zabrakło uczonego tej miary co Wincenty Styś, i luki tej nie był w stanie wypełnić żaden intelektualista marksistowski.

Na tle problemów dotyczących środowisko ekonomistów o wiele korzystniej przedstawiała się sytuacja innych dziedzin nauki, w tym nauk prawnych. Jest to o tyle istotne, że wielu wybitnych profesorów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego pracowało przez jakiś czas w Wyższej Szkole Handlowej, a potem w Wyższej Szkole Ekonomicznej. Wielu z nich stworzyło własne, oryginalne i rozwijane po dzień dzisiejszy przez ich uczniów szkoły naukowe. Wśród najważniejszych należy wymienić Szkołę Prawa i Postępowania Cywilnego, której założycielem był Kamil Stefko, Szkołę Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego, którą stworzył Tadeusz Bigo, Szkołę Prawa Międzynarodowego Publicznego i Teorii Prawa skupioną wokół Stanisława Huberta, Szkołę Badań Historii Ustroju i Prawa stworzoną przez Seweryna Wysłoucha. Trzeba także wspomnieć o dorobku Stefana Inglota, wykładowcy historii gospodarczej w WSH, który stworzył liczącą się w kraju Szkołę Historii Społeczno-Gospodarczej. Kierownikiem Katedry Geografii Gospodarczej w WSH był także Józef Wąsowicz, twórca Szkoły Kartografii, natomiast Stefan Golachowski, założyciel Szkoły Geografii Społecznej i Osadnictwa, był wieloletnim pracownikiem WSE. Większość z tych wykładowców została jednak już w 1950 r., po upaństwowieniu uczelni, zmuszona do rezygnacji z pracy we wrocławskiej Wyższej Szkole Ekonomicznej.

Utraciwszy wsparcie kadrowe Uniwersytetu Wrocławskiego, WSE nie mogła liczyć na pozyskanie wybitnych ekonomistów z innych ośrodków akademickich. Dwa ważne przedwojenne centra myśli ekonomicznej – lwowskie i wileńskie – zostały utracone, nato-

miast ośrodki krakowski, warszawski i poznański, po politycznych „czystkach”, miały zbyt mało wybitnych profesorów, by wspierać kadrowo nowo powstałe uczelnie. Zadziwiające kariery robili wówczas ludzie, których jedyną kompetencją była polityczna lojalność. Kuriozalnym przykładem były błyskawiczne awanse Józefa Kielskiego, nauczyciela szkoły zawodowej, który z politycznego nadania został następcą prof. Stysia na stanowisku kierownika katedry oraz prorektorem WSE. Będąc protegowanym komunistycznego działacza Józefa Zawadzkiego, w przyspieszonym tempie otrzymał stopień doktora i docenta na podstawie wygłaszanych referatów propagandowych.

W tym kontekście bardziej zrozumiałe staje się, dlaczego dopiero w drugiej połowie lat pięćdziesiątych zaczęły się we wrocławskiej uczelni ekonomicznej kształtować pierwsze szkoły naukowe, których rozwój nastąpił w dekadzie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Co prawda, wciąż trudno było uprawiać ekonomię bez przymusu ideologicznego, otworzyły się jednak szersze możliwości badań opartych na logice i matematyce. Ta swoista „ucieczka” ku badaniom ilościowym zaowocowała na wrocławskiej uczelni ekonomicznej wieloma cennymi osiągnięciami. Nie jest przypadkiem, że większość szkół naukowych, które się wówczas ukształtowały, odwoływała się w badaniach ekonomicznych do metod statystycznych i matematycznych. W obrębie zainspirowanej badaniami prof. Jana Falewicza Szkoły Metod Ilościowych własne liczące się szkoły stworzyli jego uczniowie: Zdzisław Hellwig – Szkołę Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki, Stanisława Bartosiewicz – Szkołę Modelowania Ekonometrycznego, Władysław Bukietyński – Szkołę Programowania Matematycznego, Maria Cieślak – Szkołę Prognozowania, a uczeń prof. Hellwiga, Antoni Smoluk, utworzył Szkołę Metrologii Ekonomicznej. Warto podkreślić, że do dziś 50 przedstawicieli tych szkół uzyskało status samodzielnego pracownika naukowego – profesora bądź doktora habilitowanego, a ponad 250 osób – stopień doktora. W ostatnich latach coraz większego znaczenia nabiera, zainspirowana badaniami Z. Hellwiga, Szkoła Informatyki Ekonomicznej, której rozwój związany jest z działalnością naukową profesorów Elżbiety Niedzielskiej, Henryka Sobisa i Adama Nowickiego. Drugi rozwijający się z sukcesami nurt badawczy to zarządzanie. Ber Haus (uczeń prof. Stysia) stworzył Empiryczną Szkołę Zarządzania, a jego współpracownik Arkadiusz Grossman – Prakseologiczno-Metodologiczną Szkołę Zarządzania. W obrębie obu tych szkół 33 pracowników uzyskało tytuł naukowy bądź habilitację, a 180 osób stopień doktora. Silny ośrodek naukowy w zakresie rachunkowości wykształcił się wokół Stefana Górniaka i Bolesława Siwonia – organizatorów Szkoły Naukowej Rachunkowości, natomiast za sprawą prof. Teodora Kramera i jego uczniowicy Anieli Styś ukształtowały się trzy szkoły marketingu: Szkoła Marketingu, Ekonomiki Obrotu Towarowego i Szkoła Marketingu Usług. Własną Szkołę Polityki Ekonomicznej i Regionalnej stworzył także Bolesław Wiński. Warto podkreślić, że na wrocławskiej Akademii Ekonomicznej pracowali także uczeni reprezentujący inne dziedziny nauki: Jerzy Ziobrowski, wybitny chemik, stworzył Szkołę Doskonalenia Technologii Fermentacji i Biosyntezy, Józef Berak – Szkołę Chemii Związków Fosforanowych, a Jan Sondel – Szkołę Intensywności i Warunków Intensyfikacji Rolnictwa.

Warto podkreślić, że liczącym się ośrodkiem naukowym stał się w ostatnich latach Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze. Badaniami prof. Adama Ginsberta-Geberta zainspirowana została Szkoła Ekonomiki Miast, natomiast profesorowie Józef

Krynicky i Aleksander Stefan Kornak stworzyli Szkołę Turystyki i Gospodarki Turystycznej. Coraz ważniejsze miejsce na mapie naukowej Polski odgrywa także Szkoła Analizy Danych, której twórcami są profesorowie Danuta Strahl i Tadeusz Borys.

Cechą specyficzną wrocławskiego środowiska ekonomistów było znaczne rozproszenie. Co prawda, większość z nich była zatrudniona na Akademii Ekonomicznej, spora grupa pracowała jednak także w innych uczelniach, i choć żaden z nich nie stworzył własnej szkoły naukowej, to legitymują się oni bardzo poważnym dorobkiem naukowym. Warto wspomnieć zwłaszcza o środowisku ekonomistów niegdyś i obecnie skupionych na Uniwersytecie Wrocławskim, by wymienić tylko: Wacława Skrzywaną, Franciszka Ryszkę, Wiesława Sameckiego, Tomasza Afeltowicza, Leona Olszewskiego, Tadeusza Bednarskiego, Urszulę Kąlinę-Prasznic, Janinę i Jarosława Kunderów, Witolda Kwaśnickiego, Barbarę Majewską-Jurczyk, Jerzego Chodorowskiego. Rozproszenie nie oznaczało jednak braku współpracy. Dobrym przykładem jest osoba prof. Lesława Adama, twórcy szkoły Prawa Finansowego, który był promotorem prac doktorskich zarówno na Wydziale Prawa (gdzie prace bronił m.in. Józef Kaleta – późniejszy rektor Akademii Ekonomicznej i Wanda Romanowska – wieloletni dziekan Wydziału Gospodarki Narodowej), jak i na uczelni ekonomicznej (praca Marii Myszkowskiej, późniejszej profesor AE).

Istotną cezurę w rozwoju nauk ekonomicznych stanowi dopiero rok 1989. Wraz ze zmianą systemu politycznego powstały warunki do rozwijania badań teoretycznych i empirycznych, których przedmiotem są zjawiska towarzyszące transformacji polskiej gospodarki, takie jak ochrona środowiska, kształtowanie się rynków informacji, prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, działania zbiorowe, instytucjonalne aspekty transformacji. Na wrocławskiej Akademii Ekonomicznej powstały obecnie dwa duże zespoły badawcze, które pretendują do stworzenia oryginalnych wrocławskich szkół ekonomii. Ich dorobek prezentuje w swoim opracowaniu Bożena Klimczak. Jej tekst *Jak powstają szkoły naukowe w dziedzinie ekonomii* jest jednak czymś więcej niż tylko opisem osiągnięć badawczych wrocławskich uczonych, daje on bowiem odpowiedź na kluczowe pytania: co to jest szkoła naukowa, dlaczego w czasach PRL-u nie powstały żadne liczące się szkoły w dziedzinie ekonomii i wreszcie jakie warunki muszą być spełnione, by szkoła naukowa mogła powstać. Refleksje prof. Klimczak stanowią znakomity wstęp do prezentacji dorobku szkół naukowych, które ukształtowały się w ciągu sześćdziesięciu lat działalności wrocławskiej uczelni ekonomicznej.

Opracowanie materiałów dotyczących szkół naukowych nie byłoby możliwe bez zaangażowania szerokiego kręgu osób, w tym liczного grona współpracowników i uczniów Mistrzów – organizatorów oraz twórców szkół. Materiały te zostały pierwotnie przygotowane do publikacji zainicjowanej w 2003 r. przez Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola. Efektem tej inicjatywy jest wydane w 2007 r. przez Wydawnictwo Ossolineum monumentalne dzieło *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945-2005*. Prezentowane w tej części opracowania materiały stanowią uzupełnioną i rozwiniętą część rozdziału tego dzieła pt. *Nauki ekonomiczne i prawnicze*. W jego opracowaniu wzięli udział: Stanisława Bartosiewicz, Andrzej Bąk, Ewa Bogacka-Kisiel, Ryszard Bról, Agnieszka Bukietyńska, Jędrzej Chumiński, Maria Cieślak, Andrzej Graczyk, Mirosław Karaś, Mirosława Klamut,

Bożena Klimczak, Józef Koredczuk, Stanisław Krawczyk, Mirosława Kwiecień, Władysław Leśniak, Jan Lichtarski, Tadeusz Listwan, Marian Maciejuk, Krystyna Mazurek-Łopacińska, Danuta Misińska, Adam Nowicki, Walenty Ostasiewicz, Mieczysław Przybyła, Andrzej Rapacz, Bożena Rudnicka, Antoni Smoluk, Aniela Styś, Stanisław Urban, Lucyna Wasylina, Teresa Znamierowska.

JAK POWSTAJĄ SZKOŁY NAUKOWE W DZIEDZINIE EKONOMII

Tekst poświęcony wrocławskiej szkole ekonomii z okazji pięćdziesięciolecia Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu zatytułowany został pytaniem: *Dlaczego nie powstała wroclawska szkoła ekonomii?*¹. Podobne pytania mogłyby zostać sformułowane nie tylko w odniesieniu do ekonomii, lecz także wobec innych nauk ekonomicznych należących do grupy nauk społecznych. Są to bowiem nauki o zjawiskach i procesach powodowanych przez człowieka w kontekście społecznym. Powstawanie zjawisk ekonomicznych i wywoływanie procesów gospodarczych przez ludzkie działania jest subiektywne pod względem ontologicznym. Natomiast z epistemologicznego punktu widzenia naukowe wyjaśnianie tych subiektywnych fenomenów koncentruje się na obiektywnym poznawaniu rzeczywistości gospodarczej. Postawa badacza, jego poglądy i doświadczenia są subiektywne, dlatego do podstawowych problemów metodologicznych ekonomii należy kwestia oddzielenia subiektywnych elementów poznania i nadania ekonomii statusu nauki wolnej od wartościowania. Problem ten pojawił się w XIX w. w związku z łączeniem przez ekonomistów pracy naukowej i doradczej. Robert Whately jako pierwszy zauważył, że ekonomista jako doradca ocenia przedsięwzięcie, jego skuteczność i efektywność, biorąc pod uwagę różne kryteria nieekonomiczne. Stwierdził to również William Nassau Senior, który zaproponował wyodrębnienie czystej nauki ekonomii jako nauki empirycznej, wolnej od wartościowania. Tę propozycję rozwinął John Stuart Mill. Przedstawił on koncepcję ekonomii jako nauki duchowej, różniącej się od tzw. sztuki ekonomii, stosującej zasady etyczne. Na podstawie dziewiętnastowiecznych dążeń do pozytywnego uprawiania nauki ekonomii John Neville Keynes wprowadził na początku XX w. trójpodział ekonomii na naukę pozytywną – zajmującą się wyjaśnianiem zjawisk i procesów gospodarczych, naukę normatywną – formułującą zasady i powinności odnoszące się do gospodarowania, oraz sztukę ekonomii – ustanawiającą zasady prakseologiczne dla działalności gospodarczej. Triada ta została zredukowana przez Miltona Friedmana do podziału ekonomii na naukę pozytywną i normatywną. Zadaniem ekonomii jako nauki pozytywnej jest formułowanie twierdzeń opisujących i wyjaśniających zjawiska oraz procesy gospodarcze, które podlegają sprawdzeniu na podstawie falsyfikacji predykcji. Natomiast w nurcie normatywnym są formułowane zalecenia, wskaźniki oraz sądy wartościujące. Poglądy i postawa badacza odgrywają wówczas większą rolę niż w nurcie pozytywnym.

Dyskusja nad rozróżnieniem obiektywnego/subiektywnego charakteru poznania zjawisk i procesów gospodarczych od ich subiektywnej ontologii toczyła się w warunkach wolności słowa, z którego wynika prawo do swobody wyboru przedmiotu badań naukowych i doboru normatywnych przesłanek wnioskowania, a także w warunkach wolności gospodarczej, z której wynika, że subiektywne wybory są konieczne ze względu na kontekst sytuacyjny, ale nie są przymusowe. Uprawianie ekonomii w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu należy więc omówić na tle sytuacji politycznej i społecznej, w której badacze bądź dysponują prawem do wolnej działalności naukowej, bądź są go pozbawieni. To kryterium służy do wyodrębnienia trzech okresów uprawiania ekonomii w czasie sześćdziesięcioletniego istnienia Akademii Ekonomicznej. Pierwszy, krótki okres względnej wolności nauki (lata 1947-1949) wiąże się z osobą prof. Wincentego Stysia, który z grupą pracowników uczelni lwowskich tworzył podwaliny wrocławskiej ekonomii. W prowadzonym przez niego seminarium z ekonomii neoklasycznej uczestniczyła między innymi prof. Stanisława Bartosiewicz². Okres ten został brutalnie przerwany przez ideologiczną ofensywę komunistów, których celem było wyeliminowanie „reakcyjnej ekonomii burżuazyjnej” wraz z jej przedstawicielami i zastąpienie ich partyjnymi ideologami. Lata 1949-1989 stanowią drugi, długi okres, w którym nauki ekonomiczne zostały pozbawione wolności, a naukowcy – prawa do swobodnego prowadzenia badań naukowych. Uniemożliwiło to powstanie wrocławskiej szkoły ekonomii. Z tego powodu zasadne było pytanie: dlaczego nie powstała wrocławska szkoła ekonomii? Szczegółowa odpowiedź znajduje się w drugiej części opracowania. Trzeci okres w dziedzinie uprawiania ekonomii w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu rozpoczął się w drugiej połowie 1989 r., wraz ze zlikwidowaniem cenzury i wprowadzeniem gwarancji wolności słowa, prawa do swobodnego prowadzenia badań naukowych, a także wolności poruszania się i korzystania z informacji. Zaistniały więc warunki do spontanicznego powstawania zespołów badawczych i wyboru opiekunów naukowych, a więc do tworzenia się szkół naukowych. Tytułowe pytanie odnosi się do tego właśnie okresu. Odpowiedź na nie znajduje się w trzeciej części opracowania. W ostatniej, czwartej części dokonano podsumowania sześćdziesięcioletniej działalności naukowej w dziedzinie ekonomii w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.

Dlaczego w okresie 1949-1989 nie powstała wrocławska szkoła ekonomii?

W 1949 r. autorka tego opracowania rozpoczęła naukę w szkole podstawowej. W „Elementarzu” Falskiego oprócz Ali i kota był Bierut i Rokossowski, komunistyczni przywódcy PRL-u. W Wyższej Szkole Ekonomicznej odbył się sąd nad prof. Wincentym Stysiem. Świadkowie twierdzą, że o tzw. odchylenie prawicowe w ekonomii oskarżał prof. Krzysztof Jeżowski, późniejszy rektor. Profesor Wincenty Styś został pozbawiony katedry i prawa nauczania ekonomii. Przeniesiono go do Instytutu Historii Uniwersytetu Wrocławskiego, noszącego wówczas imię Bolesława Bieruta. Jego miejsce w Katedrze Ekonomii Politycznej zajął Józef Kielski, desygnowany przez komitet PZPR nauczyciel szkoły zawodowej. Na podstawie wygłoszonych referatów propagandowych w przyspieszonym tempie otrzymał stopień magistra, doktora i docenta³. Jedynie słuszną ekonomią stała się ekonomia marksistowska, a podstawową lekturą „Kapitał” Marksa. Czytałam go w okresie studiów oraz stażu asystenc-

kiego. Dla wielu moich starszych i młodszych kolegów był jedyną lekturą. Zbiory biblioteczne były skromne, dostęp do literatury światowej zaś niezwykle utrudniony. Informacje statystyczne były fałszowane. Na czym więc polegała praca naukowa? Po pierwsze, można było nie pracować naukowo, zwłaszcza jeśli rekompensowała to praca partyjna. Po drugie, niektórzy pracownicy utożsamiali swój system wartości z systemem oficjalnie głoszonym i wnosili go z wewnętrznej potrzeby do swoich badań naukowych. Efektem tych stosunkowo nielicznych badań były publikacje z ekonomii marksistowskiej. Po trzecie, badania własne niezbędne do uzyskania stopnia doktora miały charakter eklektyczny, na tyle na ile pozwalał urząd cenzorski i autocenzura. W materiałach z konferencji przygotowanej przez Instytut Ekonomii Politycznej w 1980 r., w dwudziestą rocznicę śmierci profesora Wincentego Styśa, ingerencję cenzury politycznej i autocenzurę dostrzec można bez trudu. Jednakże we wrocławskiej Akademii Ekonomicznej nie pojawili się intelektualiści marksistowscy, którzy potrafiliby zintensyfikować ideologicznie badania w dziedzinie ekonomii i skupić wokół siebie młodych pracowników. Nie byli nimi następcy Józefa Kielskiego, doc. Aleksander Łukaszuk oraz prof. Józef Popkiewicz. W krótkim okresie 1956-1960, w którym wznowił wykłady prof. Wincenty Styś, zostały rozpoczęte pod jego kierunkiem przez Zofię Szapajtis i Zygmunta Gałdzińskiego empiryczne badania naukowe. Po jego przedwczesnej śmierci powstała próżnia naukowa, w której najpierw pojedyncze osoby, a później niewielkie zespoły próbowały prowadzić własne badania teoretyczne lub empiryczne. Podstawową cechą tych badań było dążenie do wyboru takich obszarów badawczych i takich metod, które pozwalałyby na zdystansowanie się od oficjalnego systemu wartości. Były to teoretyczne prace Czesława Sułkowskiego z dziedziny rachunku ekonomicznego, opublikowane w czasopiśmie amerykańskim, teoretyczne prace z zakresu komparatystyki ekonomicznej Bogusława Fiedora oraz empiryczne badania:

- starych regionów przemysłowych (Jan Rymarczyk, Ludwik Skiba, Sylwester Gwizd, Adam Kubów),
- regionów uprzemysłowionych (Zofia Szapajtis, Zygmunt Gałdziński, Tadeusz Liśtwan, Irena Kociszewska, Andrzej Oryński, Barbara Ćwierz-Matysiak, Wanda Iżyk),
- rolnictwa (Bożena Baborska, Bożena Klimczak),
- funkcjonowania centralnie zarządzanych przedsiębiorstw państwowych (zespół kierowany przez Danutę Misińską, w którego skład wchodził m.in. Bożena Klimczak, Bożena Baborska, Fryderyk Macha, Marian Noga).

Inspiratorem badań empirycznych byli profesorowie Wincenty Styś, Wacław Długoborski i Józef Popkiewicz, dyrektor Instytutu Ekonomii w latach 1970-1980. Efektem tych badań były nieopublikowane prace doktorskie oraz nieliczne publikacje w niskonakładowych periodykach lub w materiałach do użytku wewnętrznego. Służyły one pogłębieniu własnej wiedzy oraz aspiracji naukowych ich wykonawców bardziej niż rozwojowi ekonomii jako nauki. Znaczna część omawianych badań empirycznych została zamknięta po kilkuletnim okresie. Wyjątek stanowiły badania nad funkcjonowaniem przedsiębiorstw państwowych prowadzone nieprzerwanie w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych pomimo przymusowego wykluczenia w 1982 r. Danuty Misińskiej z Instytutu Ekonomii Politycznej. Wyniki tych badań były tylko częściowo publikowane, syntetyczne opracowanie zaś przygotowane

przez Danutę Misińską i Bożenę Klimczak nie mogło zostać wydane w Polsce. Zostało ono wykorzystane w dwóch publikacjach zagranicznych, omawiających próby reformowania systemu centralnie planowanego w Polsce, wysłanych z Polski poza cenzurą.

Lata osiemdziesiąte były dla niektórych pracowników Instytutu Ekonomii Politycznej bardzo trudne, a zarazem twórcze. W roku „solidarnościowym” nastąpiła polaryzacja poglądów oraz stosunku do pracy naukowej. Wystąpienia z PZPR, do której należała w minionych latach większość pracowników, oraz zaangażowanie się w pracach NSZZ „Solidarność” przez Danutę Misińską, Bożenę Klimczak, Andrzeja Oryńskiego i Fryderyka Machę utrudniło awanse zawodowe. Danuta Misińska i Andrzej Oryński zostali relegowani z Instytutu, a Fryderyk Macha opuścił Polskę. Jednocześnie pojawiły się możliwości studiowania światowej literatury, publikowanej w drugim obiegu. W latach osiemdziesiątych Bożena Baborska i Andrzej Oryński zamieszczali publikacje o charakterze publicystyki naukowej w wydawnictwach podziemnych. Za tę pracę byli represjonowani, a Andrzej Oryński został skazany na karę pozbawienia wolności. Osoby z tej grupy prowadziły badania zjawisk z działalności przedsiębiorstw w gospodarce centralnie planowanej oraz procesów narastania niedoboru dóbr produkcyjnych i konsumpcyjnych. Zaowocowały one doktoratami i habilitacjami. Pracowało się wówczas samodzielnie, bez mistrzów, z przydzielonymi opiekunami naukowymi. Wyjątek stanowiła grupa prowadząca badania regionalne pod kierunkiem prof. Józefa Popkiewicza. Większość członków tej grupy odeszła z Instytutu Ekonomii, zmieniając obszary badawcze. Twierdzenie, że w latach 1949-1989 nie powstały szkoły naukowe w ekonomii, można zatem uznać za udowodnione.

Jak powstają szkoły naukowe w ekonomii? W latach dziewięćdziesiątych powstały możliwości swobodnej pracy naukowej, samodzielnego wyboru przedmiotu badań i opieku-na naukowego, a także publikowania bez ingerencji cenzury. Powstał Instytut Ekonomii złożony z czterech katedr, reprezentujący podstawowe działy ekonomii: mikroekonomię, makroekonomię, ekonomię matematyczną oraz historię myśli ekonomicznej. Akces pracowników do tych katedr był dobrowolny, a ich kierownicy zostali wybrani w drodze tajnego głosowania. Fundacje naukowe ze Stanów Zjednoczonych przysyłały książki i podręczniki. W poprzednich latach nie wyjeżdżałam na staże zagraniczne. Pierwszy raz udałam się jesienią 1989 r. na Uniwersytet Wilhelma w Münster: seminaria i wykłady profesora Jochena Schumana, amerykańskie podręczniki ekonomii, książka O. Williamsona pt. *Economic Institutions of Capitalism*, a także prawdziwie uniwersytecka atmosfera. Obserwowałam mistrza i uczniów, uczyłam się, w przyspieszonym tempie nadrabiałam zaległości w znajomości języka angielskiego i niemieckiego. Profesor Jochen Schuman, który gościł również moich kolegów, profesorów Bogusława Fiedora, Stefana Forlicza, Stefana Linka, Mariana Nogę, Jerzego Rymarczyka, zasłużył się ogromnie w dziele przygotowania się do pracy naukowej w III Rzeczypospolitej. Pierwsze lata były poświęcone przede wszystkim działalności dydaktycznej i opracowaniu podręczników oraz materiałów dydaktycznych. Rozpoczęto również prace badawcze, których przedmiotem były swoiste zjawiska i procesy gospodarcze polskiej transformacji, takie jak ochrona środowiska naturalnego, powstawanie rynków, prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, tworzenie się grup interesu, polityka pieniężna, instytucje go-

spodarki w okresie transformacji. Prace te, jako badania własne, przyniosły liczne doktoraty, habilitacje oraz pierwsze w dziejach Instytutu prace profesorskie. Wokół profesorów kierujących katedrami skupiły się zespoły, z których z czasem ukształtowały się dwa duże zespoły badawcze, pretendujące do stworzenia szkół naukowych w ekonomii. Jeden z nich ukształtował się pod kierunkiem prof. Bogusława Fiedora – dyrektora Instytutu Ekonomii i obecnego rektora. Dorobek kierowanego przez niego zespołu pozwala mówić o wrocławskiej szkole ekonomii środowiska i zasobów naturalnych. Drugi zespół ukształtował się wokół Bożeny Klimczak, kierownika Katedry Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej i Andrzeja Matysiaka, profesora tej katedry. Badania tego zespołu dotyczą instytucjonalnych aspektów transformacji gospodarczej w Polsce. Właściwością badań obu zespołów jest stosowanie metod teorii ekonomicznych do wyjaśniania nowych zjawisk lub procesów gospodarczych obserwowanych w Polsce w okresie przejścia do gospodarki rynkowej. Oba zespoły mają zasługi pionierskie w swoich obszarach badawczych w skali nie tylko krajowej, ale i międzynarodowej.

Wrocławska Szkoła Ekonomii Środowiskowej. Ekonomia środowiska (którą zamienne nazywa się też ekonomiczną teorią środowiska) jest częścią składową ogólnej nauki ekonomicznej (teorii ekonomii). Zajmuje się analizą różnych aspektów ograniczoności i wyboru w gospodarowaniu zasobami i walorami – zarówno materialnymi, jak i niematerialnymi – środowiska przyrodniczego.

Początki Wrocławskiej Szkoły Ekonomii Środowiskowej sięgają połowy lat osiemdziesiątych i są związane z osobami Piotra Wilczyńskiego i, nieco później, Bogusława Fiedora. Wokół kierowanych przez nich badań naukowych o charakterze zarówno empirycznym (np. studia poświęcone wykorzystaniu instrumentów ekonomicznych w zarządzaniu ochroną środowiska w organizacjach przemysłowych), jak i teoretycznym (na przykład ekologiczne uwarunkowania wzrostu gospodarczego w ujęciu neoklasycznych i keynesowskich modeli wzrostu) skupiła się grupa młodych pracowników, stanowiących dziś trzon Katedry Ekonomii Ekologicznej. Byli to m. in.: Andrzej Graczyk, Stanisław Czaja, Zbigniew Jakubczyk. W badaniach tych, wykonywanych w ramach tzw. centralnych i resortowych programów badawczych, a także koordynowanych przez Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, brały też udział osoby pracujące dzisiaj w innych jednostkach organizacyjnych, w tym Maria Piotrowska, Marian Noga, Stefan Forlicz, Andrzej Matysiak, Marek Łyszczak czy Ryszard Gumiński.

Były to duże projekty badawcze, zapewniające współpracę wielu zespołów. Dały one zespołowi Akademii Ekonomicznej okazję uczestnictwa w tworzeniu się i rozwoju nowych obszarów badań w ramach polskiej ekonomii, jak też poznania niemal wszystkich polskich badaczy, którzy już byli aktywni na tym polu bądź wówczas zaczęli się specjalizować w tej dziedzinie. Mieliśmy okazję współpracować z najbardziej liczącymi się wówczas przedstawicielami tej dziedziny nauk ekonomicznych – Anną Jankowską-Kłapkowską, Barbarą Prandecą, Antonim Symonowiczem, Adamem Ginsbertem-Gebertem. Prace badawcze pozwoliły poznać specyficzne problemy niektórych dziedzin gospodarki, mających istotne związki ze środowiskiem przyrodniczym, a szczególnie górnictwa i hutnictwa miedzi.

Okres 1986-1990 można określić ogólnie jako czas wyboru podstawowej tematyki badawczej zespołu – ekonomicznych aspektów ochrony środowiska – oraz rozpoznawania różnych obszarów tej problematyki. Młody, dynamiczny zespół Instytutu Ekonomii stał się jednym z nielicznych specjalizujących się w Polsce w tej dziedzinie. Ważnym wydarzeniem, dokumentującym wiodącą pozycję zespołu w dziedzinie teoretycznych aspektów wzrostu gospodarczego, było wydanie monografii *Ekologiczne uwarunkowania wzrostu gospodarczego w ujęciu współczesnej teorii ekonomii* (Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1993), nagrodzonej nagrodą ministra.

Rolę liderów zespołu odgrywali w tym okresie Piotr Wilczyński i Bogusław Fiedor. Poczynając od roku 1990, po wyjeździe P. Wilczyńskiego do Wielkiej Brytanii, a następnie do USA (gdzie przedwcześnie, w wieku lat 50, zmarł w 2000 r.) przewodniczył zespołowi B. Fiedor, który od roku 1991 pełni też funkcję dyrektora Instytutu Ekonomii. Istotną rolę w ugruntowaniu obszaru zainteresowań badawczych zespołu w obszarze ekonomii środowiskowej odegrało opublikowanie przez B. Fiedora w 1990 r. pracy: *Przyczynek do ekonomicznej teorii zanieczyszczenia i ochrony środowiska* (Ossolineum, Wrocław 1990).

Po roku 1990 zespół, jako jeden z pierwszych w Polsce, podjął badania także nad praktycznymi aspektami ekonomii ochrony środowiska. Współdziałał w procesie tworzenia podstaw nowego podejścia do polityki ekologicznej państwa, w budowaniu propozycji nowych instrumentów ekonomicznych tej polityki, w tym także nowej formuły funkcjonowania funduszy ochrony środowiska, która umożliwiła później stworzenie finansowych podstaw intensywnego nadrabiania „zaległości” inwestycyjnych infrastruktury ochrony środowiska. Niezmiernie ważne okazało się także bardzo dobre przygotowanie zespołu z zakresu teorii ekonomii. Dzięki tym pracom zespół wrocławski już wtedy odgrywał istotną rolę w rozwoju ekonomii środowiska w Polsce. Godne odnotowania wydaje się nawiązanie w tym okresie stałej współpracy badawczo-eksperckiej z Departamentem Polityki Ekologicznej Ministerstwa Środowiska (od 1989 r.), Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (od 1990 r.) i Sejmową Komisją Ochrony Środowiska. W latach 1990-1995 zespół zrealizował kilkanaście projektów na rzecz krajowych odbiorców instytucjonalnych.

Dzięki gruntownemu poznaniu specyfiki polskiego systemu ochrony środowiska zespół w latach dziewięćdziesiątych otrzymał i wykorzystał wiele ofert współpracy międzynarodowej. P. Wilczyński pracował przez wiele lat w Banku Światowym i Europejskim Banku Odbudowy i Rozwoju (EBRD). Dzięki jego aktywności Polska pozyskała środki umożliwiające realizację bardzo wielu projektów inwestycyjnych. B. Fiedor współpracował jako konsultant z EBRD. S. Czaja i A. Graczyk spędzili rok na stażach naukowo-badawczych w Wielkiej Brytanii, Szwajcarii i RFN, a Z. Jakubczyk był na dwóch stażach naukowo-badawczych w USA. Do kategorii istotnych dla rozwoju naukowego doświadczeń międzynarodowych tego okresu można zaliczyć realizację dwóch projektów badawczych – finansowanego przez Bank Światowy: *Economywide Policies and the Environment, A Case Study of Poland* (1991-1992) oraz projektu badawczego finansowanego przez UNCTAD: *Interlinkages Between Trade and Development, A Case Study of Poland*, w ramach programu badawczego UNDP/UNCTAD: *Reconciliation of Trade and Environmental Policy* (1993-1994). Pozwoliły

one utworzyć nowe obszary badań i umożliwiły przygotowanie wielu publikacji, w tym książkowych.

Kolejny okres w działalności badawczej Wrocławskiej Szkoły Ekonomii Środowiskowej (1996-2000) był silnie związany z przygotowaniem Polski do integracji europejskiej. Oznaczało to współpracę z wieloma podmiotami i realizację zróżnicowanych zadań. Wrocławski zespół ekonomistów środowiska i zasobów naturalnych był już znanym w kraju i w pewnym zakresie także za granicą – m.in. dzięki uczestnictwu w licznych międzynarodowych programach badawczych – ośrodkiem badań nad ekologicznymi uwarunkowaniami wzrostu gospodarczego, instrumentami ekonomicznymi ochrony środowiska czy polityką ekologiczną (prowadzoną w różnej skali – od lokalnej do narodowej) w gospodarce rynkowej. Zespół ściśle współpracował w tym zakresie także z innymi ośrodkami krajowymi, w tym: z Warszawskim Ośrodkiem Ekonomii Ekologicznej (prof. T. Żylicz) działającym przy Uniwersytecie Warszawskim, Katedrą Gospodarowania Zasobami Przyrody Politechniki Białostockiej (prof. B. Poskrobko), Katedrą Polityki Przemysłowej i Ekologicznej AE w Krakowie (prof. K. Górka) i Katedrą Ekonomii i Gospodarowania Zasobami Przyrody AGH w Krakowie (prof. A. Jankowska-Kłapkowska). Ważna była też współpraca z zachodnimi instytucjami i firmami konsultingowymi, m.in. z takimi, jak: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP), The World Resources Institute, Bank Światowy, Harwardzki Instytut Rozwoju Międzynarodowego (HIID), Global Environment Facility (GEF), Economic Commission for Europe (UNECE), London Economics, WS Atkins, CH2MHill.

Rozwój Wrocławskiej Szkoły Ekonomii Środowiskowej nastąpił dzięki utworzeniu Katedry Ekonomii Ekologicznej. Pozwoliło to rozszerzyć grono stałych uczestników prac badawczych w dziedzinie ekonomii środowiskowej oraz stworzyło warunki do rozpoczęcia działalności dydaktycznej w tej dziedzinie. Katedra powstała w 1996 roku, z inicjatywy prof. dr. hab. Bogusława Fiedora, kierownika Katedry w latach 1996-2005. Katedrę utworzyli pracownicy Instytutu Ekonomii, których zainteresowania badawcze i dotychczasowa współpraca skupiały się na szeroko rozumianych ekonomicznych problemach ochrony środowiska i gospodarowania zasobami. Oprócz organizatora Katedry byli to: dr hab. Irena Kociszewska, prof. AE, która w październiku 2002 r. objęła kierownictwo Katedry Ekonomii i Gospodarowania Środowiskiem na Wydziale IE, a także dr Stanisław Czaja, dr Andrzej Graczyk i dr Zbigniew Jakubczyk.

W 1999 r. do zespołu pracowników dołączyła mgr Agnieszka Becla, w 2000 r. mgr Zbigniew Dokurno i mgr Karol Kociszewski, a następnie, w roku 2005, współpracujący wcześniej jako doktoranci – mgr inż. Agnieszka Ciechelska i mgr Katarzyna Nowak oraz mgr Bogdan Piątkowski (w 2006 r.). W działalności Katedry uczestniczyli również doktoranci – od 2004 r. mgr Anna Cymerman i mgr Tomasz Poskrobko, a od 2006 r. mgr Iwona Nowakowska oraz mgr Michał Radziszewski (przez jeden rok 2005-2006). Od listopada 2005 r. katedrą kieruje dr hab. Andrzej Graczyk, prof. AE.

Katedra Ekonomii Ekologicznej należy do ścisłej czołówki wśród (wielokrotnie liczebniejszych) katedr Akademii Ekonomicznej pod względem tempa awansu naukowego, realizowanych projektów badawczo-wdrożeniowych oraz liczby publikacji.

W latach 1996-2006 pracownicy Katedry uzyskali stopnie naukowe: doktora habilitowanego Stanisław Czaja (w 1997 r.) i Andrzej Graczyk (w 2005 r.), a stopień naukowy doktora Karol Kociszewski (w 2003 r.) i Katarzyna Nowak (w 2006 r.). Samodzielni pracownicy naukowcy byli promotorami w przewodach doktorskich z dziedziny ochrony środowiska: Bogusław Fiedor był już wcześniej promotorem w przewodzie doktorskim Stanisława Czai i Zbigniewa Jakubczyka, a po 1996 r. Karola Kociszewskiego, Katarzyny Nowak, Janusza Zierkiewicza, Agnieszki Becli. Stanisław Czaja był promotorem w przewodach doktorskich Moniki Grabowskiej i Anny Kuczuk, a Andrzej Graczyk – w przewodzie Alicji Pultowicz.

Działalność naukowo-badawcza w latach 1996-2000 mieściła się w ramach kierunków badań wcześniej prowadzonych. Nowym, bardzo istotnym wątkiem były badania nad nowymi instrumentami ekonomicznymi polityki ekologicznej, zwłaszcza opłatami produktowymi i depozytowymi, oraz nad rynkami praw emisji. Za szczególny dowód uznania dla kompetencji wrocławskiej szkoły ekologicznej można uznać powierzenie dwóm członkom zespołu przygotowania ekonomiczno-finansowej części projektu II Polityki Ekologicznej Państwa (przyjętej w 2001 r. uchwałą Sejmu jako dokument rządowy) oraz projektu programu wykonawczego do tej polityki. Efektem prac badawczych prowadzonych w tych latach była monografia *Dostosowanie polskiego prawa i regulacji ekologicznych do rozwiązań europejskich – koszty i strategia* (red. B. Fiedor, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 2000). Praca ta została nagrodzona w 2001 r. przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu.

Po roku 2000 pracownicy zespołu Katedry Ekonomii Ekologicznej prowadzili badania w wielu obszarach ekonomii środowiska, jak: teoria i praktyka zrównoważonego rozwoju, środowiskowe uwarunkowania wzrostu i rozwoju gospodarczego, ekologiczne koszty zewnętrzne i ich internalizacja, wymiana międzynarodowa i integracja europejska a środowisko, ekonomiczne aspekty działalności ochronnej w polityce makroekonomicznej i politykach sektorowych, kształtowanie polityki ekologicznej i jej instrumentów, szkody i straty ekonomiczne powodowane zanieczyszczeniem środowiska, zarządzanie ochroną środowiska, finansowanie ochrony środowiska, gospodarka zasobami przyrodniczymi, funkcjonowanie rolnictwa ekologicznego, ekonomiczne problemy działalności przedsiębiorstw w środowisku, a także historia, teoria i metodologia ekonomii. Przedstawiciele szkoły wrocławskiej pełnili funkcje w organach doradczych: Bogusław Fiedor był przez dwie kadencje członkiem Państwowej Rady Ochrony Środowiska, a Andrzej Graczyk w latach 2002-2003 przewodniczącym zespołu doradców ministra środowiska do spraw mechanizmów ekonomiczno-finansowych ekorozwoju.

Katedra Ekonomii Ekologicznej prowadziła też działalność naukowo-badawczą i doradczą na rzecz administracji państwowej, samorządowej i przedsiębiorstw. W latach 1996-2006 w Katedrze podjęto ponad 40 projektów badawczych, zrealizowanych dla polskich i międzynarodowych instytucji i organizacji. Na dorobek publikacyjny pracowników Katedry za okres 1996-2006 składa się ponad 600 pozycji literaturowych, w tym:

- 15 monografii lub podręczników akademickich w języku polskim,
- 25 rozdziałów w monografii lub podręczniku akademickim w języku angielskim,
- 138 rozdziałów w monografii lub podręczniku akademickim w języku polskim lub innym niż angielski,

- 143 publikacje w recenzowanym czasopiśmie zagranicznym lub czasopiśmie polskim (o zasięgu co najmniej krajowym), umieszczonym na liście A,
- 18 publikacji w innym recenzowanym czasopiśmie polskim o zasięgu krajowym,
- 296 publikacji w innym recenzowanym czasopiśmie krajowym, w tym w wydawnictwie o zasięgu lokalnym.

Działalność szkoły wrocławskiej po roku 2000 znajdowała też wyraz w dużej aktywności w dziedzinie kształcenia z zakresu przedmiotów dotyczących szeroko rozumianej ekonomii środowiska. Opracowano programy kilkunastu przedmiotów. Jeden z nich – podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych – wszedł do kanonu kształcenia na Wydziale Nauk Ekonomicznych, a kilka jest systematycznie wybieranych jako przedmioty specjalizacyjne. Zespół uczestniczył aktywnie w przygotowaniu specjalności ochrona środowiska na Wydziale Inżynieryjno-Ekonomicznym i prowadzi na tym wydziale zajęcia z kilku przedmiotów oraz seminaria magisterskie. Ważnym osiągnięciem zespołu było zaproponowanie przygotowania ogólnopolskiego podręcznika z zakresu ekonomii środowiska. Praca *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych* (Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002) została w 2003 r. nagrodzona przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, a następnie w konkursie PTE na najlepsze podręczniki akademickie w latach 2002-2004.

Tym, co od początku znacznie różniło aktywność naukowo-badawczą zespołu wrocławskiego od analogicznej aktywności innych wymienionych ośrodków krajowych zajmujących się ekonomicznymi aspektami ochrony środowiska (z wyjątkiem częściowo ośrodka warszawskiego), była znaczna koncentracja na studiach i dociekaniach o charakterze teoretycznym, a także poszukiwanie inspiracji i podstaw w teorii ekonomii, również w badaniach o charakterze aplikacyjnym czy empirycznym. Jako przykład jedynie można tutaj podać poszukiwanie teoretycznych podstaw konwencjonalnie stosowanych (kary i opłaty ekologiczne czy subsydia publiczne do działalności ochronnej) oraz niestandardowych instrumentów ekonomicznych w ochronie środowiska, takich jak rynki uprawnień zbywalnych do emisji zanieczyszczeń. Godne podkreślenia jest także stałe utrzymywanie kontaktów z otoczeniem instytucjonalnym i biznesowym oraz odpowiadanie na popyt zgłaszany przez jednostki z tego obszaru na badania stosowane. W wielu wypadkach okazało się, że prace teoretyczne wyprzedzały potrzeby praktyki, co świadczy o dobrym rozeznaniu wśród przedstawicieli szkoły wrocławskiej co do przyszłych tendencji rozwojowych.

Wrocławska Szkoła Ekonomii Instytucjonalnej. Proces przejścia do gospodarki rynkowej stał się naturalnym przedmiotem badań wielu ekonomistów w Polsce i w innych krajach. Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, powstanie i rozwój rynków, kształtowanie się konkurencji rynkowej oraz powstawanie grup interesu – to główne zjawiska mikroekonomiczne, których badaniem zajmuje się od 1990 r. zespół pracowników i doktorantów Katedry Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej. Badania te rozpoczęły się od przygotowania teoretycznego zaplecza i doboru podstawowych założeń behawioralnych i koncepcji teoretycznych, które byłyby przydatne do badania nowych zjawisk mikroekonomicznych w transformującej się gospodarce. Studia nad współczesnymi nurtami ekonomii doprowadziły do wyboru nowej ekonomii instytucjonalnej. Jest to nurt ekonomii neoklasycznej, w którym

podstawowym przedmiotem badań są instytucje gospodarki rynkowej. W modelach i teoriach nowej ekonomii instytucjonalnej podtrzymuje się podstawowe założenia ekonomii neoklasycznej, indywidualizm metodologiczny i zasadę racjonalności wyborów. Jednak skierowanie badań na procesy transformacyjne umożliwiło badanie zależności między indywidualnymi wyborami i zmianami, jakie zachodzą w relacjach wymiany i konkurencji pod wpływem otoczenia instytucjonalnego. Idee nowej ekonomii instytucjonalnej można streścić następująco. Życie gospodarcze przebiega w warunkach niepewności. Zbieranie informacji, konceptualne przekształcanie ich w wiedzę, uczenie się i zabezpieczanie przed niepewnością odbywa się za pomocą różnorodnych instytucji, które jako nawyki, zwyczaje i przyswojone reguły stają się endogenicznym składnikiem wyborów i działań ekonomicznych, a jako prawo i wymiar sprawiedliwości oraz prywatne lub grupowe regulacje wraz z ich zabezpieczeniami stanowią egzogeniczną zmienną i wpływają na życie gospodarcze. Te idee zostały wykorzystane do badań zjawisk mikroekonomicznych w transformującej się gospodarce polskiej. W latach 1992-2000 zespół katedry zrealizował trzy projekty badawcze pod kierunkiem naukowym prof. Bożeny Klimczak, zlecone przez Komitet Badań Naukowych. Były to:

1. Ekonomiczne skutki prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych na przykładzie woj. wrocławskiego (zlecenie KBN nr 0477/P1/92/03, 1992 i 1993).

2. Przejściowe formy prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (zlecenie KBN nr 715/P1/94/07, 1994-1996).

3. Wpływ samorządu gospodarczego i zawodowego na kształtowanie się prywatnego ładu rynkowego w okresie transformacji w Polsce (zlecenie KBN nr 1H02C04314, 1998-2000).

Ich efektem były prace zbiorowe prezentujące wyniki badań. Otrzymały one pozytywne recenzje wydawnicze oraz Komitetu Badań Naukowych.

Prace pierwsza i druga były poświęcone omówieniu wyników badań nad prywatyzacją przedsiębiorstw państwowych. Przekształcenie własności prywatnej było warunkiem koniecznym rozwoju gospodarki rynkowej w Polsce. Doświadczenia badawcze uzyskane przy realizacji pierwszego projektu zleconego przez Komitet Badań Naukowych posłużyły do sformułowania oryginalnego problemu badawczego: jak działają przedsiębiorstwa w okresie przekształceń własnościowych, a zwłaszcza jakie działania podejmują menedżerowie takich przedsiębiorstw łączących działalność gospodarczą i prywatyzacyjną? Do rozwiązania tego problemu zbudowano model interesów uczestników przekształcenia własnościowego, wykorzystując podstawowe założenia nowej ekonomii instytucjonalnej oraz współczesnych teorii przedsiębiorstwa. Przyjęto przede wszystkim założenie, że prywatyzacja przedsiębiorstwa państwowego jest specyficzną i niestandardową transakcją przebiegającą w czasie, w którym zmienia się układ interesów oraz otoczenie instytucjonalne. Odpowiednią do tego założenia metodą badawczą było studium przypadków. Zespół badawczy zastosował metodę badania przypadków (*case study*) odmiennie, niż czyni się to w nauce prawa i nauce o zarządzaniu. W prawie analiza przypadków służy do dokumentowania, jak podejmowane są konkretne decyzje sądowe, w nauce o zarządzaniu ukazują, jak menedżerowie podejmują decyzje. Natomiast w omawianych badaniach przekształceń własnościowych studium przypadków zostało zastosowane do uprawdopodobnienia hipotezy. Służyło

zatem do rzucenia światła na badane zjawiska i procesy w taki sposób, aby powstała z nich mapa faktów stanowiąca uproszczony obraz badanej rzeczywistości. Studia przypadków zatem zastosowano jako test generalizujących hipotez i twierdzeń ekonomii neoklasycznej i nowej ekonomii instytucjonalnej.

Powodzenie metody studiowania przypadków skłoniło zespół Katedry Mikroekonomii do zastosowania jej do badań grup interesu organizujących się w formie samorządu gospodarczego i zawodowego. Były to pionierskie badania ze względu zarówno na unikatowy przedmiot badań, jak i na zastosowanie metody studium przypadku. W okresie transformacji systemowej uczestnicy rynków uzyskali prawo do zrzeszania się i wyrażania swoich zbiorowych interesów. Zespół Katedry Mikroekonomii dokonał wstępnej inwentaryzacji różnorodnych grup interesu, które skorzystały z tego prawa, oraz wykonał badania nad działaniami tych grup w sytuacji niedoskonałego, wstępnie ukształtowanego otoczenia instytucjonalnego rynków, na których działają członkowie grup interesu. Celem badań było uprawdopodobnienie hipotezy wyprowadzonej z założeń nowej ekonomii instytucjonalnej i ekonomii teorii grup interesu mówiącej, iż uczestniczenie grup interesu w tworzeniu ram instytucjonalnych służących do porządkowania rynków jest o tyle działaniem w interesie publicznym, o ile nie jest sprzeczne z prywatnymi interesami przedstawicieli danej grupy. Zastosowanie metody studium przypadków przyniosło nie tylko potwierdzenie tej hipotezy, ale również dodatkowe, ważne obserwacje na temat poszukiwania przez grupy interesu renty ekonomicznej za pomocą lobbingu na rzecz konkretnych rozwiązań prawnych oraz wykorzystywania możliwości uzyskiwania statusu korporacji prawa publicznego w celu pozyskiwania tej renty.

Za pracę pt. *Samorząd gospodarczy i zawodowy w procesie powstawania ładu rynkowego w Polsce* zespół Katedry otrzymał w 2002 r. Nagrodę Ministra Edukacji Narodowej i Sportu.

Katedra Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej wykorzystuje swoje doświadczenie badawcze jako organizator cyklicznej konferencji pt. „Działania zbiorowe w teorii i praktyce”. W monografiach opublikowanych w efekcie tych konferencji gromadzony jest dorobek badaczy grup interesu z Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu Łódzkiego. Ścisła współpraca łączy zespół Katedry Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej z prof. Stanisławem Wykrętowiczem, wybitnym znawcą samorządu gospodarczego, oraz prof. Stanisławem Rudolfem, znawcą ekonomii instytucjonalnej.

Wyniki badań nad zjawiskami transformacji gospodarczej w Polsce były prezentowane na Uniwersytecie w Münster oraz w Instytucie HWWA w Hamburgu.

W czasie prowadzenia tych badań Katedra Mikroekonomii uczestniczyła w programie TEMPUS, dzięki któremu została nawiązana współpraca naukowa z uniwersytetami w Perugii, Odense i Münster. Efektem tej współpracy były prace zbiorowe poświęcone transformacji gospodarczej w Polsce w aspekcie dostosowywania otoczenia instytucjonalnego do wymagań Unii Europejskiej. W pracach tych były publikowane wyniki badań własnych pracowników Katedry, które stały się rdzeniem ich rozpraw doktorskich i monografii profesorskich. Pod opieką naukową prof. Bożeny Klimczak zostały przygotowane i obronione prace doktorskie:

– Ireny Rumianowskiej pt. *Przesłanki kształtowania się konkurencji rynkowej w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych* (1995 r.),

- Grażyny Wrzeszcz-Kamińskiej pt. *Likwidacyjna metoda przekształcenia własności państwowej (wybrane aspekty mikroekonomiczne)* (1996 r.),
 - Marzeny Rutkowskiej pt. *Udział zrzeszeń zawodowych w budowaniu ładu rynkowego w okresie transformacji w Polsce* (2001 r.),
 - Rafała Jakubowskiego pt. *Rynek nieruchomości mieszkaniowych w Polsce – powstawanie i zmiany w okresie transformacji systemowej* (2005 r.),
- a pod opieką naukową prof. Andrzeja Matysiaka:
- Jolanty Szapiel pt. *Rozwój rynku kapitałowego w okresie transformacji gospodarki polskiej* (1995 r.),
 - Mikołaja Klimczaka pt. *Przedstawicielstwa regionalne przy Unii Europejskiej jako forma działań publicznych* (2005 r.).

W przygotowaniu są kolejne prace doktorskie z ekonomii instytucjonalnej (pod opieką Bożeny Klimczak) oraz prace habilitacyjne wymienionych wyżej doktorów. Ich autorzy koncentrują się na badaniach grup interesu w Polsce. Jest to specjalność naukowa zespołu Katedry Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej, znana w Polsce, a także poza jej granicami. Pracownicy Katedry są zapraszani do wygłaszania referatów, a prof. Bożena Klimczak także do opiniowania i recenzowania artykułów, książek i dorobku naukowego z dziedziny ekonomii instytucjonalnej. Dzięki teoretycznemu przygotowaniu kierownika Katedry z dziedziny filozofii politycznej i moralnej oraz etyki gospodarczej wyniki badań nad przekształceniami własnościowymi i działaniami grup interesu zostały wykorzystane w publikacjach z zakresu etyki gospodarczej. Dotyczyły one etycznych aspektów prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, samoregulacji działań grup interesu, etyki zawodowej, zaufania publicznego. Dzięki opublikowaniu tych prac w czasopiśmie o zasięgu krajowym oraz w naukowych monografiach i prezentowaniu ich na konferencjach można było dotrzeć do szerokich rzesz czytelników.

Badania zespołu Katedry Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej, a zwłaszcza ich metodologiczne zaplecze i zastosowanie metody studium przypadków, są wykorzystywane do doskonalenia dydaktyki i rozszerzania oferty dydaktycznej. Pakiet podręczników do mikroekonomii przygotowanych przez Bożenę Klimczak i Bożenę Borkowską wzbogacił się o studia przypadków. Jest w nich zawarty opis realnego zdarzenia lub ciągu zdarzeń, w których uczestniczą nabywcy i sprzedawcy, konsumenci i producenci działający na realnym rynku. Opis zdarzeń jest skupiony wokół problemu, który w mikroekonomii opisano i wyjaśniono za pomocą odpowiednich metod naukowych. Studia przypadków zostały również wprowadzone do *Etyki gospodarczej*.

Pogłębione studia z metodologii ekonomii oraz nowych nurtów ekonomii pozwoliły na opracowanie kursów z mikroekonomii na poziomie doktoranckim, kursów z ekonomii instytucjonalnej, ekonomii menedżerskiej, organizacji i administracji biznesu (*industrial organization, business organization*) – w języku polskim i angielskim. Natomiast studia nad etycznymi aspektami życia społecznego są podstawą oferty dydaktycznej etyki biznesu oraz etyki menedżerskiej i etyki życia publicznego. Dokonania dydaktyczne, podobnie jak badania naukowe, zostały docenione i nagrodzone. Podręcznik Bożeny Klimczak *Mikroekonomia* otrzymał II Nagrodę w Konkursie Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w 1992 r., a *Etyka go-*

spodarcza – nagrodę im. Edwarda Lipińskiego w 1997 r. Na dorobek naukowy Katedry Mikroekonomii i Ekonomii Instytucjonalnej od 1990 r. składają się:

- 4 monografie,
- 17 wydań podręczników z mikroekonomii, trzy wydania *Etyki gospodarczej*,
- 10 rozdziałów w monografii lub podręczniku akademickim w języku angielskim,
- 105 rozdziałów w monografii lub podręczniku akademickim w języku polskim lub innym niż angielski,
- 80 publikacji w recenzowanym czasopiśmie zagranicznym lub czasopiśmie polskim (o zasięgu co najmniej krajowym), umieszczonym na liście A,
- 15 publikacji w innym recenzowanym czasopiśmie polskim o zasięgu krajowym,
- 23 publikacje w innym recenzowanym czasopiśmie krajowym, w tym w wydawnictwie o zasięgu lokalnym.

Podsumowanie. Szkoły naukowe nie powstają w ciągu jednego pokolenia. Ich twórcy muszą przygotować swoich następców, których dokonania potwierdzą, że pomysły i projekty badawcze ich nauczycieli były godne kontynuacji. Za wcześnie zatem na podsumowanie dorobku naukowego, warto natomiast zwrócić uwagę, że pomimo powstania warunków koniecznych do swobodnego uprawiania nauki nie ma wciąż warunków wystarczających w postaci materialnego i finansowego zabezpieczenia badań. Środki na naukę są skąpe, a badania teoretyczne nieprzynoszące doraźnych korzyści gospodarczych nie mieszczą się w priorytetach rządowych i prywatnych. Znaczne obciążenia dydaktyczne i konieczność poszukiwania dodatkowych źródeł finansowych ograniczają możliwości wykorzystania już zbudowanego potencjału badawczego. Poważne osiągnięcia badawcze pracowników Instytutu Ekonomii: prof. Mariana Nogi i dr hab. Marii Piotrowskiej z zakresu polityki pieniężnej, prof. Stefana Forlicza z zakresu ekonomii informacji oraz prof. Andrzeja Matysiaka nie stały się zaczął zespołowych badań m.in. z powodów finansowych i organizacyjnych. Tworzenie szkół naukowych w obecnych warunkach wymaga poświęcenia i wyrzeczeń, które są wynikiem trudnych osobistych wyborów. Brak wzorców osobowych z lat 1949-1989 nie ułatwia „pracy od podstaw” nad tworzeniem szkół naukowych z ekonomii. W tej sytuacji przedstawione początki szkół naukowych w Instytucie Ekonomii zasługują na udokumentowanie.

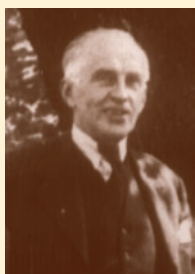
Bożena Klimczak

Przypisy

¹ B. Klimczak, *Why a Wrocław school of economic thought has not evolved*, „Argumenta Oeconomica” 1997 nr 1, s. 11-14.

² S. Bartosiewicz, *Okruchy życia*, AE, Wrocław 2006, s. 100-101.

³ *Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945-2005*, Wrocław 2005, s. 294; Wywiad ze Stefanem Linkiem, „Nasza Akademia” 2004, nr 2 (24), s. 16-17.

Jan Falewicz ur. 1890 w Wilnie, zm. 1965 w Wiśle. Studia techniczne ukończył w Petersburgu. W okresie międzywojennym – zajmując poważne stanowiska w administracji gospodarczej na Górnym Śląsku (był czł. Instytutu Naukowej Organizacji w Warszawie oraz wykładowcą w Wyższym Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych w Katowicach) – zdobywał bogate doświadczenie w problematyce funkcjonowania przedsiębiorstw. Jednocześnie krystalizował swoje zainteresowania naukowe z zakresu ekonomiki przedsiębiorstwa i teorii kosztów. Po zakończeniu działań wojennych powołany na stanowisko doradcy ekonomicznego w Zarządzie

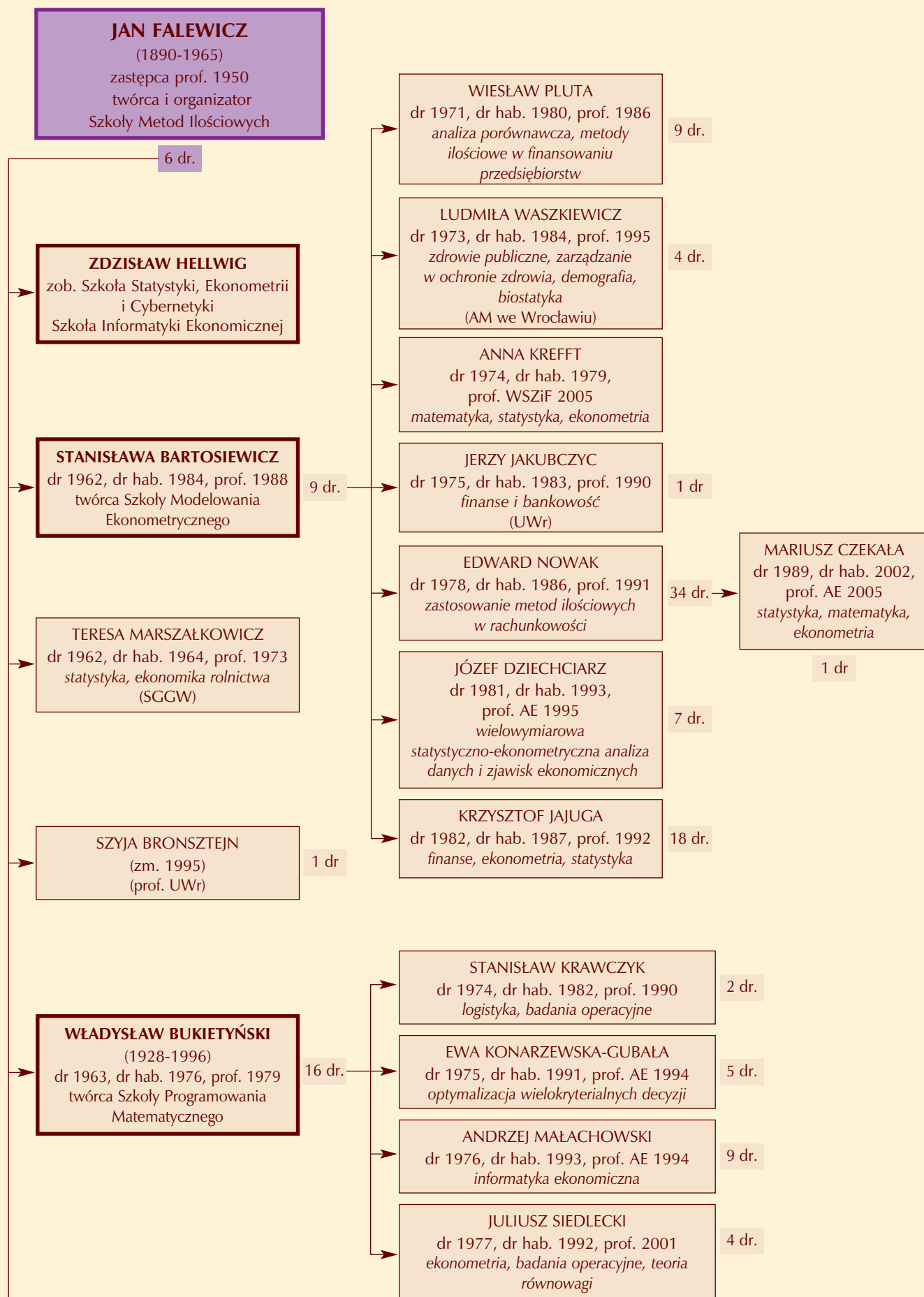
Przemysłu Hutniczego. Od 1947 wykładowca w WSH we Wrocławiu, od 1950 jako zastępca prof. Funkcje: kier. Katedry Statystyki WSE (od 1950), dziekan Wydziału Planowania Przemysłu (1951/1952), prorektor ds. dydaktycznych (1957-1958.), red. nac. „Zeszytów Naukowych Wyższej Szkoły Ekonomicznej” (1957-1961), przewodniczący Sekcji Statystyki w PTE, kierownik Studium Zaocznego. Twórca wykorzystania teorii statystyki matematycznej do rozpatrywania modeli mikroekonomicznych. Opublikował pierwsze polskojęzyczne prace na temat metody reprezentacyjnej, analizy gospodarności i rentowności przedsiębiorstw, m.in. *Bieżąca kontrola gospodarności i przedsiębiorstw przemysłowych* (1949), *Rentowność, gospodarność, koszty* (1963). Przeprowadził 700 badań naukowych, jest autorem 20 publikacji. Odznaczony Medalem 10-lecia PRL, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Złotą Odznaką PTE.

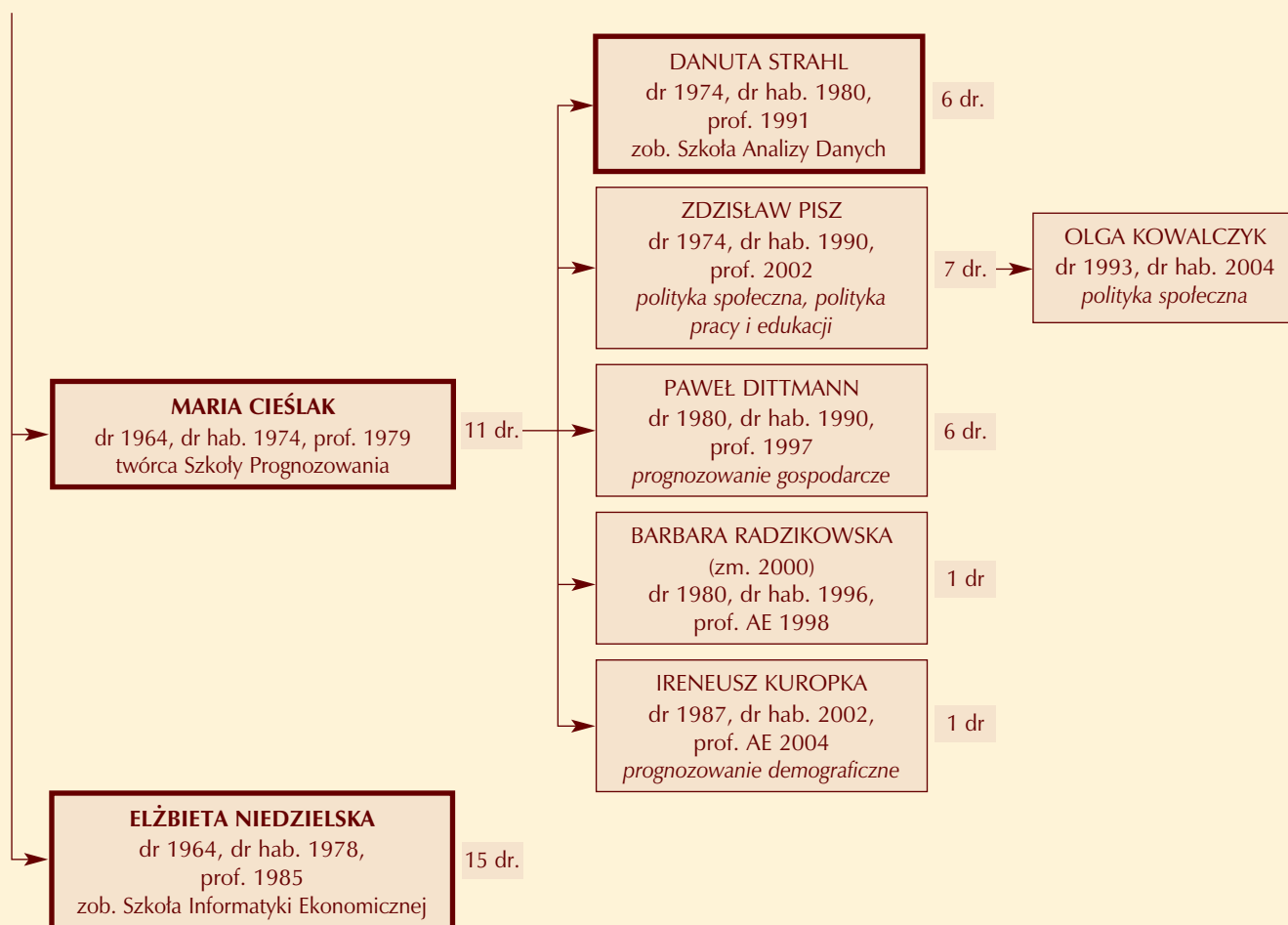
Jan Falewicz jest twórcą i organizatorem oryginalnej i płodnej szkoły w obszarze metod ilościowych służących praktyce ekonomicznej, zwłaszcza zaś wykorzystania statystyki matematycznej do rozpatrywania modeli mikroekonomicznych. Jego uczniowie rozwijali i nadal rozwijają jego twórcze idee, czego dowodem są liczne prace z zakresu teorii kosztów, budowy ogólnych modeli rozszerzonej reprodukcji, konstrukcji modeli popytu, adekwatnego ukształtowania wskaźników ekonomicznych przedsiębiorstwa, statystycznych aspektów normowania pracy, a także teorii statystyki. Chociaż formalnie był z wykształcenia „tylko” magistrem inżynierem, który zdobył ten zawodowy stopień na Politechnice Petersburskiej (mówiono o niej żartobliwie, że nie uczono tam jedynie ginekologii), jego uczniowie zawsze uważają go za prawdziwego Profesora pisanego przez duże P. Profesora Falewicza można bowiem porównać do gorącego, mocno bijącego źródła intelektualnej inspiracji. Z tego źródła wypłynęły rzeki i strumienie jego uczniów, którzy sami stworzyli własne, liczące się szkoły naukowe (prezentowane także w tym wydawnictwie), by wymienić tylko: Stanisławę Bartosiewicz, Władysława Bukietyńskiego, Marię Cieślak, Bera Hausa, Zdzisława Hellwiga, Antoniego Smoluka. Wśród uczniów Profesora wybitne osiągnięcia naukowe mieli także prof. Szyja Bronsztejn – statystyk, demograf i socjolog, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego; prof. Elżbieta Niedzielska, obecnie zajmująca się informatyką ekonomiczną – niezwykle ważną dziedziną w zakresie oprządkowania metod ilościowych w statystyce, ekonometrii i innych dziedzinach nauk ekonomicznych oraz nauk o zarządzaniu; prof. Teresa Marszałkowicz, statystyk, specjalista w dziedzinie ekonomiki rolnictwa, profesor SGGW w Warszawie. Wymienieni wyżej uczniowie profesora Falewicza wypromowali aż 170 doktorów. Wypada wspomnieć tu jeszcze dwa nazwiska uczniów prof. Falewicza, którzy, co prawda, nie osiągnęli stopni naukowych doktora habilitowanego, ale w inny sposób zana-

czyli swoją obecność w polskiej nauce i praktyce ekonomicznej. Jedną z tych osób jest dr Kazimierz Żebrowski, znany z prac badawczych w zakresie modelowania spożycia ludności, obecnie rektor niepublicznej Wyższej Szkoły „Edukacja” we Wrocławiu. Druga osoba to mgr Kazimierz Rusinek, który wiedzę statystyczną zdobył pod skrzydłami profesora Falewicza wniósł do praktyki, pełniąc kolejno funkcje dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego we Wrocławiu oraz wiceprezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

W wyniku wieloletnich badań naukowych prof. Falewicz wypracował model podstawowej działalności komórki gospodarującej, stanowiący podstawę podejmowania prawidłowych decyzji ekonomicznych (zarys tej koncepcji teorii gospodarowania przedstawił jeszcze przed wojną na łamach „Przeglądu Gospodarczego”). Za początek rozwoju metod ilościowych i możliwości ich użycia w badaniach ekonomicznych mogą być uznane dwa cykle wykładów prof. Falewicza na temat ekonomii przedsiębiorstwa i statystyki. Tekst pierwszego wykładu został opublikowany przez PWN w 1963 r. (kilkanaście lat później od daty pierwszych wykładów Profesora na ten temat) w formie książki pt. *Rentowność, gospodarność, koszty*. Olbrzymią zasługą J. Falewicza jest właśnie to, że bardzo nowocześnie i nowatorsko angażował współczesne zdobycze teorii statystyki matematycznej do rozpatrywania modeli mikroekonomicznych. Książka Profesora jest przykładem ekonometrycznego modelu kosztów, analizowanego w celach poznawczych, predykcyjnych i decyzyjnych. Cała działalność naukowa Profesora (nie licząc przedwojennej) przebiegała przy tym w czasach, kiedy polska gospodarka była centralnie sterowana, tak więc pozycja względnie wyodrębnionej z całej gospodarki narodowej komórki ekonomicznej, jaką jest przedsiębiorstwo, jest potraktowana zgodnie ze specyfiką panującego wówczas w Polsce ekonomicznego ustroju. To spowodowało, że Profesor wyróżnił dwa pojęcia: rentowność i gospodarność, skłaniając się do poglądu, że przedsiębiorstwo ma stosunkowo mały wpływ na to pierwsze pojęcie ze względu na to, iż musiało się liczyć z cenami zbytu ustalonymi centralnie, a więc powinno poświęcić się działaniu w zakresie kosztów w zgodzie ze „zmysłem gospodarskim” w potocznym rozumieniu tego określenia. Przedsiębiorstwo przeto powinno myśleć przede wszystkim o możliwej minimalizacji kosztów, zwiększając w ten sposób swoją rentowność. W rozważaniach Profesora dotyczących analizy kosztów pojawiają się terminy: koszty inercji (koszty zachowujące się jak koszty stałe) i koszty aktywności (koszty zmienne). Profesor występował przeciw uważaniu za wskaźnik mówiący o dobrej (lub złej) sytuacji gospodarczej przedsiębiorstwa kosztu jednostkowego bez uwzględniania skali produkcji. Profesor zwracał też uwagę na bardzo ważne, a w owym czasie niedoceniane, pojęcie rotacji zasobów kapitałowych i rzeczowych mających wpływ na gospodarność przedsiębiorstw. Miało to związek z gospodarowaniem zapasami, a więc z poszukiwaniem optymalnych wielkości zapasów środków produkcji, zapasów w formie produkcji w toku oraz zapasów wyrobów gotowych. Jest to nurt badawczy nazywany dziś badaniami operacyjnymi (dawniej – programowaniem matematycznym). Cennych myśli w omawianej książce było znacznie więcej, zachęcamy więc Czytelników po prostu do jej przeczytania.

Równolegle do swych dociekań z teorii gospodarowania przedsiębiorstw prof. Falewicz intensywnie zajmował się także statystyką. Jest zatem prekursorem zastosowania sta-

tystyki matematycznej, rachunku prawdopodobieństwa, metody reprezentacyjnej i ekonometrii w zagadnieniach mikroekonomicznych, zaproponował bowiem ujęcie ekonomicznych zjawisk w prawa, które można zinterpretować matematycznie. Odzwierciedleniem tych zainteresowań Profesora były publikowane w różnych periodykach naukowych artykuły: *Kontrola niezmienności związku korelacyjnego* (1956); *Wyznaczanie obszaru krytycznego przy sprawdzaniu w postępowaniu sekwencyjnym hipotezy zerowej* (1958); *Fraszki z zakresu geometrii korelacyjnej* (1961); *Rekurencyjny wzór do obliczania wariancji próbkowej* (1961).

Prowadzone pod jego opieką badania teoretyczne i empiryczne (te ostatnie były prowadzone m.in. w Centrali Zaopatrzenia Przemysłu Węglowego w Katowicach, Centrali Zaopatrzenia Przemysłu Metalowego w Warszawie, Państwowej Fabryce Wagonów we Wrocławiu, w dwu cukrowniach wrocławskich) rozwinęły metody wykrywania i mierzenia siły związków; badania były także skoncentrowane na rozwoju metod analitycznego opisu form współzależności, głównie w postaci modeli ekonometrycznych. Rozważane było klasyczne podejście do konstrukcji takich modeli oraz sugerowane były nowe oryginalne podejścia uwzględniające dynamikę zjawisk, zmieniające się reguły, heterogeniczność obserwowanych

danych oraz braki informacji. Do estymacji konstruowanych modeli używane były klasyczne statystyczne metody parametryczne, a także oryginalne metody estymacji nieparametrycznej.

W początkowych latach sześćdziesiątych XX w., tuż przed śmiercią, Profesor pracował nad teorią przepływów międzygałęziowych. Pozostawił on cenną spuściznę, którą wydało pośmiertnie w 1987 r., w opracowaniu S. Bartosiewicz i A. Smoluka, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Mowa tu o publikacji pt. *Jan Falewicz i jego ostatnie badania nad macierzami Leontiefa*.

Jak wynika z przedstawionego opisu sylwetki naukowej Profesora, prowadzone przez niego badania dały początek kilku nurtom badawczym kontynuowanym w późniejszych latach przez jego uczniów, z czym czytelnik może się łatwo zapoznać, zagłębiając się w opisy osiągnięć jego następców. Godzi się jednocześnie podkreślić, że prof. Falewicz nie hamował wyboru naukowych zainteresowań swoich współpracowników, tym samym mieli oni możliwość stworzyć własne, oryginalne szkoły naukowe. Dzięki temu Profesor mógłby się dziś szczycić już czwartym pokoleniem naukowym, ma bowiem jednego „praprawnuka naukowego” dr. hab., prof. AE Andrzeja Bąka.

Profesor Falewicz dbał również o ogólny rozwój intelektualny swoich młodszych współpracowników naukowych, prowadząc np. seminaria z zagadnień światopoglądowych. Jedno z nich było poświęcone dyskusji o istocie Boga. Sam – będąc agnostykiem – nie narzucał swoich poglądów dyskutantom, uważał i deklarował to otwarcie, że wiara jest ludziom potrzebna, bo w różnych trudnych sytuacjach życiowych wierzący ma się do kogo odnieść z prośbą o pomoc lub przyjąć ten przykry albo nawet tragiczny przypadek jako dopust boży, który zostanie wynagrodzony w drugim życiu po ostatecznym opuszczeniu padole ziemskiego. Jako doskonały znawca historii dzielił się również ze swoimi podopiecznymi wiedzą, zwłaszcza z okresu napoleońskiego. Kształtował też w swoim otoczeniu wyobraźnię graficzną, rysując np. dwa rzuty jakiegoś przedmiotu i stawiając zadanie znalezienia trzeciego rzutu lub nakreślenia przedmiotu w perspektywie. Reasumując, można prof. Falewicza śmiało nazwać człowiekiem renesansu.

Jan Falewicz należał do najbardziej zasłużonych, a równocześnie lubianych przez wszystkie generacje absolwentów wykształconych w ciągu całej historii Wyższej Szkoły Handlowej i Wyższej Szkoły Ekonomicznej. Był człowiekiem wielkiego umysłu i serca, człowiekiem o niezwykle bezpośrednim sposobie bycia, zawsze żywym i czynnym, pełnym energii. Ujmował wszystkich nie tylko głęboką wiedzą, doświadczeniem i urokiem osobistym, lecz też pogodnym, optymistycznym spojrzeniem na świat, wielką wiarą i radością życia.

Stanisława Bartosiewicz – ur. 1920 w Brzeżanach, przyjazd do Polski w kwietniu 1946. W lutym 1947 rozpoczęła studia na II roku w WSH we Wrocławiu; mgr 1953, dr 1962, dr hab. 1984, prof. 1988. Praca: asystent-wolontariusz w Katedrze Ekonomii Przedsiębiorstwa od 1947; asystent 1948-1950; st. asystent w Centralnym Instytucie Dokumentacji Naukowo-Technicznej w Warszawie, w Dziale Planowania i Studiów od 1953; WSE we Wrocławiu od 1957. Funkcje: kier. Zakładu Ekonometrii i Katedry Ekonometrii od 1968; kier. punktu konsultacyjnego w Jeleniej Górze 1968-1970, prodziekan Wydziału Zarządzania i Informatyki (ZI) 1976-1984, dziekan Wydziału ZI 1984-1990. W okresie pracy na uczelni prowadziła zajęcia (wykłady, ćwiczenia, seminaria) z takich przedmiotów, jak statystyka teoretyczna, statystyki branżowe, metody reprezentacyjne, ekonometria z elementami rachunków przepływów międzygałęziowych, programowania matematycznego, a także wielowymiarowa analiza porównawcza. Twórcza Szkoły Modelowania Ekonometrycznego. Promotor 9 prac doktorskich (5 doktorantów uzyskało tytuł naukowy profesora, a dwóch – stopień naukowy doktora hab.) oraz kilkuset prac magisterskich i dyplomowych, z których wiele zdobywało nagrody i wyróżnienia na ogólnopolskich konkursach; recenzent 36 prac doktorskich, 4 prac habilitacyjnych, dorobku naukowego osoby ubiegającej się o tytuł naukowy profesora. Współautor i red. naukowy 18 podręczników i skryptów oraz wielu opracowań naukowo-badawczych, często realizowanych na potrzeby praktyki gospodarczej. Kierowała w l. 1981-1990 centralnymi programami badawczymi, m.in. realizowała tematy „Zastosowanie technik wielowymiarowej analizy porównawczej w dynamicznych i przekrojowych badaniach ekonometrycznych”, „Nieklasyczne metody modelowania ekonometrycznego”, „Zastosowanie analizy wielowymiarowej w dynamicznych i przekrojowych badaniach ekonomicznych” i „Koncepcja podstawowych badań ekonometrycznych wspomaganych mikrokomputerem”. W latach 70. uczestniczyła w wypracowaniu nowej koncepcji programowej i organizacyjnej uczelni, uwieńczonych powstaniem Wydziału Zarządzania i Informatyki w AE. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Odznaka Budowniczy Wrocławia, Medal KEN, Honorowa Odznaka Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, Nauczyciel PRL.

Stanisława Bartosiewicz jest twórcą Szkoły Modelowania Ekonometrycznego. Niezapomniany mistrz prof. Falewicz nie tylko cenił prof. Bartosiewicz, lecz dodatkowo jeszcze bardzo ją lubił. Jest ona zresztą pierwotnym naukowym „dzieckiem” prof. Falewicza, prawie najstarszym żyjącym pracownikiem wrocławskiej uczelni. Ma ona znaczne osiągnięcia w dziedzinie szeroko rozumianej ekonometrii. Jej dzieła dotyczą kilku nurtów badawczych: ekonometrii *sensu stricto*, statystyki, badań operacyjnych, wielowymiarowej analizy porównawczej, jedna pozycja literaturowa zawiera nawet elementy cybernetyki. W kilku publikacjach znajduje się też nieco oryginalnych myśli dotyczących rachunków bilansowych w gospodarce (jak np. metody przepływów międzygałęziowych).

Po pełniąc funkcję asystenta-wolontariusza od końca marca 1947 r., prof. Bartosiewicz jeszcze w trakcie studiów pracowała nad konstrukcją budżetu kosztów według systemu Clarka (dziś nazywa się to kosztami postulowanymi) w Państwowej Fabryce Wagonów Pafawag we Wrocławiu pod kierunkiem prof. Falewicza. Dla porządku podajemy, że pochodzący z USA Clark był przedwojennym doradcą ekonomiczno-organizacyjnym warszawskiej fabryki Wagonów Lilpop, Rau i Loewenstein, zmiecionej z powierzchni ziemi po Powstaniu War-

szawskim. Jej szefowie objęli po wojnie kierownictwo Pafawagu i chcieli wrócić do metod rachunkowości uprawianej w okresie przedwojennym. Powrót im się, co prawda, nie udał, mimo że zespół, w którym uczestniczyła S. Bartosiewicz, opracował ten budżet kosztów, bo centralne sterowanie gospodarką spowodowało przyjęcie systemu rachunkowości rejestrowej obowiązującej także we wszystkich republikach ludowych zależnych od ZSRR. Ta pierwsza praca zlecona przez przedsiębiorstwo przemysłowe skryształowała jej zainteresowania naukowe skierowane na poszukiwanie optymalnych metod statystyczno-ekonometrycznych służących jako narzędzia kontroli i programowania działalności gospodarczej mikroobiektów ekonomicznych. Praca dyplomowa pt. *Krytyka systemu Clarka* oraz praca magisterska pt. *Analiza regresji jako narzędzie badania gospodarności przedsiębiorstw* stanowią zmaterializowany wyraz tych zainteresowań. Rozprawa doktorska pt. *Adekwatność wskaźników charakteryzujących działalność przedsiębiorstwa*, a zwłaszcza pierwsza jej część – *Problematyka teoretyczna* – stanowi oryginalne systemowe ujęcie działalności przedsiębiorstwa jako względnie odosobnionego elementu większego systemu gospodarki narodowej. Opracowanie to wchodzi więc niejako w zakres cybernetyki. Druga część rozprawy, pt. *Problematyka statystyczna*, wspólnie z pierwszą częścią zostały opublikowane jako monografia pt. *O poprawności konstrukcji wskaźników charakteryzujących działalność przedsiębiorstwa* (Zeszyty Naukowe WSE, Wrocław 1965, z. 21).

Pierwszym dziełem S. Bartosiewicz był napisany wspólnie z prof. Z. Hellwigiem skrypt pt. *Metoda reprezentacyjna*, który nie doczekał się, niestety, wydania, choć był w początkowych latach pięćdziesiątych XX w. pozycją nowatorską. W zbiorowej pracy pt. *Zarys ekonometrii*, pochodzącej też z tego okresu pojawiło się już jej nazwisko. Jeśli chodzi o tę ostatnią pozycję, to do oryginalnych osiągnięć naukowych prof. Bartosiewicz należy zaliczyć uchYLENIE założenia prostej proporcjonalności zależności nakładów i wyników (w modelu *input-output* Leontiefa) oraz przeniesienie techniki analizy przepływów do mikroskali, tj. do przedsiębiorstwa.

Z powyższego wynika, że ekonometria rozumiana jest tu szeroko, bo zaliczono do niej rachunki bilansowe (analiza *input-output*). Nie obyło się także bez poszerzenia pojęcia ekonometrii o zagadnienia decyzyjne i organizacyjne (analiza sieciowa). Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza trzy prace związane z metodą PERT, w których prof. Bartosiewicz podała oryginalne algorytmy rozwiązywania zagadnień sieciowych. Są to następujące artykuły: *O technice stosowania metody PERT* („Przegląd Statystyczny” 1966 nr 1); *O porządkowaniu węzłów w sieci PERT* („Przegląd Statystyczny” 1966 nr 3); *Przyczynek do techniki stosowania metody PERT* (Prace Naukowe WSE, Wrocław 1967 nr 6). Może czytelników zaciekawi geneza powstania tych trzech artykułów. Prof. Ber Haus, zaproszony na seminarium naukowe Katedry Statystyki, próbował nauczyć słuchaczy techniki PERT, ale prof. Bartosiewicz po wysłuchaniu tego wykładu nie wychwyciła algorytmu analizy PERT, co skłoniło ją do opracowania pierwszego z wymienionych artykułów. Kiedy treść tego artykułu referowała na naukowym zebraniu katedry, obecny jako gość – matematyk Włodzimierz Szwarz zwrócił autorce uwagę, że jej algorytm nadaje się do zastosowania tylko wtedy, gdy węzły sieci są właściwie uporządkowane. Zajęła się przeto algorytmem porządkowania węzłów sieci PERT, co przedstawiają dwa pozostałe z wymienionych tu artykułów.

Najważniejszym obszarem badań teoretyczno-metodycznych prof. S. Bartosiewicz jest modelowanie ekonometryczne. W tej dziedzinie jest ona autorką dwu monografii. Pierwsza to praca habilitacyjna pt. *Ekonometria. Technologia ekonometrycznego przetwarzania informacji* (1978), w której przedstawiony jest cały proces przetwarzania informacji ekonomicznych za pomocą modelu ekonometrycznego. Książka ta stała się jej rozprawą habilitacyjną w roku 1984. Na temat tej książki autorka w opracowaniu *Katedra Statystyki Akademii Ekonomicznej 1950-2000* (2000) pisze tak: „W odróżnieniu od autorów wszystkich książek z zakresu ekonometrii szczególną uwagę w tej pozycji zwróciłam na problem wstępnych etapów modelowania ekonometrycznego, tj. na sprawy specyfikacji zmiennych występujących w modelu, omówiłam również różne aspekty tego zagadnienia, takie jak problemy mierzalności zmiennych, dostępności danych, problemy luk informacyjnych, oraz na dobór postaci analitycznej modelu. Za zasługę poczytuję sobie również formę książki, zwłaszcza przedstawienie algorytmów obliczeniowych w postaci procedur, co otwiera łatwą i wygodną drogę do skomputeryzowania badań ekonometrycznych”. To ostatnie dziś już może nie ma takiego znaczenia wobec istniejących standardowych programów komputerowych, chociaż uczy adeptów ekonometrii o procedurach, jakie dzieją się bez ich udziału wewnątrz maszyny liczącej. Książka ta została wyróżniona nagrodą Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Ponieważ została wydana już dawno (1976 r., dodruk 1978 r.), podlegała wieloletniej ocenie czytelników. Ocena ta wypadła niewątpliwie pozytywnie, skoro wystarczyło kilka miesięcy, aby książka ta znikła z półek księgarskich. Dowodami tej znakomitej oceny są także bardzo pozytywne recenzje wybitnych polskich ekonometryków – prof. Zbigniewa Pawłowskiego oraz prof. Michała Kolupy.

Druga monografia pt. *Specyfikacja modeli ekonometrycznych i ich wykorzystanie w analizie zjawisk społeczno-gospodarczych* (1967) podsumowuje działalność i jest przeglądem części dorobku naukowego prof. Bartosiewicz. Wiele jej refleksji na temat modelowania ekonometrycznego można znaleźć w wydanej w r. 2005 przez Wydawnictwo wrocławskiej Akademii Ekonomicznej książeczce pt. *Ekonometria z przymrużeniem oka*.

W pracy zbiorowej pt. *Elementy rachunku ekonomicznego* prof. Bartosiewicz zaznaczyła swoją obecność w nurcie badań operacyjnych, przedstawiając oryginalne podejście do wielokryteriowego programowania, oparte na koncepcji teorii gier. Pierwsza część tej książki jej autorstwa może być traktowana jako monografia. Dotyczy ona rachunku ekonomicznego w skali centralnej (ogólnopaństwowej). Chodzi tam o rachunki zarówno bilansowe (metoda *input-output*), jak i optymalizacyjne. Właśnie ostatni rozdział tej części – *Modele wyboru „średniooptymalnego” programu działalności gospodarki narodowej z uwzględnieniem wielorakich celów* jest opisem oryginalnej metody wielokryterialnego programowania.

Prof. Bartosiewicz razem z prof. Antonim Smolukiem podjęła w roku 1972 współpracę z wrocławskimi zakładami spirytusowymi w związku z optymalizacją wielkości magazynów zakładu. Tak powstał ich wspólny artykuł pt. *O planowaniu optymalnej wielkości magazynu* (Prace Naukowe WSE, Wrocław 1974 z. 54/76). Druga wspólna z prof. Smolukiem pozycja z nurtu badań operacyjnych to artykuł pt. *O problemie optymalizacji wydajności względem struktury zatrudnienia i inwestycji* („Przegląd Statystyczny” 1976, z. 1).

Wymienić trzeba by jeszcze, jako dorobek naukowy prof. Bartosiewicz, cztery artykuły wiążące ekonometrię sensu stricto z wielowymiarową analizą porównawczą. Są to: *O pewnej modyfikacji wyboru predyktant* („Przegląd Statystyczny” 1972 nr 1); *O pewnej metodzie wyodrębniania regresyjnie jednorodnych zbiorów obiektów* (Prace Naukowe AE we Wrocławiu 1988 nr 360); *Wariacje na temat wzorców rozwoju* („Przegląd Statystyczny” 1977 nr 1 oraz 4); *Podstawowe problemy klasyfikacji w zjawiskach demografii, statystyki i ekonometrii* (Prace Naukowe AE w Krakowie, 1994).

Profesor S. Bartosiewicz zawsze uważała się przede wszystkim za nauczyciela, co znalazło swój wyraz w udziale w roli redaktora i współautora 8 pozycji (skryptów i podręczników), przygotowanych zawsze z licznym gronem współpracowników. Na zakończenie opisu jej osiągnięć wymienimy jako przykład dwie pozycje: *Metody ekonometryczne. Przykłady i zadania* (1974, drugie wydanie 1980, redaktor i współautor – pozostali współautorzy to: Stanisław Dąbrowski, Anna Krefft, Teresa Linek, Urszula Małachowska, Innocenta Olszewska, Zdzisław Pisz, Wiesław Pluta, Danuta Strahl, Ludmiła Waszkiewicz); *Elementy ekonometrii i analizy porównawczej* (1975, redaktor i współautor – pozostali współautorzy to: Józef Dziechciarz, Jerzy Jakubczyc, Innocenta Olszewska, Zdzisław Pisz, Wiesław Pluta). Jak wynika z powyższej wyliczanki, prof. Bartosiewicz zawsze otaczało spore grono współpracowników.

Stanisława Bartosiewicz jest mistrzem dla wielu swoich wychowanków. Zwraca uwagę na indywidualność i rozwój osobowości naukowej. Służy zawsze pomocą i dobrą radą. Ma dar praktycznego spojrzenia i szybkiego interpretowania trudnych metod ilościowych. Jest lubiana i ceniona przez polskich ekonometryków, statystyków, a także przez osoby zainteresowane innymi dziedzinami nauki. Ma świetne poczucie humoru, zasłynęła jako znawca żartów kresowych, opowiadanych z dużą swadą i oryginalnym akcentem.

SZKOŁA PROGRAMOWANIA MATEMATYCZNEGO

Władysław Bukietyński – ur. 1928 w Brześciu n. Bugiem, zm. 1996 we Wrocławiu; mgr 1954, dr 1963, dr hab. 1976, prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1992. Zastępca asystenta w WSH we Wrocławiu; asystent w Katedrze Statystyki od 1950; adiunkt w Katedrze Matematyki, później w Katedrze Statystyki 1956-1964; adiunkt w Katedrze Statystyki i Metod Rachunku Ekonomicznego od 1979. W l. 1968-1969 kier. Podyplomowego Studium Elektronicznego Przetwarzania Informacji. Od 1969 doc. i zastępca dyr. Instytutu Cybernetyki Ekonomicznej, kier. Zakładu Programowania Matematycznego (później Katedry Badań Operacyjnych).

W 1976 zorganizował Wydział Zarządzania i Informatyki i został jego pierwszym dziekanem przez trzy kadencje do 1984. W l. 1984-1990 prorektor ds. rozwoju i współpracy z zagranicą. W 1996 dyr. Instytutu Cybernetyki Ekonomicznej. Twórca Szkoły Programowania Matematycznego. Wypromował wielu doktorów. Odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi, Zasłużony dla Dolnego Śląska, Złoty Krzyż Zasługi, Budowniczy Miasta Wrocławia, Medal 20-lecia Towarzystwa Miłośników Wrocławia, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN.

Twórcą Szkoły Programowania Matematycznego był Władysław Zygmunt Bukietyński. Zajmował się on metodami ilościowymi wspomagającymi procesy decyzyjne w gospodarce. Pisał o zagadnieniach optymalizacji produkcji, podziału zasobów i środków inwestycyjnych. Zaowocowało to w jego pracy habilitacyjnej pt. *Niektóre problemy optymalizacji dyskretnej*. W publikacji tej sformułował pewną ogólną klasę zadań tzw. dynamicznego wyboru. Prace nad tą klasą zadań i możliwością ich rozwiązań zostały zapoczątkowane już w końcu lat sześćdziesiątych w związku z pewnymi problemami w praktyce gospodarczej. W. Bukietyński pracował nad sprowadzeniem pewnych ważnych problemów optymalizacyjnych do zadań programowania dyskretnego. Zajmował się wykorzystywaniem metod matematycznych w gospodarce oraz problemami metodologicznymi związanymi z systemami ekonomicznymi (*O szacowaniu uwikłanych relacji ekonomicznych; Podstawy metodologiczne badań nad strukturami organizacyjnymi*). W pracy *O pewnym zagadnieniu optymalizacyjnym* podał uproszczony algorytm, pozwalający na przybliżone wyznaczenie rozwiązania optymalnego. Zadanie to jest uogólnionym zadaniem o wyborze, a uogólnienie to wynika z wprowadzenia czasu dokonywania kolejnych aktów wyboru. Pracował nad problemem, jak dzielić dochód narodowy na część przeznaczoną na konsumpcję i część przeznaczoną na akumulację, aby uniknąć stagnacji gospodarczej z jednej strony i wprowadzenia systemu gospodarczego w zbyt szybkie obroty – z drugiej. Był autorem lub współautorem 10 książek, monografii i podręczników oraz ponad 40 artykułów naukowych, w których prezentował wyniki swoich badań. Współpracował z praktyką gospodarczą, pracując w ok. 20 zespołach naukowo-badawczych. Ogromną wagę przykładął do kształcenia młodych kadr naukowych. Świadczy o tym 16 wypromowanych doktorów (nie tylko z Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu), setki magistrów i dyplomowanych ekonomistów. Jego ogromny autorytet naukowy powodował, iż niejednokrotnie zwracała się do niego Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułu Naukowego (dawniej CKK) o ostateczną weryfikację wniosków profesorskich i habilitacyjnych pracowników naukowych z wielu ośrodków akademickich w kraju. W uznaniu zasług na polu nauki, dydaktyki i pracy w organizacjach ogólnopolskich i regionalnych był odznaczony wieloma medalami i orderami.

Profesor był wychowankiem Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, której poświęcił całe swoje zawodowe życie. Już na studiach zwrócił na siebie uwagę ze względu na swoje uzdolnienia i zamiłowanie do nauki, a zwłaszcza do matematyki i jej zastosowań w ekonomii. Zatrudniony jako student na stanowisku zastępcy asystenta, później asystenta, a po skończeniu studiów – adiunkta, prowadził zajęcia ze statystyki, matematyki, rachunku prawdopodobieństwa, ekonometrii i badań operacyjnych. Zajęcia te, lubiane przez studentów, cechowała zawsze żywa narracja, a sposób przekazywania wiedzy, polegający na mówieniu o rzeczach skomplikowanych prostym i jasnym językiem, poparty wieloma przykładami praktycznymi, sprawiał, że trudne zagadnienia z nauk ilościowych wydawały się oczywiste i zajmujące.

Dyskusje naukowe prowadzone z jego udziałem na seminariach, konferencjach czy sympozjach, zawsze żywe i otwarte, często pomagały innym zrozumieć treść wygłaszanych referatów, a przed zainteresowanymi otwierały nowe horyzonty naukowe. Był zwolennikiem natychmiastowej ingerencji w sytuacji niejasnego lub błędnego prezentowania myśli przez uczestników seminariów. Żądając wyjaśnień czy zwracając uwagę na błędy referenta, często

podsuwał jednocześnie trafne rozwiązania przedstawianych problemów. Przerażeni początkowo jego ingerencją referenci odczuwali później głęboką wdzięczność, gdyż wypowiediane przez siebie w dyskusji uwagi traktował zawsze jako rozwiązania i pomysły referenta. Trwanie jednak przy błędach tępił słowem w sposób bezwzględny. A „słowo” miał trafne i właściwe. Sposób jego wypowiedzi nie powodował jednak u rozmówców niechęci czy wrogości, a wprost przeciwnie – sympatię i często wdzięczność.

Po śmierci prof. Bukietyńskiego kierownikiem Katedry Badań Operacyjnych został prof. Juliusz Siedlecki. Katedra kontynuowała badania w dziedzinach związanych z optymalizacją, takich jak: sztuczne sieci neuronowe, algorytmy genetyczne, wielokryterialna analiza i optymalizacja decyzji, zarządzanie jakością i teoria chaosu deterministycznego. Wyrazem uznania dla wkładu prof. Bukietyńskiego w tworzenie szkoły naukowej są corocznie organizowane ogólnopolskie konferencje na temat współczesnych tendencji badań operacyjnych, którym nadano imię Profesora.

W. Bukietyński miał istotny wpływ na liczne publikacje pracowników Katedry Badań Operacyjnych. Był bezpośrednim konsultantem monografii opracowanych przez J. Siedleckiego *Równowaga binarna w ekonomii* (1992) i *Szkice o równowadze gospodarczej* (1995). Pośrednio stymulował on powstanie monografii J. Siedleckiego *Równowaga a wzrost gospodarczy* (2000) oraz pracy zbiorowej przygotowanej pod redakcją Ewy Konarzewskiej-Gubały *Zarządzanie przez jakość. Koncepcje, metody, studia przypadków* (2003). Ta ostatnia otrzymała nagrodę zespołową Ministra Edukacji Narodowej i Sportu i doczekała się drugiego wydania w 2006 r.

W 1995 r. z Katedry Badań Operacyjnych wyodrębniła się nowa jednostka – Katedra Logistyki, której kierownikiem został wychowanek prof. Bukietyńskiego prof. Stanisław Krawczyk. Powołana katedra miała za zadanie kontynuację badań dotyczących rozwijania i zastosowania metod optymalizacyjnych w obszarze szeroko rozumianego zarządzania i rozwój nowej dziedziny, jaką stanowi logistyka.

Prof. Krawczyk w momencie powoływania na stanowisko kierownika katedry miał bogaty dorobek naukowy i doświadczenie w pracach na rzecz praktyki. W latach 1976-1977 i 1984 był stypendystą Fundacji Humboldta na uniwersytetach w Münster i Bochum (Niemcy), a w latach 1986, 1991, 1993, 1995 oraz 2004 był zapraszany jako profesor do Mathematisches Institut w Philipps – Universität w Marburgu (Niemcy), gdzie prowadził zajęcia z badań operacyjnych i logistyki. Od roku 1999 do 2006 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Cybernetyki Ekonomicznej, a od 2006 r. jest dyrektorem powiększonego Instytutu Zastosowań Matematyki, grupującego katedry kontynuujące dorobek naukowy profesorów Zdzisława Hellwiga i Władysława Bukietyńskiego. Katedra Logistyki ściśle współpracuje z Katedrą Badań Operacyjnych, podtrzymując wypracowaną przez prof. W. Bukietyńskiego tradycję wspólnego kształtowania profilu naukowego, łączącego dociekania teoretyczne w zakresie teorii podejmowania decyzji i programowania matematycznego z zastosowaniami w praktyce gospodarczej. Dowodem wspólnoty naukowej są publikacje S. Krawczyka: *Matematyczna analiza sytuacji decyzyjnych* (1990), *Zarządzanie procesami logistycznymi* (2001), *Metody ilościowe w planowaniu działalności przedsiębiorstwa* (2001), *Metody ilościowe w logistyce przedsiębiorstwa* (2001). Za swe książki dwukrotnie otrzymał nagrody ministra I stopnia.

Maria Cieślak – ur. 1933 w Barchlinie; mgr 1956, dr 1964, dr hab. 1974, prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1988. Funkcje: kier. Zakładu Teorii Prognoz i Demografii 1974-1981; kier. Katedry Prognoz i Analiz Gospodarczych 1981-1998; prodziekan Wydziału Gospodarki Narodowej 1979-1981; prorektor ds. dydaktyki 1981-1982; red. nacz. „Argumenta Oeconomica” 1994-2002; red. nacz. „Wrocławskiego Biuletynu Gospodarczego” (wydawanego przez PTE Oddział we Wrocławiu) 1993-1997; czł. komitetu redakcyjnego „Studiów Demograficznych” 1991-1994; czł. rady redakcyjnej „Studiów Demograficznych” od 1994; przewodnicząca tej rady od 2004; czł. rady redakcyjnej „Przeglądu Statystycznego” od 1994; czł. rady redakcyjnej „Badań Operacyjnych i Decyzji” od 1989; czł. Komitetu Nauk Demograficznych PAN od 1975; czł. Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN od 1978; przewodnicząca zespołu ds. etyki tego komitetu od 2004; czł. Rządowej Komisji Ludnościowej 1985-2000; czł. International Union for the Scientific Study of Population 1978-2000. Twórcza Szkoły Prognozowania. Wypromowała 11 doktorów, wśród jej wychowanków jest 2 profesorów tytularnych, 3 profesorów nadzw. (uczelnianych), 5 doktorów hab. Autorka 101 artykułów naukowych i 16 książek. Najważniejsze odznaczenia: Krzyże Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN, Zasłużony Nauczyciel PRL, Nagrody Ministra Edukacji.

Charakterystyczną cechą Szkoły Prognozowania założonej przez Marię Cieślak jest rozpatrywanie całego procesu prognozowania, a nie tylko ilościowych metod wyznaczania prognoz. Oznacza to położenie nacisku na sposób formułowania wszystkich kroków procedury prognostycznej, tj. określania celu prognozowania, przesłanek leżących u podstaw wyboru metod prognozowania, wyboru metod prognozowania, oraz na interpretację wyników postępowania prognostycznego, a także na wzajemną zgodność tych kroków.

Obszar badań Szkoły obejmuje dociekania nad istotą prognozowania, krytyczną analizę metod prognozowania, propozycje nowych metod prognozowania oraz analizę problemów prognostycznych procesów gospodarczych i społecznych.

W prognozowaniu można wyróżnić dwie przeciwstawne postawy: pasywną i aktywną. Według zwolenników postawy pasywnej przyszłość jest konsekwencją przeszłości, ponieważ między zjawiskami istnieją silne powiązania, co powoduje wysoką inercję zachowania zjawisk. Zadaniem prognosty jest odgadnięcie, na podstawie danych opisujących przeszłość, „praw ruchu” zjawisk i ich wykorzystanie do wyznaczenia prognozy. Jest to prognozowanie przez analogie przeszłości danego zjawiska do jego przyszłości. Zwolennicy postawy aktywnej postrzegają przyszłość jako stosunkowo niezależną od przeszłości, natomiast mocno zależną od pragnień, motywacji i celów ludzi, którzy podejmują działania naruszające dotychczasowe związki między zjawiskami i wywołują powstawanie nowych zjawisk. Przewidywanie przyszłości jest w tym ujęciu antycypacją potrzeb i siły działań ludzi, projektowaniem możliwych wariantów przyszłości i wskazywaniem wariantów najbardziej prawdopodobnych. W takim przewidywaniu wykorzystuje się zarówno dane o przeszłości zjawiska, jak i dodatkowe informacje charakteryzujące inne podobne zjawiska oraz wnioskowanie intuicyjne (M. Cieślak, *Prognozowanie z wykorzystaniem dodatkowej informacji*, 2006).

W badaniach członków Szkoły preferuje się postawę aktywną, co wyraża się w formułowaniu przesłanek prognostycznych ujmujących nie tylko szczegółowe, ale i ogólne warunki przebiegu zjawisk, w doborze metod prognozowania (m. in. stosowanie tzw. kombinacji metod) oraz interpretacji wyników postępowania prognostycznego.

Ważniejsze propozycje metod prognozowania są podane niżej. Opracowano metodę analogii przestrzenno-czasowych, opartą na tzw. podobieństwie kształtu (podobieństwie szeregów czasowych charakteryzujących kształtowanie się w czasie wartości tej samej zmiennej w różnych obiektach). Metoda ta pozwala odgadnąć przyszłe zachowania obiektu, zaledwie zasygnalizowane w jego przeszłości, na podstawie zachowań innych obiektów (M. Cieślak, *Prognozowanie przez analogie*, 1983; inni autorzy tej monografii to Paweł Dittmann, Aleksandra Kania-Gospodarowicz, Stanisława Ostasiewicz, Barbara Radzikowska). Kontynuację badań nad metodą analogową zawiera praca doktorska Jacka Szandudy pt. *Metody analogowe w prognozowaniu społeczno-gospodarczym* (promotor M. Cieślak, 2002).

Zaproponowano też metody prognozowania zmiennych dyskretnych, zwłaszcza przyjmujących dwie wartości (S. Ostasiewicz, *Wykorzystanie metod dyskryminacyjnych w prognozowaniu dyskretnym*, 1983).

Badania nad metodami prognozowania ostrzegawczego zaowocowały opracowaniem kilku metod prognozowania bezwzorcowego (prognozy są formułowane na podstawie szeregu czasowego opisującego badany obiekt) i wzorcowego (prognozy są formułowane z użyciem wzorca zewnętrznego w stosunku do obiektu badanego), w tym metod wykorzystujących *k*-obiektowy wzorzec, co jest odmianą prognozowania analogowego (M. Cieślak, *Metoda prognozowania ostrzegawczego z wykorzystaniem parametrów pozycyjnych*, 2003; Tomasz Rólczyński, *Metody budowy gospodarczych prognoz ostrzegawczych*, praca doktorska, promotor Ireneusz Kuropka, 2005; Aleksandra Szpulak, *Systemy wczesnego ostrzegania w zarządzaniu płynnością finansową przedsiębiorstw produkcyjnych*, praca doktorska, promotor P. Dittmann, 2005).

Jednym z trudniejszych zagadnień prognostycznych jest określanie stopnia zaufania do prognozy. Zaproponowano sposoby określania dokładności prognozy, oparte na pochodzącej z metrologii teorii niepewności pomiaru (Konstancja Gogolewska, *Ocena dopuszczalności prognoz gospodarczych*, praca doktorska, promotor P. Dittmann, 2006).

W prognozowaniu często korzysta się z mierników syntetycznych, stanowiących agregatowy pomiar tzw. zjawisk złożonych. Dotychczas stosowano mierniki ze stałym wzorcem, mało przydatne, gdy przewidywanie dotyczy odległych horyzontów czasu. Zaproponowano miernik syntetyczny ze zmiennym w czasie wzorcem, wskazując jego przydatność do analizy i prognozowania m.in. poziomu życia, koniunktury gospodarczej (M. Cieślak, *Zagadnienie „ruchomego celu” w wielowymiarowej analizie porównawczej*, „Przegląd Statystyczny” 1990 nr 1-2).

Obszarów zastosowań prognozowania początkowo poszukiwano w dziedzinie zjawisk społecznych. Przez kilka lat zespół koncentrował się na modelowaniu i prognozowaniu zatrudnienia kadr kwalifikowanych (m.in. M. Cieślak, *Modele zapotrzebowania na kadry kwalifikowane*, 1976; Zdzisław Pisz, *Prognozy potrzeb na kadry w usługowych działach gospodarki miejskiej*, praca doktorska, promotor M. Cieślak, 1974; A. Kania-Gospodarowicz,

Prognozowanie systemu kształcenia, praca doktorska, promotor M. Cieślak, 1978; liczne raporty z badań i inne prace doktorskie).

Zainteresowania prognozowaniem gospodarczym, z którym zespół zetknął się podczas prac nad zapotrzebowaniem na kadry kwalifikowane (powstała wtedy m.in. praca doktorska Danuty Strahl pt. *Ekonometryczne metody badania relacji wydajność – płace*, promotor M. Cieślak, 1974), umocniły się w okresie transformacji ustrojowej kraju. W rezultacie wyłoniły się dwa główne nurty badań zespołu: prognozowanie gospodarcze w skali mikro oraz analizy i prognozowanie demograficzne. W pierwszym nurcie, który jest rozwijany przez prof. P. Dittmanna, przedmiotem badań są systemy prognostyczne tych przedsiębiorstw, obejmujące bazy danych, metody obróbki i analizy statystycznej danych, metody prognozowania integrujące metody ilościowe i jakościowe, w tym opinie ekspertów, monitoring prognoz. Objęto uwagą zarówno prognozowanie tzw. zmiennych wewnętrznych, tj. opisujących działalność podmiotu gospodarczego, jak i zmiennych zewnętrznych, czyli zmiennych otoczenia wpływających na kondycję ekonomiczną przedsiębiorstwa. Wiele publikacji poświęcono prognozowaniu sprzedaży i zmiennych finansowych. Prognozowanie wpływów otoczenia obejmuje przede wszystkim koniunkturę gospodarczą, poziom życia i zmienne demograficzne (m.in. P. Dittmann, *Metody prognozowania sprzedaży w przedsiębiorstwie*, I wyd. 1996, VI wyd. 2002; P. Dittmann, *Prognozowanie w przedsiębiorstwie. Metody i ich zastosowanie*, 2003 i 2004; Dorota Kwiatkowska-Ciotucha, *Zastosowanie prognozowania w zarządzaniu przedsiębiorstwem przemysłu cukrowniczego*, praca doktorska, promotor P. Dittmann, 1996; Urszula Załuska, *Prognozowanie koniunktury gospodarczej z wykorzystaniem opinii menedżerów*, praca doktorska, promotor M. Cieślak, 2003; liczne artykuły tych i innych autorów).

Dorobek z zakresu prognozowania gospodarczego pozwolił Katedrze Prognoz i Analiz Gospodarczych na zorganizowanie po raz pierwszy w 1997 r. konferencji naukowej pn. „Prognozowanie w zarządzaniu firmą”. Konferencja odbywa się co dwa lata, gromadząc specjalistów z licznych ośrodków naukowych kraju, a wygłoszone na niej referaty są publikowane w Pracach Naukowych AE we Wrocławiu. Wyniki naukowe pracowników Katedry są też prezentowane na międzynarodowych konferencjach naukowych.

Jak już wspomniano, ważnym obszarem zainteresowań pracowników Katedry są procesy ludnościowe. Tę problematykę rozwija I. Kuropka, prof. AE. Przedmiotem badań jest modelowanie i prognozowanie zwłaszcza rozrodczości, trwania życia, potencjału życiowego i starzenia się populacji. Ważniejsze prace z tego zakresu są następujące: *Rozwój demograficzny Polski – analiza i prognozowanie* (autorzy: M. Cieślak, P. Dittmann, I. Kuropka, Ewa Oktabska, Roman Pawlukowicz, Barbara Radzikowska 1990); P. Dittmann, *Metody dezagregacji prognoz demograficznych*, rozprawa habilitacyjna (1990); B. Radzikowska, *Płodność w Polsce w kontekście teorii przejścia demograficznego. Modelowanie i prognozowanie*, rozprawa habilitacyjna (1995); *Procesy demograficzne w byłych województwach dolnośląskich w latach 1975-1997*, red. M. Cieślak (autorzy: M. Cieślak, Joanna Krupowicz, I. Kuropka, B. Radzikowska) (1999); J. Krupowicz, *Sygnalizatory przemian demograficznych w Polsce*, praca doktorska, promotor B. Radzikowska, 2000; I. Kuropka, *Potencjał życiowy mieszkańców Dolnego Śląska. Diagnozy i perspektywy*, rozprawa habilitacyjna, 2002.

Demografowie zespołu są uznanymi w kraju specjalistami. Wyrazem tego jest ich udział w gremiach powoływanych przez Główny Urząd Statystyczny w celu przygotowywania prognoz demograficznych i badań ludnościowych, a także samodzielne opracowywanie prognoz i analiz dla Dolnego Śląska.

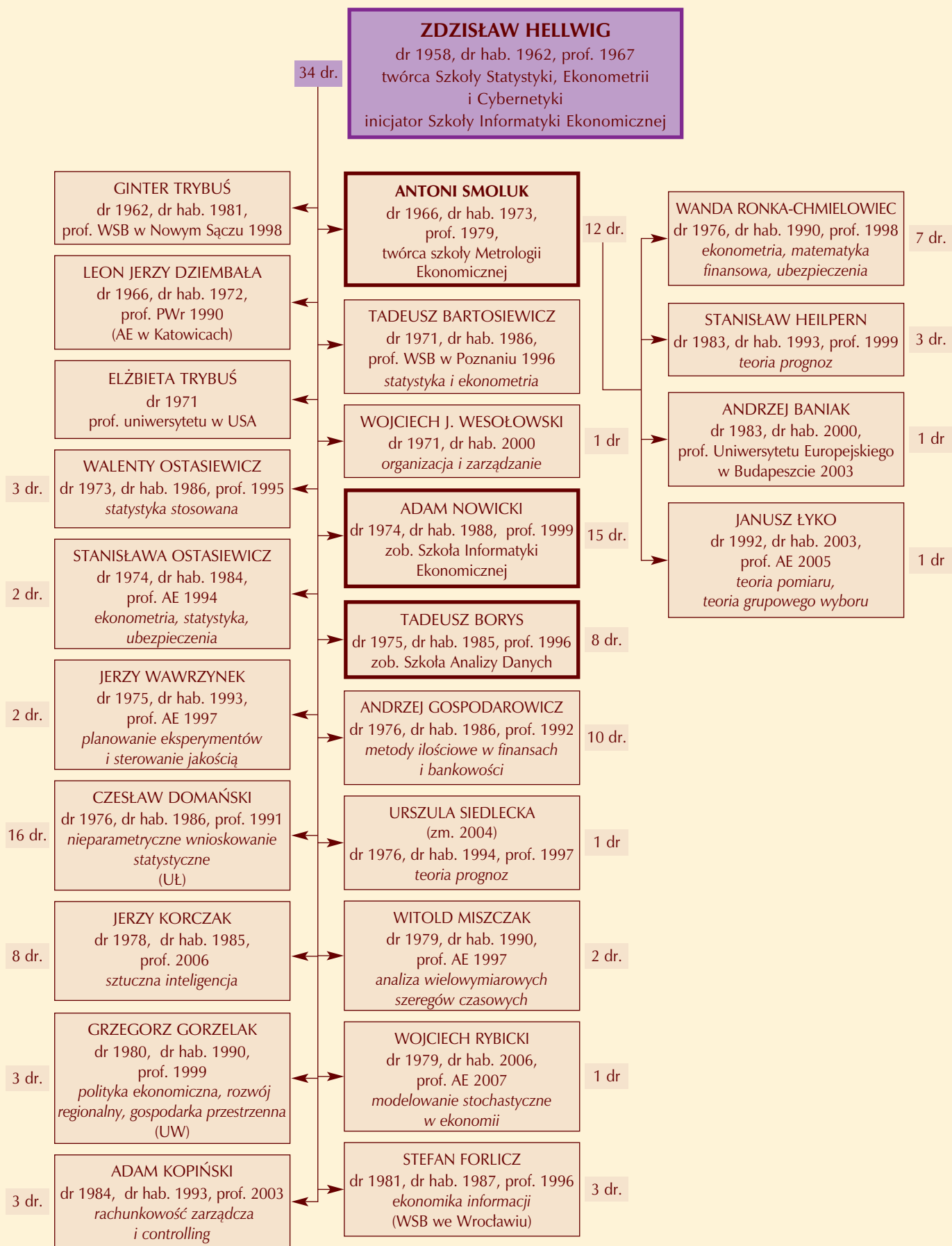
Zespół przywiązuje dużą wagę do procesu kształcenia ekonomistów – od strony zarówno treści, jak i metodyki nauczania. Znajduje to wyraz w przygotowywaniu podręczników. Jeden z nich, po raz pierwszy wydany przez Wydawnictwo AE we Wrocławiu w 1993 r., pt. *Prognozowanie gospodarcze*, po modyfikacjach i uzupełnieniach został opublikowany przez Wydawnictwo Naukowe PWN pt. *Prognozowanie gospodarcze. Metody i zastosowania*, red. M. Cieślak (autorzy: M. Cieślak, P. Dittmann, J. Krupowicz, I. Kuropka, D. Kwiatkowska-Ciotucha, B. Radzikowska, U. Załuska, w IV wydaniu dodatkowo J. Szandula – I wyd. 2001, IV wyd. 2005), stał się podręcznikiem wykorzystywanym w wielu uczelniach w kraju. Do niego dostosowany jest podręcznik *Metody prognozowania. Zbiór zadań*, red. B. Radzikowska (autorzy: J. Krupowicz, D. Kwiatkowska-Ciotucha, B. Radzikowska, U. Załuska, I wyd. 1999, IV wyd. 2004).

Zespół opublikował również podręcznik pt. *Demografia. Metody analizy i prognozowania*, II wydanie 1992, red. M. Cieślak (autorzy: M. Cieślak, P. Dittmann, A. Kania-Gospodarowicz, I. Kuropka, S. Ostasiewicz, B. Radzikowska).

SZKOŁA STATYSTYKI, EKONOMETRII I CYBERNETYKI

Zdzisław Hellwig – ur. 1925 w Dokszytach; repatriacja do Wrocławia w 1946; studia ekonomiczne w WSH, mgr 1952 w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie, dr 1958, stypendysta British Council, dr hab. 1962, prof. nadzw. 1967, prof. zw. 1972. Funkcje: kier. Katedry Statystyki w WSE i AE 1962-1995, dyr. Instytutu i kier. Katedry Statystyki i Cybernetyki Ekonomicznej 1969-1995, prorektor ds. nauki 1962-1965, 1968-1970, 1979-1981, ekspert UNESCO w Paryżu 1968-1974; czł. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych. Wykładał w Nigerii na Uniwersytecie w Ibadanie 1965/1966 i Tohoku University w Japonii 1997. Twórca Szkoły Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki, inicjator Szkoły Informatyki Ekonomicznej. Ważniejsze publikacje: *Elementy rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej*, *Regresja liniowa i jej zastosowania w ekonomii*, *Aproksymacja stochastyczna*. Wypromował 34 doktorów, wśród wychowanków 15 osób uzyskało tytuł naukowy profesora. Za kształcenie kadr naukowych otrzymywał wielokrotnie Nagrody Ministra Edukacji. W 1996 otrzymał prestiżową nagrodę naukową Prezesa Rady Ministrów za wybitny dorobek naukowy. Autor kilkuset publikacji i prac naukowych. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski, Komandorski i Oficerski OOP, Medal KEN, tytuł honorowy: „Zasłużony Nauczyciel PRL”, Order Sztandaru Pracy II kl. Żołnierz IV Brygady Ułanów Armii Krajowej. W uznaniu zasług naukowych prof. Z. Hellwig został wyróżniony doktoratami honorowymi AE w Krakowie (1985) oraz Uniwersytetu Karola w Pradze, ze szczególnym podkreśleniem zasług dla rozwoju ekonomii i rozwijania kontaktów międzynarodowych w nauce (1994)

Zdzisław Hellwig jest kontynuatorem szkoły metod ilościowych prof. Jana Falewicza oraz twórcą szkoły naukowej w dziedzinie statystyki, szeroko rozumianej ekonometrii, prognozowania i inicjatorem szkoły naukowej w dziedzinie informatyki ekonomicznej.

Dorobek prof. Hellwiga stanowi poważny wkład w rozwój metod ilościowych i ich zastosowań, jest oryginalny na międzynarodową skalę i miał w Polsce pionierskie znaczenie.

Należy zacząć od jego osiągnięć w statystyce. Już na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX w. profesorowie Z. Hellwig i S. Bartosiewicz napisali skrypt (nigdy nie wydany) pt. *Metoda reprezentacyjna*. Był to właściwie podręcznik zawierający elementy rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej, na rynku podręczników w owym czasie niewątpliwie nowość. Na tych pierwocinach pojawiła się książka prof. Hellwiga pt. *Elementy rachunku prawdopodobieństwa i statystyki matematycznej* (wydań tej pozycji było kilkanaście i wciąż jest to ogólnopolski podręcznik dla studentów wyższych uczelni).

Jedną z ważnych dziedzin w statystyce jest sprawdzanie hipotez. Właśnie w tej dziedzinie notujemy nowości wprowadzone przez prof. Hellwiga, zawarte m.in. w dwóch artykułach dotyczących tej problematyki – *Dwa testy sprawdzania hipotezy o normalności rozkładu populacji dwuwymiarowej* („Przegląd Statystyczny” 1957 nr 3-4); *Test zgodności dla małych próbek i przykłady jego zastosowania* („Przegląd Statystyczny” 1965 nr 2). Ten ostatni test jest szczególnie pożyteczny w tych dziedzinach nauki, gdzie (jak w ekonomii) badacze cierpią na brak obfitych danych (m. in. medycyna), a występuje potrzeba badania rozkładu zmiennej, tzn. potrzeba uzyskania odpowiedzi na pytanie, czy w badaniu wystąpił oczekiwany rozkład.

Drugim ważnym nurtem badawczym prof. Hellwiga jest szeroko rozumiana ekonometria, tzn. ekonometria jako modelowanie ekonometryczne, badania operacyjne, prognozowanie oraz taksonomia i wielowymiarowa analiza porównawcza.

Początkowo opiekunem pracy magisterskiej Z. Hellwiga był prof. J. Falewicz (i tylko to z formalnego punktu widzenia zalicza go do „dzieci” naukowych prof. Falewicza, jakkolwiek sam bohater tego rozdziału uważa Profesora za swego mistrza). Prof. Falewicz skontaktował Z. Hellwiga z Oskarem Langem (patronem Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu) z warszawskiej SGPiS i dalszy ciąg rozwoju naukowego prof. Hellwiga był już związany z tą uczelnią. W 1958 r. obronił pracę kandydacką (doktorską) pt.: *Regresja liniowa i jej zastosowanie w ekonomii* (została ona wydana w 1960 r. przez PWE oraz w j. angielskim – stając się wizytówką polskiej ekonometrii za granicą). Było to czwarte w kolejności dzieło wydane po polsku, omawiające problematykę ściśle ekonometryczną, po trzech pozycjach – Jana Tinbergena, Roberta L. Winklera i Oskara Langego. W tej rozprawie znalazły rozwinięcie wcześniejsze pomysły metodyczne Profesora, jak np. uproszczona metoda najmniejszych kwadratów, służąca prostej metodzie szacowania parametrów liniowych funkcji regresji. Pomysł ten miał w owym „przedkomputerowym” czasie praktyczne znaczenie.

W czasie pobytu na stażu naukowym w Londynie i Cambridge Z. Hellwig przygotował rozprawę habilitacyjną pt. *Przyczynek do teorii regresji*. Pozycja ta stała się podstawą do powstania poważnego dzieła pt. *Aproksymacja stochastyczna* (1965), nawiązującego do teorii regresji i korelacji w tradycyjnym ujęciu, ale pokazującego też niedostatki tradycyjnego badania zależności między zmiennymi ekonomicznymi. Myślą przewodnią tej publika-

cji była teza, że funkcja regresji nie jest niczym innym niż funkcją aproksymacyjną, wobec czego w teorii regresji może być wykorzystany aparat matematyczny, dostarczany przez teorię aproksymacji. Konsekwencją takiego sposobu interpretowania funkcji regresji było wprowadzenie pojęcia zmiennej dystansowej oraz widma i śladu rozkładu zmiennej losowej. Prace z dziedziny teorii regresji i korelacji oraz teorii aproksymacji stały się źródłem twórczej inspiracji nie tylko dla młodych pracowników Katedry, ale także dla wielu pracowników innych uczelni.

Kontynuując opis jednego z nurtów szerokich zainteresowań naukowych Z. Hellwiga, wymienimy dwie pozycje artykułowe: *Przechodniość relacji szacowania zmiennych losowych i płynące z tego wnioski ekonometryczne* („Przegląd Statystyczny” 1976 nr 1); *Efekt katalizy w modelu ekonometrycznym, jego wykrywanie i usuwanie* („Przegląd Statystyczny” 1977 nr 2). Obie te prace łączy troska o umożliwienie właściwej ekonomicznej interpretacji oszacowanych liniowych modeli ekonometrycznych wielu zmiennych objaśniających. W pierwszym z tych artykułów pojawia się pojęcie koincydencji, które polega na tym, że zachowanie sensowności modelu ekonometrycznego z kilkoma zmiennymi objaśniającymi wymaga, aby znaki ocen parametrów w nim zawartych były zgodne ze współczynnikami korelacji wiążącymi daną zmienną objaśniającą ze zmienną objaśnianą. Artykuł ten opisuje metodę właściwego doboru zmiennych objaśniających. Rozważania na temat koincydencyjności modelu prof. Hellwig rozszerzył w artykule pt. *Model ekonometryczny z kompensatorem różnicowym* („Przegląd Statystyczny” 1987 nr 1).

Doszliśmy w ten sposób do wprowadzonego przez prof. Hellwiga pojęcia wskaźnika integralnej pojemności informacji. Pojęcie to pojawiło się w artykule pt. *Problem optymalnego wyboru predyktant* („Przegląd Statystyczny” 1969 nr 3-4).

Te cztery artykuły wywołały w ekonometrycznym środowisku burzliwą dyskusję oraz wpłynęły na powstanie szeregu pozycji literatury naukowej. Prace te stały się nie tylko źródłem inspiracji dla wielu pracowników naukowych. Wspomnijmy tu tylko o książce prof. Michała Kolupy pt. *Teoria par korelacyjnych* (2002). Autor ten niejednokrotnie komentował i rozwijał oryginalne teorie prof. Hellwiga.

Udokumentowane słowem pisany pozycje należą do nurtu badawczego, który można nazwać ekonometrią *sensu stricto*. W opisie dzieł Profesora w tym zakresie nie można pominąć podręcznika pt. *Zarys ekonometrii* (1967), powstałego z jego inicjatywy, pod redakcją naukową i we współautorstwie wraz z liczny gronem jego uczniów.

W obszarze naukowym zwanym obecnie badaniami operacyjnymi (dawniej – programowaniem matematycznym) też nie brakuje obecności prof. Hellwiga. Jego współpracownikami w tej dziedzinie byli przede wszystkim: prof. Władysław Bukiełyński, a także „dzieci” tego ostatniego i naukowe „dzieci” prof. Hellwiga, jak np. prof. Urszula Siedlecka oraz profesorowie Juliusz Siedlecki i Stanisław Krawczyk, uczniowie prof. Bukiełyńskiego. Do ważnych publikacji z tego nurtu badań prof. Hellwiga należy zaliczyć artykuły: *O tak zwanym problemie komiwojażera* („Przegląd Statystyczny” 1960 nr 2) oraz *Kilka zagadnień z programowania liniowego* (Zeszyty Naukowe WSE, Wrocław 1961 nr 9). Ten drugi artykuł został napisany wspólnie z Włodzimierzem Szwarem, matematykiem zaprzyjaźnionym ze środowiskiem zajmującym się badaniami ilościowymi. Do tego nurtu ba-

dań należy też zaliczyć pracę zbiorową zainicjowaną i redagowaną przez prof. Hellwiga pt. *Elementy rachunku ekonomicznego* (1978). Powstała ona we współpracy z coraz liczniejszym gronem uczniów Profesora.

W bogatym dorobku prof. Hellwiga ważne miejsce zajmują oryginalne prace z zakresu dziedziny naukowej zwanej prognozowaniem. Dziedzina ta jest związana stricte z ekonometrią (jakkolwiek nie tylko z tym obszarem badawczym) w taki sposób, że używa jako narzędzia przewidywania przyszłości procedury ekstrapolacji modeli ekonometrycznych lub uzupełniania brakujących danych metodą interpolacji. Jeśli trzymać się chronologii zdarzeń, to pierwsze dzieło prof. Hellwiga z tego nurtu badawczego powstało w 1963 r. Jest to pozycja: *Prognozy statystyczne i ich znaczenie w przewidywaniu przebiegów zjawisk i procesów gospodarczych*. Nie ma tu potrzeby komentarza, tytuł artykułu mówi wszystko o tym, czego czytelnik może się po jego treści spodziewać. W 1967 r. ukazał się artykuł pt. *Schemat budowy prognozy statystycznej metodą wag harmoniczných* („Przegląd Statystyczny” 1967 nr 2). Profesor przedstawił w tym artykule oryginalny sposób wyrównywania szeregu czasowego, budując tzw. model trendu pełzającego, a zastosowane tam wagi harmoniczne powodowały, że na trafność prognozy miały największy wpływ wartości najnowszych informacji. Idea trendu pełzającego skłoniła między innymi dr. hab. Tadeusza Bartosiewicza (absolwenta wrocławskiej uczelni ekonomicznej oraz długoletniego kierownika wrocławskiej regionalnej pracowni Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS-u i PAN-u) do opracowania metody regresji pełzającej (*Idea postępowania sekwencyjnego przy budowie prognozy statystycznej złożonej*, „Wiadomości Statystyczne” 1970 nr 4). Przykład ten wskazuje na społeczny odbiór dzieł Profesora i jego rolę jako inicjatora nowych pomysłów naukowych. A samo omawiane dzieło należy do modeli adaptacyjnych, czyli do modeli, w których leży przyszłość wszelkich badań ilościowych. Z nurtu prognostycznego prac Profesora wymienimy jeszcze tylko dwie: *Wykorzystanie perturbacji w definiowaniu pojęcia prognozy krótko- i długoterminowej* (Prace Naukowe AE, Wrocław 1978 nr 62/84 – Programowanie i Matematyka); *Krzywe logistyczne i logologiczne i ich wykorzystanie do analizy i ekstrapolacji ekonomicznych szeregów czasowych* (Fol. Oecon. Crac. 1990 vol. 33).

Następny obszar zainteresowań prof. Hellwiga to taksonometria i wielowymiarowa analiza porównawcza (w skrócie WAP). Metody taksonometryczne i metody wielowymiarowej analizy porównawczej stanowią bardzo istotny kierunek jego badań. W pracach z tej dziedziny, które zyskały szeroki rozgłos międzynarodowy, zwraca on uwagę na realne możliwości zastosowania taksonomicznych metod porządkowania liniowego do analizy zagadnień gospodarczych, proponuje miarę syntetyczną opartą na koncepcji wzorca rozwoju, zwaną powszechnie miarą rozwoju gospodarczego Hellwiga, proponuje podział cech zależnie od rodzaju preferencji na stymulanty i destymulanty, przedstawia propozycję algorytmu grupowania obiektów na względnie jednorodne podzbiory. Metody te były wykorzystywane przez Z. Hellwiga w badaniach nad koncepcją systemu wskaźników diagnostycznych w trakcie wieloletniej współpracy z UNESCO. Z zakresu wykorzystania metod WAP w ekonomii powstało bardzo wiele prac w różnych ośrodkach naukowych Polski. Warto zauważyć, że wprowadzone przez Z. Hellwiga do polskiej literatury statystycznej pojęcia miary rozwoju i wzorca rozwoju oraz ścieżki rozwoju czy optymalnej trajektorii rozwoju, agregatu i jego

potencjału informacyjnego są stale wykorzystywane w badaniach prowadzonych przez naukowców i praktyków reprezentujących różne dyscypliny naukowe.

Oprócz zainteresowań i nowatorskich osiągnięć prof. Hellwiga z zakresu szeroko rozumianej ekonometrii niezwykle ważne są także jego zasługi w dziedzinie oprzyrządowania tejże. Mowa tu o jego inicjatywach w komputeryzacji naszej uczelni, co spowodowało powstanie wrocławskiej Szkoły Informatyki Ekonomicznej. Dlatego też prof. Hellwigowi należy się tytuł twórcy Szkoły Naukowej Informatyki Ekonomicznej. Utworzony z jego inicjatywy ośrodek obliczeniowy umożliwił badania z zakresu, który można dzisiaj nazwać informatyką ekonomiczną. W 1968 r. ukazała się praca pod jego redakcją naukową pt. *O maszynach cyfrowych*. Była to pierwsza w Polsce monografia na temat możliwości wykorzystania komputerów do rozwiązywania zagadnień ekonomicznych, wielokrotnie jeszcze potem wznawiana.

Można śmiało powiedzieć, że bogactwo treści zbiorowej pracy napisanej pod redakcją naukową prof. Hellwiga pt. *Ekspansja gospodarcza Polski końca XX wieku* (1997, autorzy: Z. Hellwig, L. Adamczyk, A. Bukietyńska, M. Czekąła, A. Kopiński, W. Ronka-Chmielowiec, Z. Rusnak, U. Siedlecka, J. Siedlecki, J. Wawrzynek) mieści w sobie metodykę prawie wszystkich nurtów badawczych, które interesowały prof. Hellwiga, a wszyscy wymienieni współautorzy to pracownicy naukowcy Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu oraz jego uczniowie lub uczniowie jego uczniów.

Wpływ prof. Hellwiga na uczniów i współpracowników był i jest niezwykle istotny. Wśród wypromowanych przez niego 34 doktorów jest dzisiaj 17 samodzielnych pracowników naukowych, jego uczniowie zaś byli promotorami 82 prac doktorskich. Trzeba też zaznaczyć, że wpływ Profesora sięgał innych uczelni ekonomicznych, wydziałów ekonomicznych uniwersytetów oraz innego rodzaju instytucji naukowych. To przejawia się w liście doktorantów, którzy przygotowywali pod kierunkiem Profesora prace doktorskie i habilitacyjne. Wśród tych wielu osób warto wymienić: Leona Jerzego Dziembałę, prof. AE w Katowicach, Wojciecha J. Wesołowskiego, prof. Instytutu Organizacji i Zarządzania w Przemysle „Orgmasz”, Czesława Domańskiego, prof. Uniwersytetu Łódzkiego, Grzegorza Gorzelaka, prof. Uniwersytetu Warszawskiego – dyrektora do spraw naukowych Instytutu Ameryk i Europy, Tadeusza Bartosiewicza, prof. Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu.

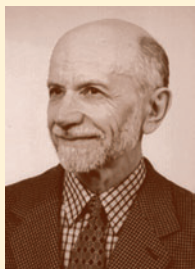
Profesor Hellwig wywarł również duży wpływ na uczniów prof. Falewicza, kierując ich zainteresowania na wybrane dziedziny wiedzy. Z tego wpływu skorzystali prof. Władysław Bukietyński, twórca Szkoły Programowania Matematycznego, prof. Maria Cieślak, twórczyni Szkoły Prognozowania (zajmowała się też demografią) oraz prof. Elżbieta Niedzielska, specjalistka od informatyki ekonomicznej. Istotny był również wpływ Profesora na zainteresowania badawcze jego ucznia A. Smoluka, twórcy Szkoły Metrologii Ekonomicznej.

Wśród uczniów prof. Hellwiga mających znaczny dorobek naukowy należy wymienić także: prof. Stanisławę Ostasiewicz i prof. Walentego Ostasiewicza, którzy koncentrują swoje zainteresowania badawcze na statystyce i ekonometrii, z tym że prof. S. Ostasiewicz zajmuje się ostatnio zagadnieniami ubezpieczeniowymi; Tadeusza Borysa specjalistę od statystyki, kwalimetrii, zrównoważonego rozwoju; Andrzeja Gospodarowicza, który zajmuje się metodami ilościowymi w finansach i bankowości, Jerzego Wawrzyńka – specjalistę w zakresie planowania eksperymentów i sterowania jakością. Zmarła w 2004 r. Urszula Siedlecka

była wybitną specjalistką w zakresie teorii prognoz, zwłaszcza ostrzegawczych. Witold Miszcza – przede wszystkim statystyk, rozwija kierunek naukowy analiza wielowymiarowych szeregów czasowych. Małżeństwo (Ginter i Elżbieta) Trybusiowie są statystykami pracującymi obecnie na stanowiskach profesorskich w USA. Adam Kopiński z kolei stosuje nauki prof. Hellwiga w rachunkowości zarządczej i controllingu. Stefan Forlicz, obecnie rektor niepublicznej Wyższej Szkoły Bankowej, prezentuje kierunek ekonomii matematycznej oraz ekonomii informacji, Ryszard Antoniewicz i Wojciech Rybicki zajmują się statystyką.

Profesor jest wielkim erudytą i wspaniałym gawędziarzem. W sferze jego zainteresowań (obok tych profesjonalnych – naukowych) znajdują się takie dziedziny wiedzy, jak historia i geografia, a przede wszystkim fizyka teoretyczna. Im właśnie poświęca obecnie wiele czasu.

SZKOŁA METROLOGII EKONOMICZNEJ

Antoni Smoluk – ur. 1936 w Kretowcach k. Zbaraża; mgr matematyki 1960 UW, dr n. ekon. 1966 WSE we Wrocławiu, dr hab. 1973, prof. nadzw. 1979, prof. zw. 1990. Kier. Katedry Matematyki AE we Wrocławiu od 1972. Komitet Statystyki i Ekonometrii PAN od 1975. Czł: PTE, PTM, Polskiego Towarzystwa Statystycznego, Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa, Bernoulli Society for Mathematical Statistics and Probability. Red. „Przeglądu Statystycznego” 1978-1988. Wypromował 12 doktorów; wśród jego wychowanków jest 4 doktorów hab., 2 profesorów. Około 250 publikacji, 10 książek. Inicjator i red. dwóch ogólnopolskich czasopism naukowych: „Mathematical Economics” (kontynuacja „Ekonomii Matematycznej”) oraz „Didactics of Mathematics (kontynuacja „Dydaktyki Matematyki”). Jest twórcą Szkoły Metrologii Ekonomicznej. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN.

Antoni Smoluk jest twórcą Szkoły Metrologii Ekonomicznej rozwijanej w Akademii Ekonomicznej przez profesorów: Wandę Ronkę-Chmielowiec, Stanisława Heilperna, Andrzeja Baniaka oraz Janusza Łykę. W pierwszym okresie koncentrowano się na problemach szeroko rozumianej aproksymacji. Doktor Leopold Habiniak podał nowe twierdzenie o punkcie stałym i częściowo przyczynił się do rozwiązania klasycznego zadania aproksymacji inwariantnej. Badania charakteryzują się ścisłością definicyjną oraz pomiarem zmiennych determinujących równowagę ekonomiczną: poziomu bezrobocia, inflacji, ryzyka, efektywności oraz jakości. Najważniejszy wynik, kryjący się pod kryptonimem *Reguła 2/3*, otrzymał J. Łyko. Relacja większościowa grupowego wyboru jest preferencją, jeśli każda alternatywa ma większość ponad $2/3$. Sformułowano ważny lemat o polityce społecznej: dywersyfikacja populacji w określonych warunkach jest równoważna unifikacji. Pomiar jest homomorfizmem skali naturalnej w skalę teoretyczną. Wprowadzono uogólnioną pochodną; relacja styczności określonego rzędu jest równoważnością, a uogólniona pochodna klasą abstrakcji tej relacji. Pochodna może być funkcją inną niż liniowa, jeśli jest jednoznacznie reprezentowana w odpowiedniej klasie; różniczkowalność jest ciągłością. Dowolna funkcja o wartościach w przestrzeni unormowanej ma zawsze uogólnioną pochodną w każdym punkcie.

Prof. Smoluk wyróżnił trzy fundamentalne zasady, które przyjmuje za aksjomaty współczesnej nauki. 1. Istnieje zbiór nieskończony; jest to nieweryfikowalny bezpośrednio absolutny aksjomat istnienia. Z niego wynika cała matematyka ciągła, a jej liczne i głębokie zastosowania potwierdzają pośrednio aksjomat nieskończoności. 2. Zasada numerycznego opisu stanów natury jest uogólnieniem układu współrzędnych; każdy stan jest wektorem, czyli ciągiem liczb. Wektory bazowe są jednostkami, czyli jakościami; kombinacje liniowe jakości tworzą przestrzeń ekonomiczną, gdy mowa o towarach, a fizyczną, biologiczną i każdą inną w zależności od interpretacji. 3. Zasada powszechnej równowagi jest jedynym prawem nauki: świat jest w równowadze dynamicznej, a dążność do optimum generuje notoryczny ruch. Prawo powszechnej równowagi można utożsamić z zasadą Newtona, streszczając się w słowach: akcja jest reakcją. Wszystkie badania oparte są pośrednio lub bezpośrednio na tych trzech fundamentach.

W ekonomii prawo Newtona nazywa się prawem Smitha. Mówi ono, że układ ekonomiczny jest zawsze w równowadze rynkowej i produkcyjnej pod warunkiem idealnego przepływu informacji. Z zasady Newtona wynika ruch wirowy wokół środka ciężkości punktu równowagi. Niewidzialna ręka rynku – prawo popytu i podaży Smitha harmonizuje indywidualne egoizmy z interesem ogólnym, optimum lokalne z globalnym. Prawo równowagi w ekonomii i przyrodzie ma wspólną, abstrakcyjną postać. Stożek wyznaczony przez wiry definiuje *equilibrium*. Konkurencja to nie walka egoizmów, lecz dążenie do maksymalnej sprawności układu. Wirowy ruch globu zamienia naszą planetę w wielkiego bąka. Z powodu tego ruchu położenie Ziemi jest stabilne; mamy regularne pory roku i prognozowalne przemiany klimatu. Zasada gospodarności jest tożsama z prawem równowagi. Świat jest stale w równowadze dynamicznej, a ruch jest skutkiem dążności układu do osiągnięcia równowagi absolutnej. Ruch obrotowy obserwowany w przyrodzie jest naturalny, wynika z prawa równowagi. To powszechne prawo przyrody – obrót wokół punktu równowagi – obowiązuje również w ekonomii. Podaż i popyt zależą oczywiście od ceny. Model pajęczynowy popytu i podaży jest przeniesieniem do ekonomii prawa Newtona; spirala logarytmiczna jest modelem konkurencji doskonałej.

Dominującą problematyką badawczą Szkoły prof. Smoluka jest teoria aproksymacji, a szczególnie funkcje sklejące i ich zastosowania. Funkcje sklejące pojawiają się w sposób naturalny jako ekstremalne wartości pewnych funkcjonałów. Teorię aproksymacji podzieliło na trzy obszerne działy: aproksymację optymalną – najważniejszy dział związany z budową modeli ekonometrycznych i wszelkimi sposobami wygładzania danych empirycznych, aproksymację sekwencyjną i potencjalną. Został sformułowany ogólny problem aproksymacji inwariantnej i otrzymano ciekawe uogólnienie dotychczasowych rezultatów znanych z literatury. Szczególnym zadaniem aproksymacji inwariantnych jest badanie funkcji automorficznych względem określonej grupy transformacji. Prognozy oparte na zasadzie inercji mają za podstawę prawo równowagi redukujące się do minimalizacji średniej krzywizny: co nie musi się giąć, to się nie gnie (J. Łyko). W tej grupie tematycznej pozostaje ciągle otwarty problem istnienia interpolującej funkcji o minimalnej całce z kwadratu krzywizny. Udowodniono wariant twierdzenia o punkcie stałym; zastosowanie tego wyniku ogólnego przyniosło częściowe rozwiązanie problemu Flatto przynależnego aproksymacji inwariantnej (L. Habi-

niak). Przez zmianę metryki próbowano uzyskać jednoznaczność aproksymacji i uogólnić klasyczne rezultaty na przestrzenie abstrakcyjne (W. Ronka-Chmielowiec). Badano także problematykę dotyczącą centrów Czebyszewa i ogólną teorię martyngałów (L. Adamczyk). Ciekawe rezultaty otrzymano w związku ze studiami nad sympleksami i aproksymacją wypukłą; znaleziono wzory na środki ciężkości ścian oraz środek i promień okręgu wpisanego w sympleks (R. Pigoń).

Zajmowano się także matematyką dyskretną; teoria zbiorów skończonych zawsze kończy się na teorii grafów. Każdy podział prostokąta na mniejsze podprostokąty jest przykładem rzutu architektonicznego. Taki podział jest jednocześnie grafem, jeśli za wierzchołki uznamy pomieszczenia, a za łuki pary sąsiednich lokali mające wspólną ścianę. Trudnym i nierozwiązalnym ciągle problemem jest wyjaśnienie, które grafy płaskie można zrealizować przez podziały prostokąta. Otrzymano piękny wynik charakteryzujący grafy przewiedlne (J. Magiera).

Zbiory to oczywiście funkcje charakterystyczne; uogólnienie funkcji charakterystycznej jest zbiorem rozmytym. Na zbiory rozmyte przeniesiono spory fragment matematyki, m.in. definicję równania jako pary (S. Heilpern).

Do najważniejszych osiągnięć należy zaliczyć ekonomiczną interpretację prawa Newtona. Badania te wyjaśniły zasadniczą rolę spirali logarytmicznej we fluktuacjach giełdowych i stały się fundamentem intuicyjnej teorii fal Elliotta (J. Juzwiszyn). Sformułowano prawo malejącej stopy procentowej, będącej funkcją rozwoju ekonomicznego. Wykazano także, że rozwój cykliczny jest naturalny w takim samym stopniu jak wzrost wykładniczy. W badaniach dotyczących się efektu sieciowego zweryfikowano empirycznie hipotezę, że zjawisko efektu sieciowego jest równoważne ze wzrostem wykładniczym. Opracowano także naturalny sposób wyboru grupy elitarnej; te ostatnie badania mają wielki potencjał aplikacyjny, mogą bowiem stanowić podstawę ogólnoeuropejskiego systemu wyborczego i różnorodnych selekcji: wybory lokalne, regionalne, na szczeblu państwowym, unijnym, mogą także służyć do ustalania optymalnych zespołów pracowniczych. Próbowano ryzyko ubezpieczeniowe sprowadzić do zagadnienia pościgu (A. Smoluk).

Stożek – rozmaitość dwuwymiarowa z jednym punktem osobliwym – odgrywa fundamentalną rolę w ekonomii. W przyrodzie wszystko wiruje wokół wspólnego środka ciężkości – punktu równowagi. Ruch wirowy stabilizuje obiekt. Sformułowano zasadę stabilności: ruch wirowy jest istotą ekonomii, oznacza dążność układu do równowagi (A. Smoluk). Wiedza o formach kwadratowych znajduje nowe i szerokie pole zastosowań. Dotychczas główną dziedziną, w której robiono najgłębszy użytek z form kwadratowych, była teoria względności; drugą dziedziną jest ekonomia. Sprawozdania giełdowe to głównie linie poligonalne – wykresy kursów akcji. Płaskie zygzaki są rzutem ortogonalnym linii śrubowej na płaszczyznę przechodzącą przez oś stożka generowanego; jeśli rzutnią jest płaszczyzna prostopadła do osi stożka, wtedy otrzymujemy spiralę logarytmiczną. Model ten objaśnia, dlaczego liczbę złotą tak często widzimy w przyrodzie; jej podstawą jest prawo równowagi. Powierzchnia stożka jest prawem nauki rządzącym giełdą (A. Smoluk). Zweryfikowano empirycznie hipotezę o ruchu wirowym stanu giełdy (J. Juzwiszyn). Podniesienie wymiaru o jeden i przej-

ście do przestrzeni trójwymiarowej pokazuje, że wektor opisujący transakcje giełdowe wykonuje ruch obrotowy i zakreśla stożek.

Prawa nauki są uniwersalne; modele dotyczą dyscyplin specyficznych, konkretnych. Wzrost naturalny jest zawsze wykładniczy. Efekt sieciowy identyfikuje się z funkcją wykładniczą; przyrost lawinowy wskazuje na reakcję łańcuchową. Dotyczy to w równym stopniu marketingu, telefonii komórkowej, sieci komputerowej, jak i pierwiastków radioaktywnych. Nadano nowe znaczenie prawu malejącej stopy procentowej: rozwój ekonomiczny jest równoważny ze spadkiem ceny kapitału. Sformułowano zasadę cykliczności: cykle ekonomiczne są konieczną konsekwencją prawa równowagi; przejawia się w nich naturalna dążność układu gospodarczego do stabilnej równowagi idealnej. Wykryto zasadę monotoniczności: udział pieniądza krajowego w koszyku walutowym na rynku międzynarodowym jest rosnącą funkcją wydajności. Reguła ta – będąca drugim prawem nauki o finansach – łączy użyteczność pieniądza z efektywnością ekonomii: im efektywność wyższa, tym pieniądz jest cenniejszy, staje się walutą światową (A. Smoluk).

Uzasadniono merytorycznie teorię falek; wszystkie falki, z punktu widzenia abstrakcyjnego, są równoważne. Konkretny kształt falki jest prawem nauki ułatwiającym przewidywanie. Wykazano, że kolejne pochodne funkcji odwrotnej do tangensa tworzą układ liniowo gęsty w przestrzeni Hilberta funkcji całkowalnych z kwadratem (P. Dniestrzański). Wprowadzono pojęcie wzrostu punktowego funkcji (T. Janaszak); w pewnych przypadkach jest to właśnie punkt równowagi (A. Smoluk).

Analizowano poziom bezrobocia i jego wpływ na dynamikę gospodarki. Na pytanie: jaki jest związek pomiędzy inflacją a bezrobociem – ogólnej odpowiedzi nie ma. Próbowano sformułować jasną i praktyczną definicję bezrobocia obowiązującą powszechnie, tak by porównania inflacji i bezrobocia stały się możliwe (J. Łyko).

Opublikowano interesujące artykuły przeglądowe dotyczące pojęć ryzyka, zdarzenia losowego oraz efektywności. Wykazano na przykładach, jak bardzo relatywna jest efektywność; w zależności od definicji kryterium pojęcia efektywności może ulec radykalnej zmianie. Została zakończona monografia poświęcona ogólnej teorii ryzyka ubezpieczeniowego. Wiele miejsca poświęcono zwłaszcza porządkom stochastycznym (W. Rybicki). Badano słabą zbieżność procesów ryzyka; jest to ważne pojęcie ze względów aplikacyjnych, oznacza bowiem zbieżność przeciętnych wartości (Z. Michna). Wprowadzono pojęcie mody idealnej – parametr pozycyjny niosący dużo informacji o zmiennej losowej – i wykazano jego inwariantność ze względu na słabą zbieżność miar (E. Mela, A. Smoluk).

Spektrum zainteresowań naukowych pracowników Katedry Matematyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu jest szerokie. W ostatnim okresie badania koncentrują się na problematyce grupowego wyboru oraz ogólnej teorii pomiaru ekonomicznego. Zwyczajowa większość kwalifikowana na poziomie dwóch trzecich jest ogólnym prawem nauki (J. Łyko). Aksjomat powszechnej zgody jest równoważny z zasadą dywersyfikacji (Jan Florek, J. Łyko, A. Smoluk). Uogólniono twierdzenie Arrowa: funkcja grupowego wyboru jest semi-projekcją, a nie projekcją jak u Arrowa. Preferencja w zbiorze skończonym ma model w pierścieniu liczb algebraicznych i jest równoważna podzielności. W ten sposób podwyższono znaczenie relacji podzielności: ekonomia może być traktowana jako nauka o podzielności.

Badano struktury hierarchiczne – skończone zbiory uporządkowane; znaleziono warunek konieczny i dostateczny istnienia punktu stałego: każda reorganizacja takiej struktury zachowująca zależności służbowe zawsze ma punkt stały – przynajmniej jedna osoba pozostaje na swoim poprzednim stanowisku. Stworzono ogólną teorię pomiaru: skala jest strukturą matematyczną, a pomiar homomorfizmem. Jakość utożsamiono z preferencją (A. Smoluk).

Inicjatywa wprowadzenia na studiach ekonomicznych informatyki, ograniczonej w początkowym okresie do nauki dwóch podstawowych języków algorytmicznych: ALGOLU – uniwersalnego języka nauki oraz COBOLU – języka o nachyleniu ekonomicznym, wyszła z Katedry Matematyki; tak samo było z wprowadzeniem ekonomii matematycznej oraz matematyki finansowej i ubezpieczeniowej na głównych wydziałach Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Katedra Matematyki była zawsze instytucją wiodącą w skali kraju w nauczaniu matematyki na studiach ekonomicznych. Od 1975 r. organizowane są co 5 lat ogólnokrajowe konferencje metodyczne poświęcone dydaktyce przedmiotów ścisłych w uczelniach ekonomicznych i na wydziałach ekonomii innych szkół. Pokłosiem tych konferencji są liczne zeszyty materiałów konferencyjnych, które od 2000 r. – z okazji międzynarodowego roku matematyki – przerodziły się w czasopismo „Dydaktyka Matematyki”. Pismo to z czasem stało się angielskojęzyczne i w 2006 r. ukaże się jego 7 zeszyt. „Didactics of Mathematics” powoli zyskuje charakter nie tylko ogólnopolski, ale szerszy. Wcześniej – od 1997 r. wydawano roczniki prac powstałych w Katedrze pod tytułem „Ekonomia Matematyczna”. Periodyk ten, z lokalnego, stał się także ogólnopolski i anglojęzyczny; jego 10. numer ukazał się w 2006 r. Oba te pisma, chociaż wydawane przy bardzo ograniczonych środkach, cieszą się dobrą opinią i są poszukiwane.

Prowadzi się również intensywne prace nad doskonaleniem nauczania matematyki. Naczelną myślą przewodnią tego wysiłku badawczego jest hasło: postęp nauki jest postępowaniem dydaktyki. Przykładowymi wynikami są publikacje poświęcone: indukcji matematycznej – ciąg rosnący, którego pierwszy wyraz jest elementem maksymalnym jest stały; ciągom zbieżnym i funkcjom ciągłym – ciąg zbieżny jest szczególnym przypadkiem funkcji ciągłej; definicji pochodnej – pochodna jest klasą abstrakcji relacji styczności; ciągom i szeregom – ciąg jest synonimem szeregu, ciągi limesujemy, a szeregi całkujemy. Podano ekonomiczne interpretacje najważniejszych pojęć: wektor jest koszykiem dóbr lub – w dualnej interpretacji – ceną, macierz jest procesem technologicznym, całka jest ceną lub średnią, wartość własna macierzy to współczynnik rozwoju, a wektor własny definiuje magistralę. Dowolne równanie jest parą uporządkowaną; funkcja i podzbiór (A. Smoluk).

Potęga rzeki przejawia się w jej dopływach. Katedrę Matematyki zasilają wybitne i twórcze jednostki – jej pracownicy. Obfity dorobek to liczne rzesze absolwentów ekonomii wychowanych na ideach rozwiniętych i stworzonych przez zespół Katedry Matematyki.

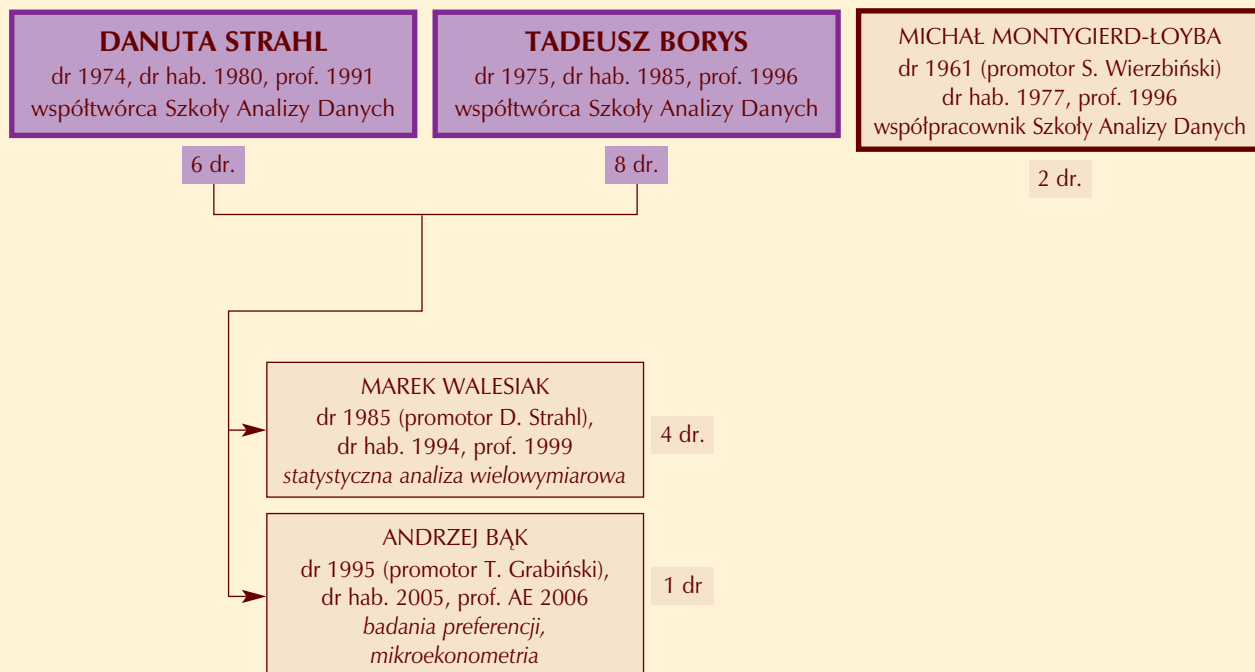
Danuta Strahl – ur. 1945 w Zbarażu; mgr mat. 1970, dr n. ekon. 1974, dr hab. 1980, prof. nadzw. 1991, prof. zw. 1996. Funkcje: asystent 1970-1974; adiunkt 1974-1981; kier. Katedry Gospodarki Regionalnej od 1981; dziekan Wydziału Gospodarki Regionalnej i Turystyki z siedzibą w Jeleniej Górze 1982-1990 i 1993-1996; czł. Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN od 1992; czł. Sekcji Kłasyfikacji i Analizy Danych Polskiego Towarzystwa Statystycznego od 1992; czł. Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego 1997-1999; czł. The Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe od 1998; czł. Państwowej Komisji Akredytacyjnej od 2002; czł. stowarzyszenia Regional Studies Association od 2003. Jest współtwórcą Szkoły Analizy Danych, zajmującą się metodami ilościowymi w gospodarce regionalnej. Wypromowała 6 doktorów, wśród jej wychowanków jest 6 doktorów hab. oraz profesor. Autorka ok. 200 publikacji, w tym 10 książek. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Krzyż Kawalerski OOP.

Tadeusz Borys – ur. 1945 w Przyczynie Górnej k. Wschowy; mgr 1968, dr 1975, dr hab. 1985, prof. nadzw. 1991, prof. 1996. Funkcje: kier. Katedry Diagnostyki Ekonomicznej 1986-1990; kier. Katedry Polityki i Ekonomiki Ochrony Środowiska od 1990; kier. Katedry Zarządzania Jakością i Środowiskiem od 2002; prodziekan Wydziału Gospodarki Regionalnej i Turystyki 1986-1987 i dziekan tegoż Wydziału 1987-1993; czł. Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN od 1992; czł. Narodowej Rady ds. Zrównoważonego Rozwoju od 2002; czł. Państwowej Rady Ochrony Środowiska od 2002; czł. European Association of Environmental and Resource Economics od 2003. Współtwórca Szkoły Analizy Danych. Przewodniczy pracom ogólnopolskiego zespołu badawczego prowadzącego badania nad wskaźnikami zrównoważonego rozwoju na różnych poziomach zarządzania (krajowym, regionalnym i lokalnym). Wypromował 8 doktorów. Autor ok. 250 publikacji, w tym 22 książek. Odznaczenia: Medal KEN, Złota Odznaka Honorowa PTE, Krzyż Kawalerski OOP, Złota Odznaka Zasłużony dla Ochrony Środowiska.

Jeleniogórska Szkoła Analizy Danych rozwijała się na gruncie ścisłej współpracy ze szkołami wrocławskimi, zaliczanymi do grupy szkół „ilościowych”: Szkołą Statystyki, Ekonometrii i Cybernetyki prof. Zdzisława Hellwiga, Szkołą Prognozowania prof. Marii Cieślak i Szkołą Modelowania Ekonometrycznego prof. Stanisławy Bartosiewicz.

Twórcy jeleniogórskiej Szkoły Analizy Danych, prof. Danuta Strahl i prof. Tadeusz Borys, współpracowali z twórcami i wybitnymi reprezentantami wrocławskich szkół „ilościowych”, wśród których są profesorowie Zdzisław Hellwig, Stanisława Bartosiewicz, Maria Cieślak, Władysław Bukietyński, Antoni Smoluk, Edward Nowak, Krzysztof Jajuga, Józef Dziechciarz. Szkoła Analizy Danych kształtowała się w procesie rozwoju dwóch podstawowych nurtów badawczych: metod modelowania ekonometrycznego (pod kierunkiem prof. D. Strahl) i metod statystyki wielowymiarowej (pod kierunkiem prof. T. Borysa). W początkowym okresie z twórcami szkoły współpracował matematyk dr hab. Michał Montygierd-Łoyba, który zajmował się problematyką lokalizacji przestrzennej, zagadnieniami geometrii, analizy matematycznej i topologii, optymalizacją rozkładów w problemach ekonomicznych, problematyką zadań niewłaściwych w matematyce stosowanej, zastosowaniami matematyki w ekonomii.

Zainteresowania badawcze prof. D. Strahl, doktorantki prof. M. Cieślak, skupiają się z jednej strony na metodach modelowania ekonometrycznego, z drugiej zaś na możliwościach szerokiego zastosowania metod ilościowych w badaniach procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Do ważnych obszarów badań należą procedury programowania rozwoju gospodarczego i społecznego, w których wykorzystuje się metody wielowymiarowej analizy porównawczej, metody analizy strukturalnej, modele równań opisowych. Prace prof. D. Strahl przyczyniły się do rozwoju metod wielowymiarowej analizy porównawczej, a szczególnie metod doboru zmiennych i syntetycznych miar rozwoju społeczno-gospodarczego. Znacznym wkładem prof. D. Strahl w zakresie badań strukturalnych jest opracowanie metod dyskryminacji struktur, które znajdują obecnie zastosowanie w badaniach regionalnych.

Dorobek naukowy prof. T. Borysa (doktoranta prof. Z. Hellwiga) obejmuje trzy dziedziny badań, tj. statystykę, teorię jakości i teorię zrównoważonego rozwoju. T. Borys zajmował się początkowo głównie zagadnieniami z zakresu statystyki i wielowymiarowej analizy statystycznej. Do najważniejszych osiągnięć w tym zakresie należą prace poświęcone normowaniu cech statystycznych i propozycje dotyczące syntetycznych miar rozwoju. T. Borys wprowadził do literatury statystycznej pojęcie zmiennej nominantnej, obok wcześniej wprowadzonych przez prof. Z. Hellwiga zmiennych stymulanty i destymulanty. W późniejszym okresie zainteresowania badawcze prof. Borysa koncentrują się wokół teorii jakości i jakości metrycznej, a jego prace dotyczące tych zagadnień są wysoko cenione wśród specjalistów. W ostatnich latach prof. T. Borys zajmuje się w swoich badaniach naukowych problematyką zrównoważonego rozwoju i jakością życia. Prace z tego zakresu są poświęcone m.in. takim zagadnieniom, jak rachunek sozoeconomiczny, wskaźniki zrównoważonego rozwoju i jego programowanie, zarządzanie ryzykiem środowiskowym.

Do wychowanków jeleniogórskiej Szkoły Analizy Danych należą prof. Marek Walesiak i dr hab. Andrzej Bąk, którzy rozwijają własne kierunki badawcze mieszczące się w obszarze analizy danych.

M. Walesiak, doktorant prof. D. Strahl, zajmuje się metodami statystycznej analizy wielowymiarowej, a zwłaszcza metodami analizy danych marketingowych; jest uznanym specjalistą w zakresie metod klasyfikacji oraz autorem tzw. uogólnionej miary odległości. Jest kierownikiem Katedry Ekonometrii i Informatyki. Do ważnych osiągnięć naukowych prof. Walesiaka należy zaliczyć: wprowadzenie do polskiej literatury statystycznej precyzyjnych definicji skal pomiaru zmiennych; zaproponowanie pierwszej w literaturze statystycznej miary podobieństwa obiektów i konstrukcji syntetycznego miernika rozwoju, które to narzędzia można stosować w sytuacji, gdy w zbiorze są zmienne mierzone tylko na skali porządkowej; zaproponowanie konstrukcji mierników podobieństwa zbioru obiektów w czasie, których stosowanie uzależnione jest od skali pomiaru wartości zmiennych syntetycznych; zwrócenie uwagi na niedostrzegany w polskiej literaturze statystycznej fakt oraz wykazanie, że współczynnik korelacji τ Kendalla (a nie współczynnik rang Spearmana) jest dla wyników pomiaru porządkowego szczególną postacią współczynnika korelacji liniowej Pearsona; wykazanie, że wybór formuły odległości obiektów, normalizacji zmiennych, ujednolicania zmiennych (zamiany destymulant i nominant na stymulanty) oraz postaci analitycznej syntetycznego miernika rozwoju uzależniony jest od skali pomiaru zmiennych; opracowanie strategii postępowania w badaniach statystycznych w przypadku zbioru zmiennych mierzonych na skalach różnego typu; pogłębienie wiedzy o roli skal pomiaru zmiennych w badaniach ekonomicznych wykorzystujących metody statystycznej analizy wielowymiarowej.

A. Bąk, doktorant prof. T. Grabińskiego z Akademii Ekonomicznej w Krakowie, wychowanek Szkoły, zajmuje się badaniami preferencji, metodami symulacji komputerowej, mikroekonometrią, metodami wielowymiarowej analizy porównawczej oraz programowaniem algorytmów analizy danych. Zainteresowania naukowo-badawcze dr. hab. A. Bąka obejmują zagadnienia dotyczące zastosowań metod ilościowych i informatycznych w badaniach ekonomicznych, a szczególnie marketingowych. Do podstawowych kierunków badawczych należą: statystyczna analiza wielowymiarowa i jej zastosowania ekonomiczne; wielowymiarowa analiza porównawcza (własności formalne metod porządkowania liniowego, zastosowania ekonomiczne); metody symulacyjne i ich zastosowania ekonomiczne; metody badania preferencji, w tym głównie metody reprezentujące podejście dekompozycyjne (*conjoint analysis* i metody wyborów dyskretnych); metody mikroekonometryczne (mikrodane i ich analiza) stosowane w badaniach marketingowych; oprogramowanie komputerowe wykorzystywane w statystycznej analizie wielowymiarowej i metodach symulacyjnych (w tym tworzenie własnego oprogramowania). Do głównych osiągnięć naukowych A. Bąka należy zaliczyć: ocenę własności formalnych i aplikacyjnych algorytmów wielowymiarowej analizy porównawczej; wskazanie na istotne implikacje w zakresie stosowanych metod badawczych rozróżnienia preferencji ujawnionych i wyrażonych; całościową prezentację procedur badawczych stosowanych w tzw. dekompozycyjnym podejściu w badaniach preferencji wyrażonych (procedury *conjoint analysis* i wyborów dyskretnych); umiejscowienie dekompozycyjnych metod pomiaru preferencji wyrażonych, wywodzących się głównie z psychometrii i statystyki, w szerszym kontekście ekonomicznym, a szczególnie na gruncie teorii użyteczności; wskazanie na podobieństwa i różnice między metodami *conjoint analysis* i metodami wyborów dyskretnych; wskazanie możliwości wykorzystania metod symulacyj-

nych w połączeniu z metodami dekompozycyjnymi w badaniach preferencji (prezentacja *quasi-symulacyjnych* aspektów metody *conjoint analysis* oraz zastosowań symulacji komputerowych w badaniach prowadzonych metodami dekompozycyjnymi).

Do głównych nurtów badawczych rozwijanych w Szkole Analizy Danych należą: miary syntetyczne, ekonometryczna analiza regionalna, modelowanie ekonometryczne, statystyka transgraniczna, kwalimetria, problematyka zrównoważonego rozwoju i jakości życia, statystyczna analiza wielowymiarowa, uogólniona miara odległości, wielowymiarowa analiza porównawcza, metody badania preferencji (metody *conjoint analysis* i metody wyborów dyskretnych), metody badań marketingowych, metody klasyfikacji i analizy danych, metody symulacyjne w badaniach ekonomicznych, zastosowania ekonomiczne metod mikroekonometrii, oprogramowanie komputerowe metod analizy danych.

Najważniejsze publikacje książkowe w dorobku Szkoły Analizy Danych: D. Strahl – *Modelowanie zjawisk złożonych. Modele infrastruktury społecznej*, 1980; *Metody programowania rozwoju społeczno-gospodarczego*, 1990; *Modele zarządzania bankiem. Model Triada*, 1996; *Taksonomia struktur w badaniach regionalnych*, 1998; *Metody oceny rozwoju regionalnego*, 2006; T. Borys – *Elementy teorii jakości*, 1980; *Kategoria jakości w statystycznej analizie porównawczej*, 1984; *Kwalimetria: teoria i zastosowania*, 1991; *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, 2005; *Indicators for Sustainable Development – Polish Experiences*, 2005; M. Walesiak – *Statystyczna analiza wielowymiarowa w badaniach marketingowych*, 1993; *Metody analizy danych marketingowych*, 1996; *Uogólniona miara odległości w statystycznej analizie wielowymiarowej*, 2002 i 2006; M. Montygierd-Łoyba – *Matematyka dla ekonomistów (współautor)*, 1974; *Optymalna lokalizacja metryczna i jej ekonomiczne interpretacje*, 1976; *Matematyczne podstawy metod ilościowych ekonomii*, 1987; *Podstawy matematyki dla ekonomistów*, 1995; A. Bąk – *Modelowanie symulacyjne wybranych algorytmów wielowymiarowej analizy porównawczej w języku C++*, 1999; *Dekompozycyjne metody pomiaru preferencji w badaniach marketingowych*, 2004; M. Walesiak, A. Bąk – *Realizacja badań marketingowych metodą conjoint analysis z wykorzystaniem pakietu statystycznego SPSS for Windows*, 1997; *Conjoint analysis w badaniach marketingowych*, 2000; E. Gatnar, M. Walesiak (red.) – *Metody statystycznej analizy wielowymiarowej w badaniach marketingowych*, 2004.

Elżbieta Niedzielska – ur. 1934 w Radomiu; mgr 1956, dr 1964, dr hab. 1978, prof. 1985, prof. zw. 1992. Funkcje: kier. Punktu Konsultacyjnego w Legnicy 1970-1973; kier. Studium Doktoranckiego Informatyki 1971-1980; kier. Katedry Teorii Informatyki 1974-2006; dyr. Instytutu Informatyki Ekonomicznej 1974-1981 i 1987-2002; czł. Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN 1975-1992; czł. Komisji Nauk Ekonomicznych PAN Oddz. Wrocław 1982-1986; czł. Komisji Informatyki i Automatyki PAN Oddz. Wrocław 1987-1998; profesor wizytujący na Politechnice i Uniwersytecie Stanowym w Blacksburg w Wirginii. Współtwórca Szkoły Informatyki Ekonomicznej. Wypromowała 15 doktorów. Jeden z jej wychowanków jest profesorem nadzwyczajnym AE, a drugi profesorem uniwersytetu w Australii. Autorka/współautorka ponad 200 publikacji. Odznaczenia: Medal KEN, Krzyż Oficerski OOP, laureatka 2 indywidualnych i 4 zespołowych nagród ministerialnych.

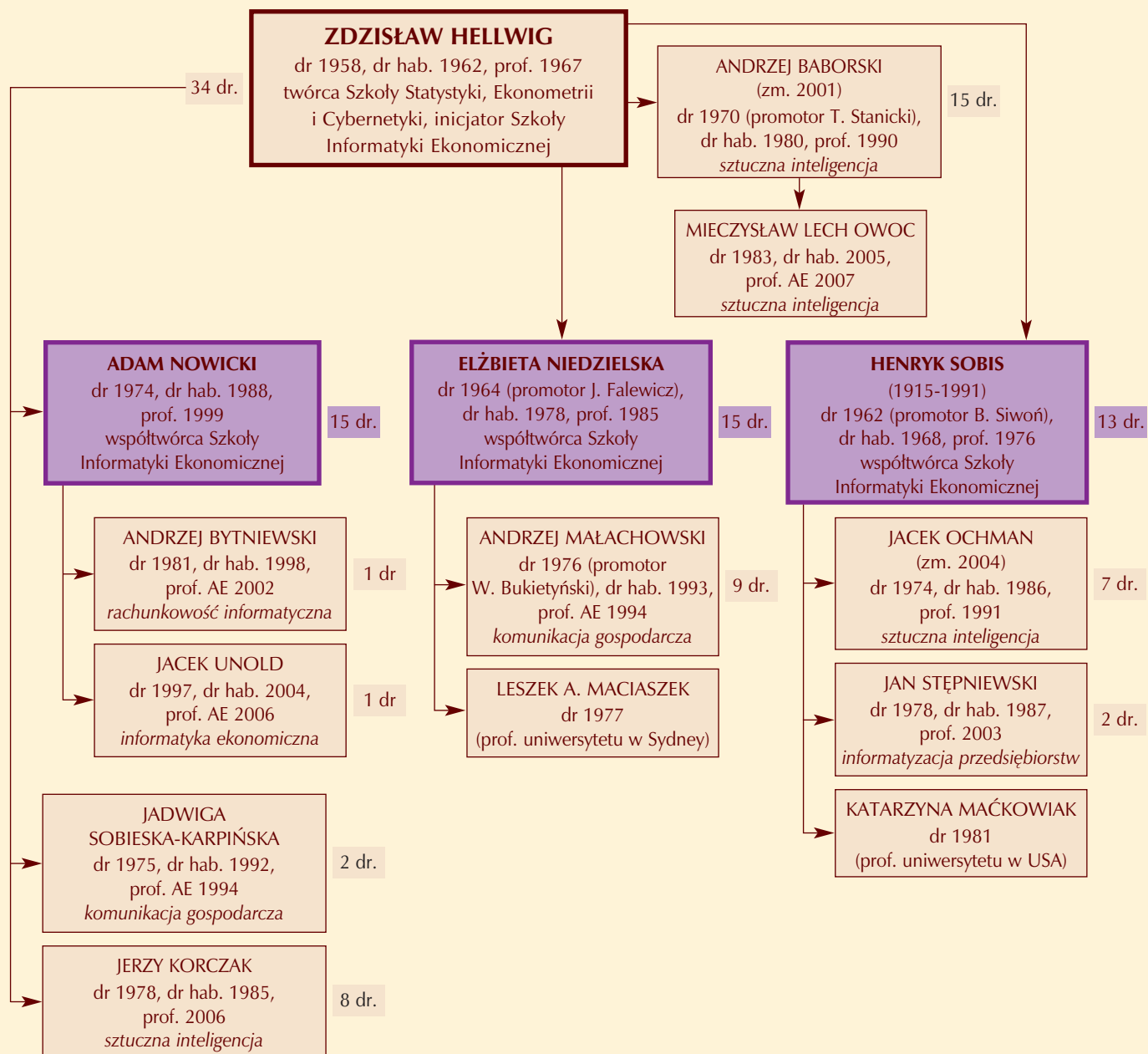

Henryk Sobis – ur. 1915 w Zgorzelcu, zm. 1991 we Wrocławiu; mgr 1952, dr 1962, dr hab. 1968, prof. 1976, prof. zw. 1985. Funkcje: kier. Zakładu Organizacji i Mechanizacji Rachunkowości 1968-1971, kier. Zakładu Organizacji i Zastosowań Informatyki 1976-1986; dyr. Instytutu Informatyki 1981-1986; czł. PTE; SKwP; Polskiego Towarzystwa Informatycznego; TNOiK. Współtwórca Szkoły Informatyki Ekonomicznej. Wypromował 13 doktorów. Spośród jego wychowanków 2 uzyskało tytuł profesora, a jedna wychowanka jest profesorem uniwersytetu w USA. Autor i współautor 56 publikacji, w tym 3 monografii i 14 skryptów. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN, Odznaka Zasłużony dla Stowarzyszenia Księgowych w Polsce

Adam Nowicki – ur. 1940 w Kołomyi; mgr 1967, dr 1974, dr hab. 1988, prof. nadzw. 1994, prof. 1999, prof. zw. 2003. Funkcje: kier. Zakładu Inżynierii Systemów Informatycznych Zarządzania 1989-1991; zastępca dyr. Instytutu Informatyki Ekonomicznej 1989-1991; prezes Fundacji Rozwoju Akademii Ekonomicznej 1989-1991; kier. Katedry Inżynierii Systemów Informatycznych Zarządzania od 1991; pełnomocnik rektora ds. studiów zaocznych w Ząbkowicach Śląskich 1999-2002; kier. Katedry Informatyki Ekonomicznej na Politechnice Częstochowskiej od 1998; dyr. Instytutu Informatyki Ekonomicznej od 2002. Współzałożyciel, a od 2002 prezes Naukowego Towarzystwa Informatyki Ekonomicznej. Współtwórca Szkoły Informatyki Ekonomicznej. Wypromował 15 doktorów, a jego dwaj wychowankowie są profesorami nadzwyczajnymi AE. Autor i współredaktor przeszło 180 publikacji, w tym 35 książek. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski OOP oraz nagroda indywidualna i 3 zespołowe nagrody ministerialne.

Szkoła Informatyki Ekonomicznej za swojego patrona uznaje prof. Zdzisława Hellwiga, twórcę szkoły naukowej w dziedzinie statystyki, ekonometrii i cybernetyki, który był jednym z pionierów zastosowań komputerów w gospodarce, a także wychowawcą wielu późniejszych profesorów, którzy przyczynili się do powstania i rozwoju tej Szkoły. Zasadniczy wpływ na jej ukształtowanie mieli kolejni dyrektorzy najpierw Instytutu Informatyki (prof. Elżbieta Niedzielska i prof. Henryk Sobis), a później Instytutu Informatyki Ekonomicznej

(prof. E. Niedzielska i prof. Adam Nowicki). Każdy z dyrektorów Instytutu był i jest doskonałą rozpoznawalną postacią w życiu informatycznym kraju i można wskazać na specyficzną, a zarazem decydującą rolę tych osób w organizacji i wyznaczaniu kierunków rozwoju Szkoły Informatyki Ekonomicznej.

Rozpoczynając charakterystykę dorobku szkoły od działalności prof. E. Niedzielskiej, należy podkreślić, że potrafiła ona zorganizować wokół siebie grono późniejszych luminarzy nauki i popularyzatorów informatyki znanych szeroko w kraju i poza jego granicami (np. późniejsi profesorowie: A. Nowicki, Jerzy Korczak, Leszek Maciaszek, Jadwiga Sobieska-Karpińska, Andrzej Małachowski oraz Jan Stępniewski). Do najistotniejszych osiągnięć prof. Niedzielskiej należy zaliczyć monografię: *Funkcjonowanie i rozwój informatycznych systemów zarządzania. Koncepcja. Teoria. Praktyka* (1977), która w sposób bardzo precyzyjny, a jednocześnie syntetyczny prognozowała przyszłość systemów informatycznych w sferze za-

rzządzania. W czasie dwu kadencji kierowania Instytutem znacznie wzrosła liczba pracowników Instytutu, który początkowo (lata 1974-1980) podejmował śmiałe i pionierskie w skali kraju wyzwania, np. w zakresie przede wszystkim metodyki i narzędzi projektowania systemów informatycznych zarządzania i rachunkowości – wyróżniane w kraju i popularyzowane za granicą. W czasie drugiej kadencji (lata 1986-2001) zainicjowane zostały badania w następujących obszarach: komputerowego wspomaganie przetwarzania danych, metodyki tworzenia systemów informacyjno-decyzyjnych, komunikacji gospodarczej oraz metod sztucznej inteligencji. Wiązało się to z aktywizacją kadry nowych pracowników samodzielnych Instytutu, do których należy zaliczyć: prof. A. Nowickiego (systemy informacyjno-decyzyjne), prof. A. Małachowskiego (komunikacja gospodarcza) oraz w zakresie sztucznej inteligencji: prof. J. Korczaka i prof. Andrzeja Baborskiego.

Prof. Henryk Sobis, kontynuując rozwój Instytutu w dość trudnym okresie (lata 1981-1986), przyczynił się do utrwalenia zainicjowanych kierunków badań, a przede wszystkim metodyki projektowania systemów informatycznych i rachunkowości oraz komputerowego wspomaganie nauczania. Swoje doświadczenia i koncepcje wyraził w pracy habilitacyjnej: *Rachunek kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, która wywarła ogromny wpływ na prace jego wychowanków. Bardzo dużą rolę w tym okresie odegrał bliski współpracownik Profesora – późniejszy profesor Jacek Ochman (w zakresie integracji systemów informatycznych rachunkowości) i grupy robocze skupione wokół ówczesnych doktorów Jerzego Korczaka i Janusza Wojdyły, pracujących nad automatyzacją projektowania systemów i wspomaganie nauczania (współpraca z liderami krajowego oprogramowania: WZE ELWRO oraz Instytutem Komputerowych Systemów Automatyki i Pomiarów).

Działalność obecnego dyrektora prof. A. Nowickiego datuje się od 2001 r. Jego zainteresowania naukowe, dotyczące początkowo metodologii analizy systemów informacyjnych zarządzania, ukierunkowane zostały na poszukiwanie nowych form i zakresu doskonalenia badanych systemów informacyjnych. Wyrazem osiągnięć w tych obszarach działalności naukowej była opublikowana praca doktorska *Modernizacja systemu informacyjnego w przedsiębiorstwie przemysłowym* (1979) i habilitacyjna *Doskonaleństwo systemu informacyjnego w obiekcie gospodarczym. Procesy. Modele. Zastosowania* (1987). Myślą przewodnią tych prac była teza, że funkcje i zadania systemu zarządzania, a tym samym i cele przedsiębiorstwa, mogą być osiągnięte przez proces stałego doskonalenia funkcjonującego systemu informacyjnego. Kolejna monografia z tego zakresu to *Strategia doskonalenia systemu informacyjnego w zarządzaniu przedsiębiorstwem* (1999). Stanowi ona syntezę proponowanych rozwiązań teoretycznych, które zostały zweryfikowane w branżowych działaniach doskonalących różne klasy systemów informacyjnych przedsiębiorstw. Zainspirowane przez prof. Nowickiego obszary naukowe stały się kluczowym odniesieniem dla wielu późniejszych tematów badawczych i prac rygorowych prowadzonych w Instytucie. Kierunek naukowo-badawczy Instytutu obejmował: inżynierię systemów informacyjnych, gospodarkę elektroniczną i zastosowania Internetu oraz technologie zarządzania informacją i wiedzą prowadzone w poszczególnych katedrach. Liczące się rezultaty naukowe i awanse osiągnęli współpracownicy – obecnie profesorowie uczelni, którzy uzyskali habilitacje: Andrzej Bytniewski (rachunkowość informatyczna), Jacek Unold (dynamika systemu informacyjnego organizacji) – styphen-

dysta Fulbrighta i Marie Curie-Skłodowskiej oraz wychowanek prof. Andrzeja Baborskiego – Mieczysław Owoc (sztuczna inteligencja), a także nowo pozyskani dla Instytutu profesowie zwyczajni: Kazimierz Perechuda i Jerzy Korczak. Na wyróżnienie zasługują działania Instytutu w kierunku dydaktyki, które zaowocowały powstaniem kilku nowych specjalności, a realizowane jako jedyne w skali kraju badania w zakresie doskonalenia kształcenia informatycznego mają doprowadzić do zmian jakościowego kształcenia na kierunkach informatyka i ekonometria w uczelniach ekonomicznych, technicznych i uniwersyteckich.

EMPIRYCZNA SZKOŁA ZARZĄDZANIA

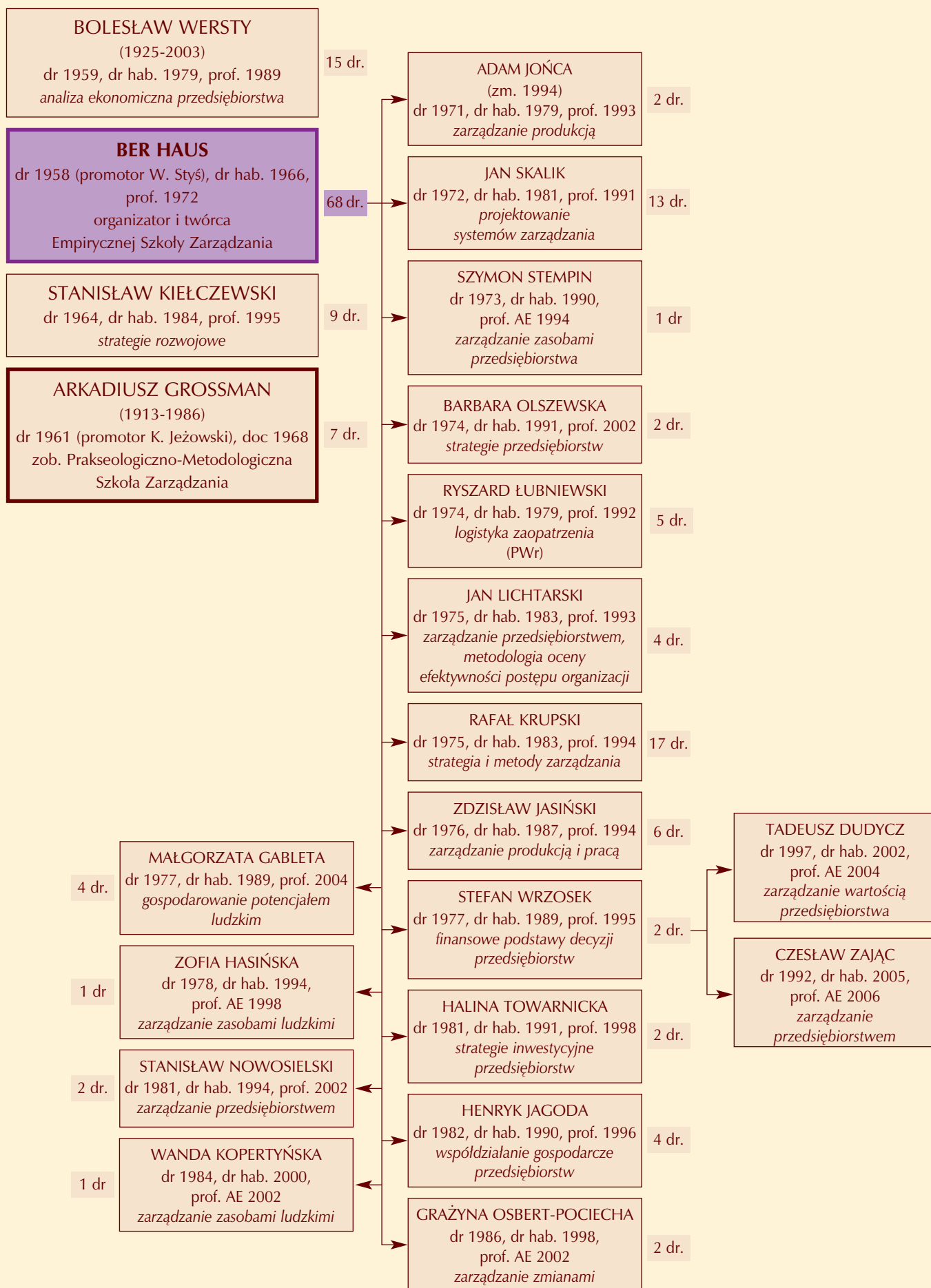

Ber Haus – ur. 1920 w Skierniewicach; dyplomowany ekonomista 1952, mgr 1953, dr 1958, dr hab. 1966, prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1981, doktor h.c. AE w Katowicach 2004. Funkcje: kier. Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstwa 1969-1990; dyr. Instytutu Organizacji i Zarządzania 1972-1974; prodziekan Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu 1968; prorektor AE 1987-1990; czł. Komitetu PAN Nauk Organizacji i Zarządzania 1973; od 1998 czł. honorowy. Twórca Empirycznej Szkoły Zarządzania. Wypromował 68 doktorów, 22 doktorów hab., 13 profesorów. Autor 350 publikacji indywidualnych lub zbiorowych oraz przeszło 150 prac niepublikowanych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Medal KEN. Za działalność naukową, kształcenie kadry oraz działalność dydaktyczno-wychowawczą był kilkakrotnie nagradzany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Jej twórcą jest prof. Ber Haus. Wśród wielu nurtów prac badawczych prof. Hausa, a także prac jego współpracowników i kontynuatorów wymienić należy przede wszystkim:

- organizację pracy (ze szczególnym uwzględnieniem form zespołowych),
- organizację produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem operatywnego planowania produkcji,
- struktury organizacyjne przedsiębiorstwa i zarządzania wieloczęłowymi podmiotami gospodarczymi,
- mechanizmy funkcjonowania i przekształcania (w wymiarze strategicznym) przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem kreujących je metod i narzędzi zarządzania,
- zasady i metody gospodarowania zasobami przedsiębiorstwa (w tym zarządzania kadrami).

Te i pokrewne im nurty badawcze na różne sposoby następowały po sobie, współistniały i ulegały ewolucji. Znamioną cechą większości realizowanych w środowisku Szkoły programów i projektów badawczych był i pozostaje ich empiryczny rodowód, a pierwotnym podejściem metodologicznym – indukcja. Badania przez identyfikację i opis zachodzących w rzeczywistości gospodarczej procesów i tendencji, przez ich analizę i ocenę, pozwalały na formułowanie licznych zaleceń praktycznych (walor użyteczności), a także wzbogacały dorobek nauk organizacji i zarządzania (walor poznawczy).

Dorobek przedstawicieli Szkoły, zwykle utożsamiany z dorobkiem środowiska wrocławskiego z dziedziny nauk o zarządzaniu, jest szeroko znany i powszechnie ceniony w polskim środowisku naukowym. Wiele elementów tego dorobku odpowiada lub w stosownym czasie odpowiadało standardom nauki europejskiej i światowej w tym zakresie. Można tu wskazać np. na wyniki badań prof. Hausa dotyczących zespołowych form organizacji pracy (*Formy organizacji pracy w przemyśle*, 1962; *Ewolucja struktur organizacyjnych przemysłu*, 1983), organizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw wielozakładowych (*Organizacja i funkcjonowanie przedsiębiorstw wielozakładowych*, 1975), planowania działalności gospodarczej (w tym produkcji) w przedsiębiorstwie (*Planowanie produkcji w przedsiębiorstwie przemysłowym*, 1969), metod oceny efektywności innowacji organizacyjnych, zasad i metod gospodarowania zasobami przedsiębiorstwa (*Planowanie techniczno-ekonomiczne w przedsiębiorstwie*, 1978 – współautorstwo).

Znacznym dorobkiem naukowym mogą się poszczycić współpracownicy prof. Hausa, którzy wraz z nim tworzyli na początku lat sześćdziesiątych zręby wrocławskiej szkoły zarządzania. Własne, oryginalne kierunki naukowe stworzyli Bolesław Wersty, który w swej pracy badawczej podjął problematykę analizy ekonomicznej przedsiębiorstwa, traktowanej jako podstawa podejmowania decyzji w procesie zarządzania przedsiębiorstwem (*Analiza decyzyjna w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, 1994; *Podstawy analizy decyzyjnej w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, 2001) i Stanisław Kiełczewski, którego zainteresowania ewoluowały od problematyki ekonomiki przemysłu w stronę polityki przemysłowej do kierunku naukowego: strategii rozwojowej w gospodarce (*Programowanie rozwoju przemysłu; zarys metody*, 1984, *Zarządzanie strategiczne w warunkach transformacji systemowej: problemy otwarte*, 2001). Arkadiusz Grossman zajmował się początkowo dość wszechstronnie problematyką ekonomiki i organizacji przedsiębiorstwa, po czym skoncentrował swe zainteresowania na teorii organizacji i zarządzania, tworząc własną Prakseologiczno-Metodologiczną Szkołę Zarządzania.

Do zainspirowanych przez prof. B. Hausa kierunków badawczych nawiązują także jego uczniowie i sukcesorzy. Jan Skalik zajmuje się projektowaniem systemów zarządzania, Szymon Stempin – zarządzaniem zasobami przedsiębiorstwa, Ryszard Łubniewski – logistyką zaopatrzenia, Barbara Olszewska – strategią przedsiębiorstw, Jan Lichtarski i Stanisław Nowosielski – zarządzaniem przedsiębiorstwem, Rafał Krupski – strategią i metodami zarządzania, Zdzisław Jasiński – zarządzaniem produkcją i pracą, Małgorzata Gableta – gospodarowaniem potencjałem ludzkim, Stefan Wrzosek – finansowymi podstawami decyzji przedsiębiorstw, Zofia Hasińska i Wanda Kopertyńska – zarządzaniem zasobami ludzkimi, Halina Towarnicka – strategiami inwestycyjnymi przedsiębiorstw, Henryk Jagoda – współdziałaniem gospodarczym przedsiębiorstw, Grażyna Osbert-Pociecha – zarządzaniem zmianami, Tadeusz Dudycz – zarządzaniem wartością przedsiębiorstwa, Czesław Zajac – zarządzaniem społecznym przedsiębiorstwa. Zmarły w 1994 r. Adam Jońca miał poważne osiągnięcia w dziedzinie zarządzania produkcją.

Z wypromowanych przez prof. B. Hausa 68 doktorów obecnie 13 uzyskało tytuł naukowy profesora. Jego współpracownicy i uczniowie wypromowali 99 doktorów.

Ber Haus był założycielem i pierwszym kierownikiem (1969-1990) Zakładu, a następnie Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstwa. Jego następcą został prof. Jan Lichtarski. Uczniowie prof. B. Hausa są kierownikami także ośmiu innych katedr w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.

Zespół kierowany przez prof. B. Hausa i jego następców rozwijał współpracę naukową z wieloma ośrodkami naukowymi z kraju i zagranicy. Można tu wymienić przede wszystkim: Zakłady Górniczo-Hutnicze w Lubinie, Hutmen, ZZG Inco, Zakłady Porcelany Stołowej w Wałbrzychu, a także Instytut Gospodarki Narodowej przy Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, Instytut Gospodarki Materiałowej, Instytut Przemysłu Chemicznego, Akademię Ekonomiczną w Katowicach, Akademię Ekonomiczną w Poznaniu, Szkołę Główną Handlową w Warszawie.

Długa jest także lista instytucji zagranicznych, z którymi Katedra rozwijała bezpośrednią współpracę. Należą do nich Uniwersytet Techniczny w Dreźnie (z którym organizowano wspólne coroczne seminaria z dziedziny organizacji i planowania produkcji), Instytut Technologiczny Przemysłu Spożywczego w Odessie, Instytut Inżynieryjno-Ekonomiczny Przemysłu w Charkowie, Uniwersytet w Duisburgu i inne.

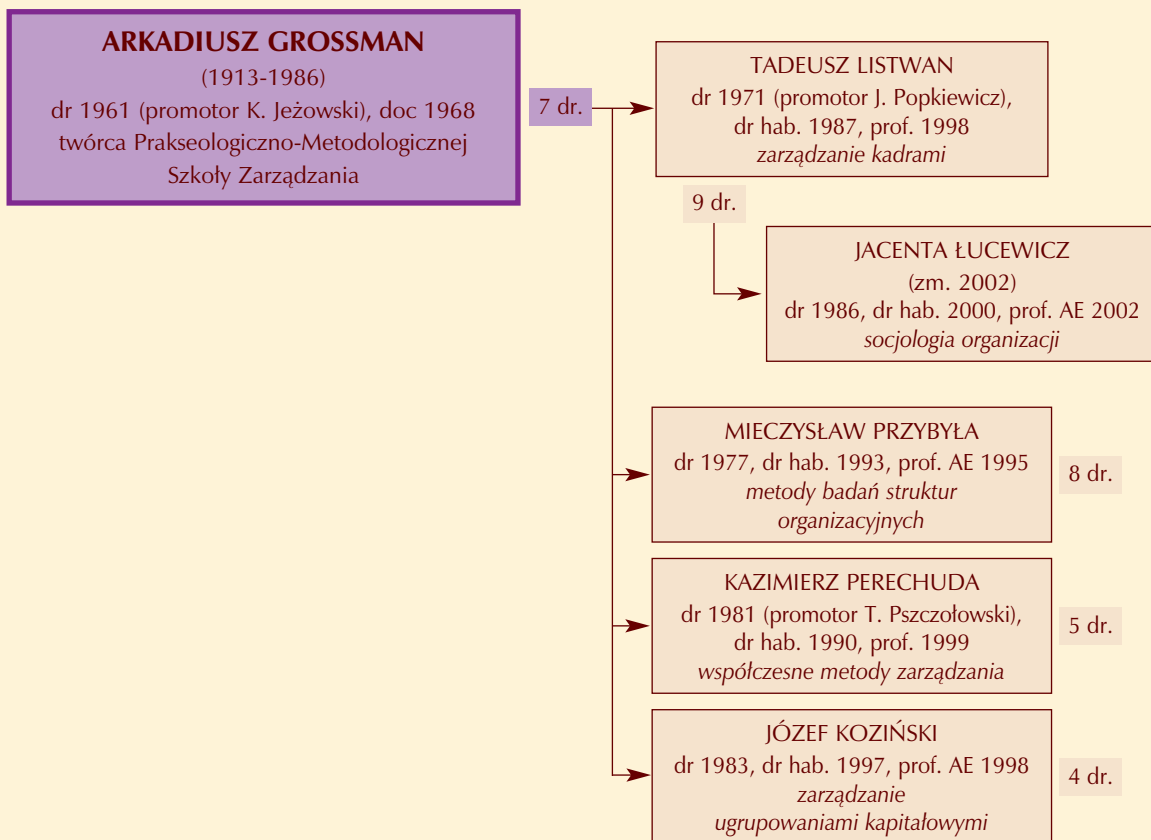
Istotnym osiągnięciem zespołu Katedry Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstwa jest opracowany pod redakcją prof. J. Lichtarskiego ogólnopolski podręcznik pt. *Podstawy nauki o przedsiębiorstwie*. Dzięki uznaniu czytelników (wykładowców, studentów) doczekał się on w latach 1996-2007 7 wydań, a łączny ich nakład przekroczył 20 000 egzemplarzy.

PRAKSEOLOGICZNO-METODOLOGICZNA SZKOŁA ZARZĄDZANIA

Arkadiusz Grossman – ur. 1913 w Warszawie, zm. 1986; mgr 1937, dr 1961, doc. 1968. Funkcje: kier. Katedry Teorii Organizacji i Zarządzania 1969-1986; zastępca dyr. Instytutu Organizacji i Zarządzania w 1969-1980; czł. Senatu AE kilku kadencji. Organizator i twórca Prakseologiczno-Metodologicznej Szkoły Zarządzania. Wypromował 7 doktorów, wśród wychowanków są 4 doktorzy hab. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Odznaka Budowniczy Miasta Wrocławia, Nagroda Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego.

Jej organizatorem i twórcą jest prof. Arkadiusz Grossman. Nurty badawcze zapoczątkowane przez Profesora i rozwijane przez jego współpracowników i kontynuatorów obejmują przede wszystkim: prakseologiczne aspekty zarządzania instytucją, metodykę badań struktur organizacyjnych, prakseologiczne ujęcie procesów decyzyjnych, metodykę badania grup kapitałowych, nowoczesne koncepcje zarządzania, wykorzystanie kryteriów sprawnościowych do zarządzania kadrami i oceny funkcji personalnej, zachowania organizacyjne i kulturę organizacyjną, problemy kwalifikacji kształtowania kadr kierowniczych oraz metodykę aktywnego nauczania zarządzania w formie gier biznesowych.

Wymienione wyżej oraz inne nurty badawcze podlegają w ramach Szkoły nieustannemu wzbogacaniu. Zasadnicze cechy charakterystyczne badań naukowych realizowanych przez jej przedstawicieli to: osadzenie ich w praktyce organizacyjno-zarządczej, wyzyskanie podstaw prakseologicznych do badania rzeczywistości organizacyjno-zarządczej, tj. holistyczne ujmowanie badanych zjawisk oraz stosowanie kryteriów sprawnego działania, dążenie do refleksji teoretycznej w formie zasad ogólnych oraz o charakterze użytecznym.

Wiele wyników badań przedstawicieli Szkoły miało w swoim czasie walor innowacyjny i pionierski na skalę ogólnopolską, a nawet europejską. Można tu wymienić np. wyniki badań dotyczących struktur organizacyjnych przedsiębiorstw i ich ugrupowań, dokumentacji organizacyjnej, szeroko pojmowanych kwalifikacji kadr kierowniczych oraz struktury procesów decyzyjnych w działalności gospodarczej. Znamionną cechą Szkoły jest także nacisk na refleksję metodologiczną. Warto tu wspomnieć badania dotyczące metodologii nauk o zarządzaniu oraz teorii organizacji średniego zasięgu.

Arkadiusz Grossman był redaktorem i współautorem ważnych prac z dziedziny organizacji i zarządzania, które w polskiej literaturze zalicza się do jednych z najważniejszych. Do nich należą na pewno znany i niezwykle ceniony, ogólnopolski podręcznik akademicki pt. *Organizacja i planowanie w przedsiębiorstwie przemysłowym*, który doczekał się aż ośmiu wydań (ostatnie w 1977 r.) oraz *Teoretyczne podstawy organizacji i zarządzania* (1980).

Zainspirowany badaniami prof. Grossmana kierunek naukowy zarządzanie kadrami rozwija wraz ze swoim zespołem Tadeusz Listwan. Wrocławski ośrodek zaliczany jest dzisiaj do czołowych w kraju, wykazuje się bardzo poważnymi osiągnięciami naukowymi w zakresie m.in. strategicznego zarządzania kadrami, kultury organizacyjnej, zachowań organizacyj-

nych, kwalifikacji menedżerów, przywództwa organizacyjnego, metod badań problematyki kadrowej oraz przeobrażeń funkcji personalnej w wyniku transformacji systemowej w Polsce. Odzwierciedleniem rozległych badań są liczne i wyróżnione publikacje (Tadeusz Listwan, *Organizacja zarządzania kadrami w przedsiębiorstwie*, 1989; *Kształtowanie kadry menedżerskiej firmy*, 1993; Jacenta Łucewicz, *Organizacyjne zachowania człowieka*, 1999; Stanisław Chełpa, *Kwalifikacje kadry kierowniczej przedsiębiorstw przemysłowych*, 2004; Zbigniew Antczak, *Funkcja personalna w przedsiębiorstwie w okresie transformacji gospodarczo-społecznej w Polsce*, 2005).

Kontynuatorem badań zapoczątkowanych przez prof. Grossmana i spadkobiercą jego zespołu jest Mieczysław Przybyła, który należy do pierwszych pracowników tworzących początek Katedry Teorii Organizacji i Zarządzania. Kontynuuje nurt badawczy koncentrujący się na problemach metodologii badań struktur organizacyjnych oraz teorii zarządzania (*Struktura organizacyjna jako narzędzie zarządzania*, 1988 – współautor i red. naukowa; *Identyfikacja struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa*, 1992 – autor; *Struktura organizacyjna przedsiębiorstwa – ujęcie wielowymiarowe*, 1995 – autor; *Współczesne problemy w teorii i praktyce zarządzania*, 1988 – współautorstwo; *Organizacja i zarządzanie, podstawy wiedzy menedżerskiej* – redakcja naukowa i współautor; *Business Process Reengineering a pozycja konkurencyjna przedsiębiorstwa*, 2006 – autor Grzegorz Krzos). Mieczysław Przybyła od wielu lat jest redaktorem naukowym zeszytu Prac Naukowych AE z serii „Zarządzanie”.

Kazimierz Perechuda zajmuje się problematyką współczesnych metod zarządzania. W pierwszym okresie działalności naukowej specjalizował się w problematyce prakseologii oraz metodologii nauk zarządzania (*Teorie organizacji średniego zasięgu w niemieckim obszarze językowym*, 1989; *Zarządzanie organizacją: metody, techniki, procedury*, 1998). Obecnie kieruje zespołem, który prowadzi niezwykle interesujące badania w obszarze zarządzania informacją i wiedzą (*Dyfuzja wiedzy w przedsiębiorstwie sieciowym*, 2005 – autor; *Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwie* – współautor i red. naukowy).

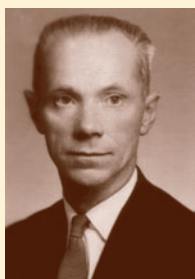
Józef Koziński zajmuje się problematyką zarządzania ugrupowaniami kapitałowymi (*Lokalizacja funkcji organicznych w strukturze ugrupowania gospodarczego*, 1996 – autor) oraz metodyką projektowania struktur organizacyjnych przedsiębiorstw (*Struktura organizacyjna jako narzędzie zarządzania*, 1988 – współautor).

Poważny dorobek naukowy w zakresie socjologii organizacji miała także przedwcześnie zmarła Jacenta Łucewicz (*Socjologiczne spojrzenie na organizacje*, 1997; *Organizacyjne zachowania człowieka*, 1999).

Współpracownicy i uczniowie prof. Grossmana byli promotorami 33 prac doktorskich.

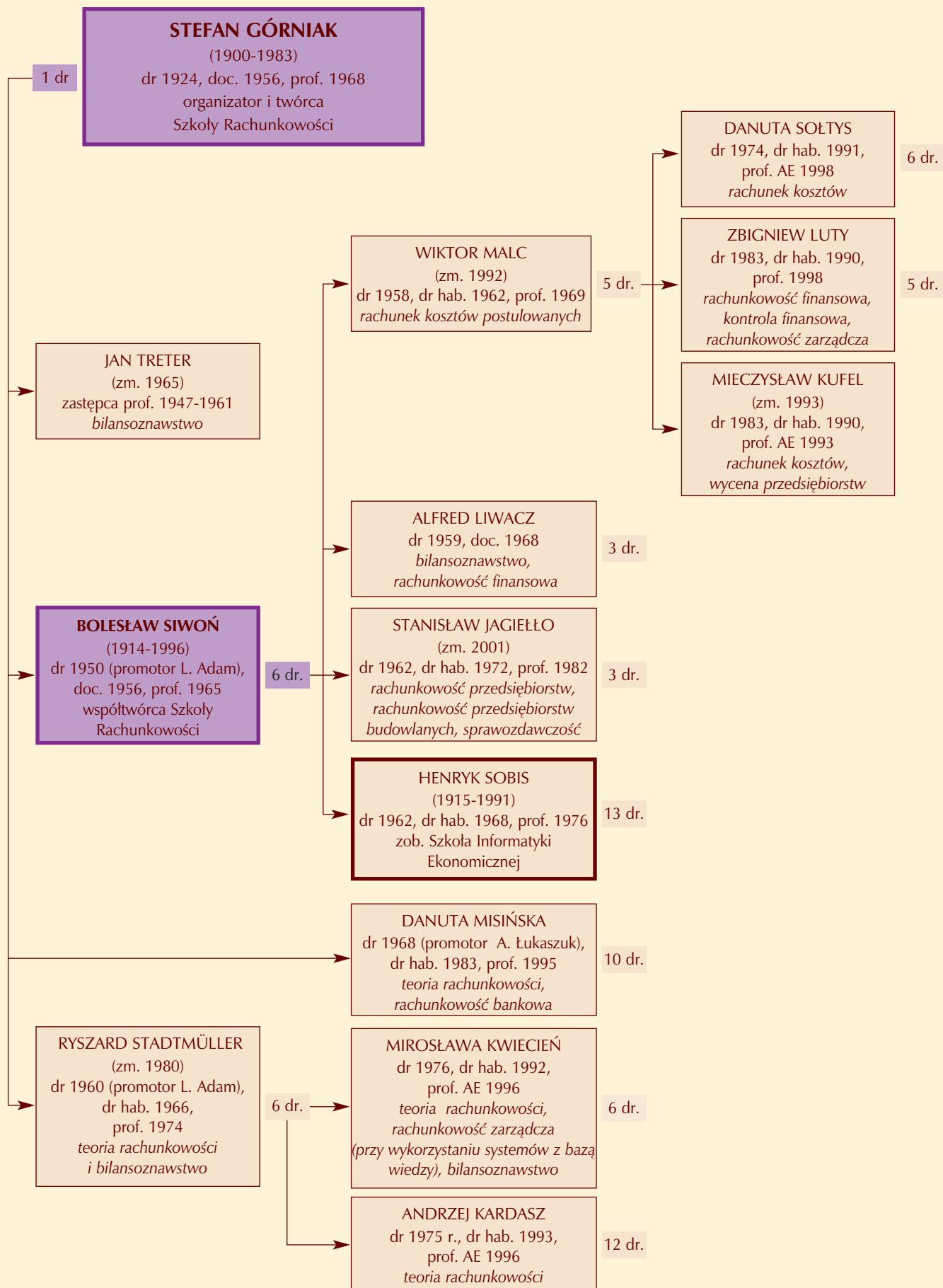
Stefan Górniak – ur. 1900 w Brzozdawcach, woj. lwowskie, zm. 1983. Przed wojną pracownik Akademii Handlu Zagranicznego i UJK we Lwowie, doktor praw 1924, docent 1956, prof. zw. 1968. Od 1945 wykładowca m.in. nauki o bilansach na UJ, zatrudniony w WSH od 1949, w l. 1951-1952 pierwszy rektor WSE we Wrocławiu, dziekan Wydziału Finansowego 1950-1951, kier. Katedry Rachunkowości na stanowisku zastępcy prof. 1949-1952, prof. WSE (następnie AE) w Krakowie 1952-1970. Uhonorowany w 1972 doktoratem h.c. AE we Wrocławiu; czł. PTE w Krakowie, w którym założył Sekcję Rachunkowości; czł. Rady Naukowej i zarządu Stowarzyszenia Księgowych w Polsce; czł. Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego 1963-1966, czł. Komisji Nauk Ekonomicznych PAN; wypromował 1 doktora; autor i współautor 12 podręczników i monografii, 6 skryptów akademickich, 29 artykułów naukowych. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia PRL, Krzyż Komandorski OOP.

Bolesław Siwoń – ur. 1914 we Lwowie, zm. 1996. Absolwent Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie, przed wojną wykładowca i praktyk księgowości, dr 1950, zastępca prof. 1950-1956, doc. 1956-1965, prof. nadzw. 1965, prof. zw. 1973. Funkcje: dziekan Wydziału Finansów WSE 1951-1953, dziekan Wydziału Ekonomiki Przemysłu 1958-1960, prorektor WSE 1954-1957 i 1960-1968, dyr. Instytutu Rachunkowości 1970-1985; czł. Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1966-1974, czł. rad naukowych: Wrocławskiego Ośrodka Badawczego (przewodniczący 1958-1969), PZU w Warszawie 1964-1968, ZSS Społem 1967-1978, PTE (wiceprezes ZG 1958-1960, prezes Zarządu Oddziału Wojewódzkiego we Wrocławiu 1985-1990), czł. Zarządu Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej we Wrocławiu i Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa, radny miasta Wrocławia, czł. nieetatowy Prezydium Rady 1956-1986. Współtwórca Szkoły Rachunkowości. Wypromował 15 doktorów, wśród jego wychowanków jest 3 profesorów. Autor ok. 100 publikacji, w tym 16 książek i 13 skryptów. Odznaczenia: Miasta Wrocławia, Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi i in.

Organizatorami i współtwórcami wrocławskiej Szkoły Rachunkowości są Stefan Górniak i Bolesław Siwoń.

Nasuwa się pytanie, co upoważniło środowisko naukowe do wyróżnienia pracowników wrocławskiego Instytutu Rachunkowości (obecna nazwa) i nazwania go – wrocławską Szkołą Rachunkowości? Obecnie przez szkołę rozumie się relacje: mistrz profesor – uczniowie – kontynuacja badań. Można więc zaryzykować stwierdzenie, że miano wrocławska Szkoła Rachunkowości (nadane po I Kongresie Nauki Polskiej w 1951 r. przez ekonomiczne środowisko naukowe) wynikało z potrzeby wyróżnienia dorobku naukowego profesorów z czasów międzywojennych, powojennych, jak i z tradycji nauki ekonomii. Nauka ekonomii to wiele szkół, np. szkoła klasyczna, szkoła historyczna itp. Odrębność szkoły to nie tylko sposób tłumaczenia (badania) zjawisk, w tym m.in. ekonomicznych; to także odrębność metody używanej do ich badania, sposobów ich oceniania oraz zastosowania jej w praktyce.

Klasyczna szkoła ekonomii (z jej najślawniejszym reprezentantem D. Ricardo) utożsamiana jest z wykorzystywaniem metody dedukcji jako metody działania poznawczego. Odrębną metodą działania poznawczego jest metoda indukcji, którą wykorzystywali reprezentanci historycznej szkoły ekonomii. Rachunkowość była postrzegana (przez znaczną liczbę naukowców, jak i przez praktykę gospodarczą) jako umiejętność przestrzegania norm prawnych określonych odrębnymi aktami prawa gospodarczego (albo zarządzeniami, albo rozporządzeniami, albo ustawami).

Na I Kongresie Nauki Polskiej w 1951 r. pracownicy Instytutu Rachunkowości przedstawili metodologiczne rozważania dotyczące zdefiniowania domeny rachunkowości jako nauki, jej języka, uzupełnione opisem jej specyficznej metodologii (dualistyczne badanie zjawisk) i relacji tej dyscypliny naukowej do innych dyscyplin naukowych, zwłaszcza ekonomii, czyli wskazanie na wykorzystywanie metod działania poznawczego w formułowaniu nowych paradygmatów, w tym przypadku – paradygmatu wyceny zasobów majątkowych, czyli tego, co upoważnia do tworzenia szkoły w danej dyscyplinie naukowej. Określenie paradygmatu wyceny zdeterminowało kierunek badań naukowych, czyli strukturę grupy naukowców zajmujących się badaniem zjawisk w danej dziedzinie. Nowy paradygmat determinuje określenie przedmiotu badań danej dziedziny – było to: bilansoznawstwo, rachunek – kosztów i wyników. Można zaryzykować stwierdzenie, że wszystkie te fakty przyczyniły się do sformułowania miana „wrocławska szkoła rachunkowości”, co zdeterminowało tożsamość pracowników Instytutu Rachunkowości i dało asumpt do dalszych badań.

Wrocławska szkoła naukowa rachunkowości ma długą historię, stanowi ona bowiem kontynuację tradycji badań naukowych pracowników uczelni lwowskich oraz doświadczeń zawodowych (np. z funkcjonowania giełdy). S. Górniak, J. Treter i B. Siwoń stanowili w powojennym Wrocławiu zespół animatorów nauki rachunkowości w Polsce. Prof. S. Górniak, pierwszy kierownik Katedry Rachunkowości jest uznawany za organizatora (ojca) wrocławskiej szkoły naukowej rachunkowości. Jego wychowankami, a zarazem następcami (w kontynuacji badań naukowych) byli profesorowie: R. Stadtmüller, B. Siwoń, W. Malc.

W latach 1955-1960 – po I Kongresie Nauki Polskiej – prof. B. Siwoń sformułował credo rachunkowości, które zdeterminowało kierunek badań naukowych, a mianowicie: „nie można tworzyć teorii, nie poznawszy praktyki, nie można tworzyć praktyki bez znajomości teorii”. Tak więc wspólną cechą badań naukowych był rozwój teorii rachunkowości oraz doskonalenie rachunkowości (mikro- i makrorachunkowości – praktyki). Domenę badań naukowych i współpracy z praktyką gospodarczą stanowiły trzy obszary badawcze, a mianowicie:

- teoria rachunkowości – teoria bilansoznawstwa (obecna nazwa: standardy sprawozdawczości finansowej),
- pomiar pieniężny parametrów ekonomicznych działalności gospodarczej,
- rachunek kosztów – rachunek wyników.

Badania z zakresu pomiaru pieniężnego parametrów działalności gospodarczej (1975-1996) stanowiły przeciwstawienie się twierdzeniu, wyrażanemu przez znaczną liczbę naukowców i praktyków gospodarczych, że cena historyczna jest „uświęceniem” wartości

zasobów majątkowych i z tego powodu jest jedynie akceptowalnym pojęciem wartości. W publikacji *Współczesne tendencje rozwoju rachunku kosztów i wyników* (1975) prof. B. Siwoń udowodnił, że w celu podejmowania decyzji inwestycyjnych niezbędne jest uwzględnianie innych metod wyceny – m.in. bieżących cen rynkowych. Zmiany ustrojowe w Polsce, jak i przepisy (wiek emerytalny) „osłabiły” kierunek tych badań, ich znaczenie udowodniła jednak praktyka gospodarcza, zwłaszcza amerykańska. Otóż myśliciele amerykańscy (m.in. inżynier mechanik – z pierwszego wykształcenia, później badacz mikro- i makrorachunkowości – R. Mattessich) prowadzili badania analityczne wykraczające poza model dualistycznego klasyfikowania zasobów majątkowych, wprowadzając teorię informacji oraz teorię pomiaru. Dokonując oceny poglądów naukowych, a zwłaszcza metodologii badań prof. B. Siwonia, R. Stadtmüllera, można zaryzykować stwierdzenie, że nie straciły one na aktualności, a zwłaszcza: teoria informacji (B. Siwoń, *Informacyjna funkcja rachunkowości*, 1977), teoria pomiaru pieniężnego (B. Siwoń, *Koszty i zysk w samofinansującym się przedsiębiorstwie*, 1986 oraz *Pomiar pieniężny działalności przedsiębiorstwa*, red. B. Siwoń – współautorzy: T. Cebrowska, M. Kwiecień i inni) i wycena (R. Stadtmüller, W. Sołtys, *Sprawozdawczość i analiza finansowa w przedsiębiorstwie przemysłowym*, 1976).

Prof. R. Stadtmüller – autor monografii *Rachunek wyników przedsiębiorstw socjalistycznych* (to ostatnie sformułowanie było zdeterminowane warunkami społeczno-gospodarczymi – natomiast metodologia badań wskazywała na fakt, że przychody – koszty – zysk – strata to kategorie ekonomiczne – takie same jak jednostki miary: kilogram – kilometr itp. – więc nie mogą być kapitalistyczne lub socjalistyczne), twierdził, że paradygmat pomiaru pieniężnego jest właściwy dla tłumaczenia zjawisk ekonomicznych, jak np. zysk przed opodatkowaniem i po opodatkowaniu.

Profesorowie B. Siwoń, R. Stadtmüller i W. Malc byli prekursorami współpracy z praktyką gospodarczą, co w latach 1960-1980 było negowane przez środowisko naukowe (np. uczelniane). Publikacje zawierające wyniki badań empirycznych były niedoceniane przede wszystkim przez ówczesnych decydentów – polityków gospodarczych, chociaż są sporadyczne przykłady sukcesów. Otóż badania w zakresie bilansoznawstwa (monografia S. Górniaka, R. Stadtmüllera *Bilansoznawstwo w zarysie*, 1970) „znalazły” praktyczne zastosowanie w planach kont (od 1976 r.) aż do zmian ustrojowych (1990 r.). Zmiany w regulacjach prawnych zdeterminowały konieczność ich aktualizacji. Pozostała konwencja metodologicznych opisów. W pracy naukowo-badawczej pracownicy Instytutu zajmowali się przede wszystkim problemami rachunkowości, które nie stanowiły w polskiej literaturze ekonomicznej przedmiotu badań (rachunek wyników) bądź też nie zostały teoretycznie dopracowane (rachunek kosztów) – W. Malc (rachunek kosztów postulowanych itp.). Publikacje prof. R. Stadtmüllera (jego dorobek naukowy) stanowiły istotny wkład do teorii rachunkowości przedsiębiorstw. Gdyby prof. B. Siwoń i prof. R. Stadtmüller nie rozwinęli „analitycznej” rachunkowości, wprowadzić nie do końca w dopracowanej formie – badania te przerwała śmierć profesorów, zwłaszcza profesora R. Stadtmüllera (1980), badania pracowników Instytutu mogłyby znaleźć mniejsze uznanie w środowisku zawodowym.

Jest to więc dzieło tych Profesorów – S. Górniaka, W. Malca, B. Siwonia, R. Stadtmüllera, J. Tretera – którym jesteśmy winni wielkie uznanie za to, że wyznaczyli kierunek

badania naukowych, które pomimo upływu lat stanowią wyzwanie zarówno dla teorii, jak i praktyki rachunkowości. Są to problemy: identyfikacji, pomiaru pieniężnego, wyceny, a przede wszystkim problemy z bilansoznawstwem, czyli ujawniania i prezentacji informacji w sprawozdaniach finansowych. Na podkreślenie zasługują również podjęte w latach 1988-1990 badania z zakresu rachunkowości inflacyjnej (wpływ inflacji na wycenę zasobów majątkowych – koszty itp.). Koordynatorami badań byli: prof. S. Jagiełło oraz D. Misińska (inicjator Stowarzyszenia Księgowych w Polsce). Zmiany ustrojowe wyznaczyły nowy kierunek badań, a mianowicie harmonizację polskiego prawa bilansowego z regulacjami unijnymi (dyrektywy EWG) oraz międzynarodowymi (standardami rachunkowości – obecnie sprawozdawczości finansowej). Od 1994 r. pracownicy Katedry Teorii Rachunkowości i Analizy Finansowej prowadzili badania w tym zakresie. Efektem tych badań były (niektóre) prace rygorowe. Lata 1982-1992 to okres poszukiwań satysfakcjonującej struktury systemu informacyjnego, jakim jest rachunkowość, przy wykorzystaniu technologii komputerowej. Ten kierunek badań podjęła dr hab. Mirosława Kwiecień. Prowadzone badania w tym zakresie pozwoliły na ustalenie, jakie „narzędzia” logiki matematycznej albo formalnej i epistemologii są dostępne do rozwiązania problemów relacji: środki (nowoczesna technologia komputerowa) – cel (systemy z bazą wiedzy w zakresie analizy finansowej). Efekt prowadzonych badań to „ustalenie” aksjomatów i nowych paradygmatów rachunkowości (końca XX i początku XXI wieku) – praca habilitacyjna oraz publikacje w Nord-Holland.

Współpraca z praktyką gospodarczą, a zwłaszcza z KGHM Polska Miedź SA (obecna nazwa) ma 30-letnią tradycję. Można zaryzykować stwierdzenie, że sukcesem były prace z zakresu: rachunku kosztów (lata 1976-1989) – (stanowiskowy układ kosztów – nadzór naukowy W. Malc, B. Siwoń), zaproponowane rozwiązania (ujmowanie kosztów wydobycia rudy miedzi) są stosowane do dzisiaj; prace dotyczące budżetowania (lata 1998-2004) – (zespół prof. E. Nowaka oraz prof. AE M. Kwiecień), sprawozdawczości finansowej (sporządzanie skonsolidowanego sprawozdania z przepływu środków pieniężnych KGHM Polska Miedź – grupa kapitałowa). Sprawozdanie to sporządzono po raz pierwszy w Polsce w 1996 r. – przyjęte bez zastrzeżeń przez Komisję Papierów Wartościowych giełdy londyńskiej. W latach 1996-2000 zespół badawczy pod kierownictwem dr hab. M. Kwicień nadzorował sporządzanie ww. sprawozdania finansowego.

Obecnie (2007 r.) są kontynuowane badania w zakresie doskonalenia prawa bilansowego – z tym, że są to problemy standaryzacji w zakresie: ujmowania, ujawniania i prezentacji informacji finansowej zgodnie z Międzynarodowym Standardem Rachunkowości (MSR 8 – Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów); badania w zakresie doskonalenia sprawozdań finansowych (zgodnie ze strategią lizbońską – 2000) dla rozwoju rynków kapitałowych i finansowych i ich integracji (rozporządzenie 1606/2002 o zastosowaniu MSR-ów i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej). Są także prowadzone badania w zakresie zmian międzynarodowych standardów rachunkowości dla sektora publicznego. Istotnym kierunkiem badań pracowników Instytutu Rachunkowości jest również rachunek kosztów (systemy rachunku kosztów na potrzeby zarządzania).

Lesław Adam – ur. 1908, zm. 1979 we Wrocławiu; zastępca prof. 1946, doc. 1957, prof. nadzw. 1964, prof. zw. 1972. W 1945 organizator i dyrektor pierwszego w Polsce Państwowego Studium Administracyjnego w Rzeszowie. Pracownik naukowy UWr 1946-1979; prof. WSH 1947-1950; prof. WSE 1950-1968. Kier. Zakładu (a od 1950 Katedry) Skarbowości i Prawa Skarbowego UWr 1946-1950; kier. Katedry Prawa Finansowego w AE we Wrocławiu 1950-1968. Przewodniczący Zarządu Oddziału PTE 1962-1968; czł. rady naukowej Instytutu Finansów w Warszawie; czł. rady naukowej Instytutu Gospodarki Komunalnej w Warszawie, Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu 1948-1954 (przewodniczący jej Komisji Planowania, a następnie Komisji Finansów, Budżetu i Planu). Twórca Szkoły Prawa Finansowego. Wypromował 29 doktorów, w tym 4 doktorów hab. Autor 15 publikacji, w tym 5 książek.

Twórcą Szkoły Prawa Finansowego na Akademii Ekonomicznej i Uniwersytecie Wrocławskim był prof. Lesław Adam.

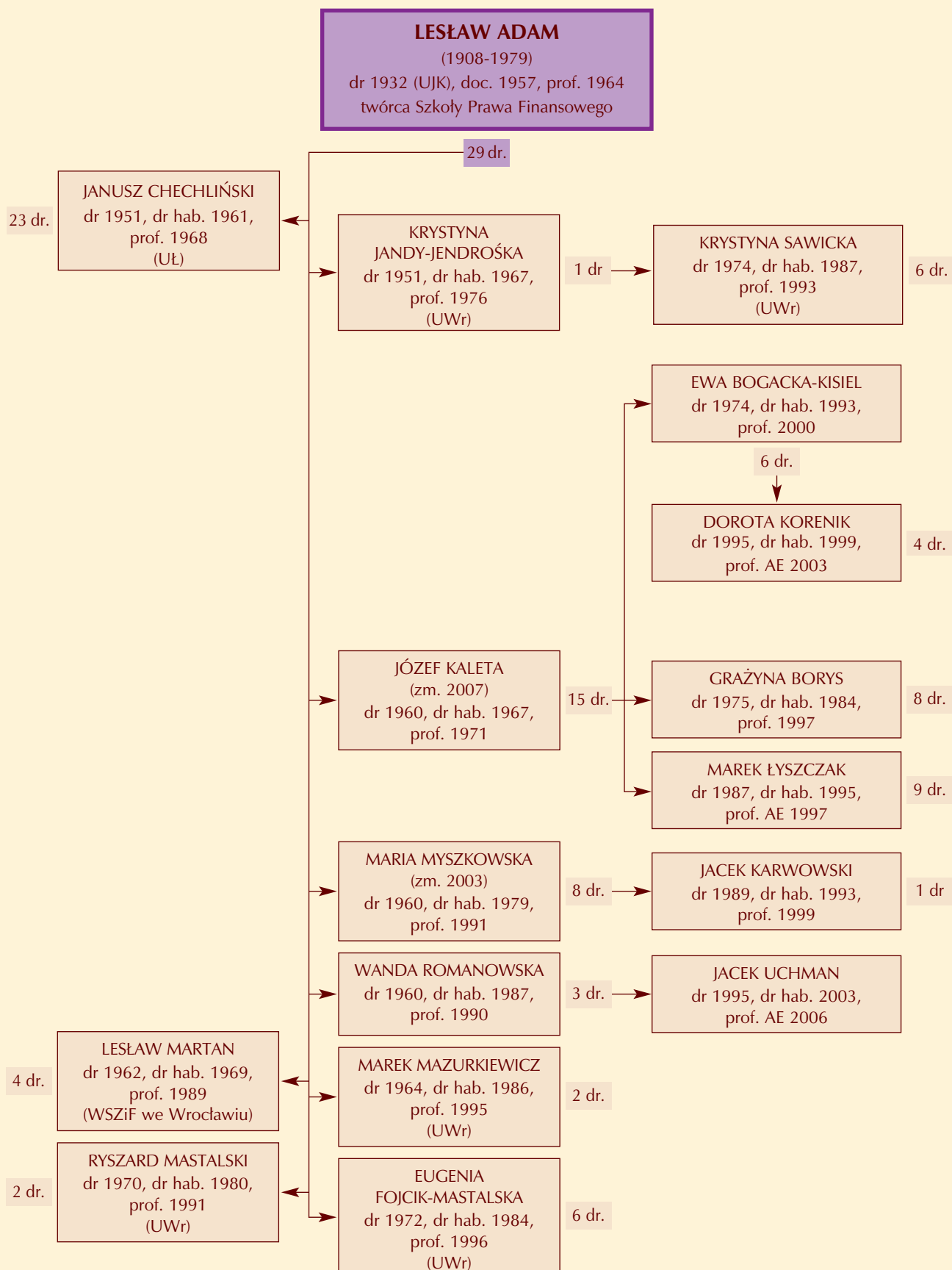
Cechą charakterystyczną zainteresowań badawczych L. Adama było ukazanie związków między prawem a ekonomią. W swoich pracach skupił się on na podstawowych problemach ogólnej teorii finansów i prawa finansowego, ze szczególnym uwzględnieniem kontroli finansowej, problematyki budżetu państwa i prawa daninowego oraz finansowania jednostek samorządowych. W pracy *Podatki i opłaty w kapitalizmie* (1962) po raz pierwszy w nauce polskiej ustalił teorię opłat jako odrębnej daniny, wskazując na to, iż w gospodarce socjalistycznej podatki mają zupełnie inną treść niż w gospodarce kapitalistycznej. Praca ta stanowi cenne studium teoretyczne oparte na głębokiej krytycznej analizie ekonomiczno-prawnej omawianego zagadnienia. Głębokość analizy i umiejętność formułowania krytycznych wniosków stanowiły cechę wyróżniającą warsztat naukowy prof. L. Adama.

Nie mniej cenne są jego rozprawy poświęcone finansom socjalistycznym: *Podstawowe zagadnienia finansowania i kredytowania* (1964), *Pojęcie finansów socjalistycznych i jego elementy składowe* (1965) i *Prawo finansowe* (1963, 1973). Wskazywał on w nich na słabe punkty rozwiązań systemowych i na możliwości ich usunięcia poprzez odpowiednie reformy.

Szczególne znaczenie w warunkach gospodarki socjalistycznej nabierały jego prace poświęcone kontroli finansowej: *Kontrola finansowa* (1969, 1971) i *Kontrola gospodarcza* (1974, 1977) – obie we współpracy. Prace te są przykładem umiejętnego wiązania teorii z praktyką finansową.

Z tego samego nurtu wywodzą się jego publikacje dotyczące finansowania jednostek samorządowych: *Założenia reformy systemu finansowego gospodarki terenowej* (1957) i *Zagadnienia ekonomiczne i prawne samodzielności finansowej rad narodowych* (1962). Zwraca on w nich uwagę na zagadnienia, które do dziś pozostają aktualne.

Kierunki badań zapoczątkowane przez L. Adama kontynuowane były przez jego uczniów – Józefa Kaletę, Marię Myszkowską i Wandę Romanowską.

Przede wszystkim należy tu wspomnieć o pracach J. Kalety i grupie jego doktorantów, którzy obecnie kierują katedrami w Akademii Ekonomicznej (profesorach Grażynie Borys, Marku Łyszczaku i Jerzym Sokołowskim) i na Uniwersytecie Opolskim (prof. Ewie Bogackiej-Kisiel). Ich badania skupiały się początkowo na problematyce finansowania ochrony środowiska i postępu technicznego, które opracowanie J. Kalety: *Finansowanie ochrony środowiska* (1978) niejako zapoczątkowało. Kierunek ten zaowocował monografiami: G. Borys *Finansowe instrumenty ochrony gruntów rolnych* (1983); Z. Traczyńskiego *Funkcjonowanie opłat i kar pieniężnych w ochronie środowiska* (1985); E. Bogackiej-Kisiel *Finansowe aspekty działalności państwa w ochronie środowiska* (1993) oraz M. Łyszczaka *Finansowe instrumenty ochrony środowiska* (1995).

Przeobrażenia w polskiej gospodarce i rozwój kontaktów międzynarodowych sprawiły, że w spektrum badań znalazły się nowe obszary i instytucje systemu finansowego. Przede wszystkim należy tu wspomnieć o finansach międzynarodowych. Problematyka ta była przedmiotem badań porównawczych i wykładów M. Myszkowskiej, zapoczątkowanych jej obronioną w 1963 r. pracą doktorską *Podatek obrotowy jako element systemu finansowego Niemiec kapitalistycznych*. Przygotowany pod jej opieką doktorat Jacka Karwowskiego *Płynne kursy walutowe – teoria i funkcjonowanie* (1988) stał się kolejnym etapem w rozwoju dorobku szkoły. Podjęto międzynarodowe badania porównawcze polityki kursu walutowego (J. Karwowski *Prognozowanie kursu walutowego*, 1993) oraz działalności banków centralnych (J. Karwowski *Operacje zagraniczne banków centralnych*, 1997). Należy dodać, że pod kierunkiem prof. Karwowskiego badania te są kontynuowane, a doktoraty, których jest promotorem, dotyczą m.in. problematyki transferów międzynarodowych kapitału i ich opodatkowania, a także funkcjonowania centrów *off-shore* i rajów podatkowych, funduszy *private equity*.

Finanse przedsiębiorstw stanowiły główny nurt badań prowadzonych przez prof. W. Romanowską w ciągu długiego okresu jej aktywności zawodowej. Zapoczątkowane zostały jej rozprawą doktorską *Amortyzacja jako czynnik finansowania produkcji i środków trwałych* obronioną w 1960 r., jeszcze na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, a w późniejszym okresie zaowocowały takimi publikacjami, jak: *Samofinansowanie a amortyzacja* (1971) czy wielokrotnie wznawiane *Finanse organizacji gospodarczych* (1984, wspólnie z J. Kaletą). Ich kontynuację stanowią prace J. Uchmana, wśród których należy wymienić zwłaszcza monografię *Podatkowe uwarunkowania polityki wypłat dywidend spółek kapitałowych* (2002).

Bardzo dynamicznie rozwija się zespół prowadzący badania nad funkcjonowaniem rynku finansowego w Polsce, kierowany przez prof. M. Łyszczaka. Zarówno jego opracowania autorskie (*Obrót akcjami*, 1991; *Otoczenie prawne rynku kapitałowego*, 1997), jak i przygotowane pod jego kierunkiem i obronione prace doktorskie pracowników Katedry Finansów szczegółowo analizują zwłaszcza rozwój rynku kapitałowego i wprowadzane nań nowe instrumenty, takie jak warranty, obligacje zamienne i skarbowe czy krótkoterminowe papiery dłużne. Na podkreślenie zasługuje także silnie rysujący się nurt aspektów prawnych działalności podmiotów gospodarczych, w tym także instytucji finansowych, obecny od samego początku w pracach M. Łyszczaka i jego zespołu. Można uznać, że ten właśnie

element stanowi bezpośrednie nawiązanie do tradycji szkoły stworzonej przez prof. L. Adama i studiów z zakresu prawa finansowego, rozwijanych na Akademii Ekonomicznej przez J. Kaletę w takich pracach, jak wielokrotnie wznawiana *Gospodarka budżetowa* (1985), *Dyscyplina budżetowa w planowaniu budżetowym* (1967) czy *Terenowe planowanie budżetowe w Polsce Ludowej* (1968) i *Budżety terenowe a terenowe plany gospodarcze* (1964).

Bankowość komercyjna to dziedzina, która stosunkowo najpóźniej stała się przedmiotem zainteresowań zespołu Katedry Finansów. Jednak intensywność badań i zaangażowanie wielu jej pracowników zaowocowało licznymi publikacjami zbiorowymi, wśród których należałoby wymienić: *Podstawy zarządzania finansami banku komercyjnego* (1998) i *Usługi i procedury bankowe* (2000) – obie pod redakcją Ewy Bogackiej-Kisiel, a także *Perspektywy współpracy banku z samorządem terytorialnym w Polsce* (2005) oraz *Innowacyjne usługi banku* (2006) – obie pod redakcją Doroty Korenik. W dziedzinie nauki o przedsiębiorstwie bankowym, a więc najnowszym aspekcie przedmiotu bankowości, mieszczą się także publikacje autorskie D. Korenik – *System oceny aktywności terenowych centrów zysku banku komercyjnego* (1999); Bogusława Półtoraka, *Sekurytyzacja kredytu hipotecznego* (2005); Michała Kisiela, *Internet a konkurencyjność banków w Polsce* (2005) oraz Pawła Matkowskiego, *Ryzyko operacyjne w działalności instytucji finansowych* (2006). Na wyeksponowanie zasługuje także monografia D. Korenik, *Oszczędzanie indywidualne w Polsce. Produkty różnych pośredników i ich atrakcyjność* (2003), lokująca się na pograniczu finansów osobistych i bankowości.

Liczący dziś 18 osób zespół Katedry Finansów i Rachunkowości na Wydziale Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze, który od podstaw zbudowała G. Borys, uczynił jednym z głównych nurtów badań instrumenty i instytucje związane z zarządzaniem ryzykiem. Z nurtem tym związane są zarówno prace G. Borys: *Zarządzanie ryzykiem kredytowym w banku* (1996), *Ryzyko ekologiczne w działalności banku* (2000), jak i liczne publikacje i doktoraty członków kierowanego przez nią zespołu, a także pierwsza przygotowana w tej Katedrze rozprawa habilitacyjna (J. Adamek, *Instytucje poręczeń i gwarancji kredytowych dla małych i średnich przedsiębiorstw – doświadczenia polskie i zagraniczne*, 2006). Badania tego zespołu dotyczą również bankowości (T. Orzeszko, *Banki spółdzielcze w Polsce. Ekonomiczne i finansowe warunki rozwoju*, 1998; M. Solarz, *Rozwój bankowości elektronicznej w Polsce*, 2005). Wśród zagadnień z zakresu finansów publicznych, będących twórczą kontynuacją dzieł L. Adama i J. Kalety, dwa wątki były szczególnie konsekwentnie rozwijane przez członków tego zespołu – polityka podatkowa (J. Sokołowski, *Strategie podatkowe przedsiębiorstwa*, 1999) oraz dług publiczny i strategie zarządzania nim (A. Babczuk, *Procedury przetargowe w zarządzaniu długiem publicznym*, 2007).

Najmłodszym zespołem w szkole finansów – nie tyle z racji wieku, co z uwagi na staż w Katedrze – jest zespół skupiony wokół Leszka Patrzałka, który włączył się w prace tej szkoły w 1999 r., przychodząc z Katedry Polityki Gospodarczej. Prace tego zespołu to niejako kontynuacja głównego nurtu badań J. Kalety, jakim były aspekty prawne i ekonomiczne finansów publicznych w Polsce. Monografie L. Patrzałka: *Funkcje ekonomiczne samorządu terytorialnego* (1996); *Finanse samorządu województw w systemie finansów publicznych*

(2005) oraz *Finanse samorządu terytorialnego* (2005), a także przygotowane pod jego kierunkiem doktoraty stanowią ciekawe badania najbardziej aktualnych problemów finansów samorządu terytorialnego, np. finansowania deficytu budżetowego gmin, ich samodzielności finansowej, wpływu funduszy strukturalnych pozyskiwanych z Unii Europejskiej na finanse samorządowe, subwencji ogólnej i dotacji celowych jako źródeł dochodów jednostek samorządu terytorialnego czy wpływu reformy emerytalnej na finanse publiczne w Polsce.

Na uwagę zasługuje również dorobek naukowy uczniów prof. Adama zatrudnionych na Uniwersytecie Wrocławskim. Krystyna Jandy-Jendrośka i Marek Mazurkiewicz rozwijają badania dotyczące prawa finansowego i kwestii budżetowych. Prawem podatkowym zajmuje się Ryszard Mastalski, natomiast systemem kredytowym i bankowym – Eugenia Fojcik-Mastalska. Do nurtu badań związanych z finansami jednostek samorządowych nawiązują prace Krystyny Sawickiej i Wiesławy Miemiec.

Nie da się w krótkim opracowaniu wymienić wszystkich zasługujących na omówienie nurtów i zagadnień, będących spuścizną twórczej inicjatywy ojców-założycieli wrocławskiej Szkoły Finansów. Szkoła ta jest na tyle żywotna, że jej owoce znaleźć można w wielu dziedzinach życia, nie tylko w akademickich katedrach. Kluczem do niniejszego opracowania były najważniejsze publikacje zwarte, co w znacznej mierze spowodowało pominięcie bardzo nieraz ciekawych dokonań tych wszystkich, którzy czują się dumni, przynależąc do tej Szkoły.

SZKOŁA POLITYKI EKONOMICZNEJ I REGIONALNEJ

Włodzimierz Boerner – ur. 1908 w Krakowie, zm. 1974; mgr prawa 1932 na Uniwersytecie Warszawskim; odbył staże w Paryżu (1930) i Berlinie (1931). Pracownik Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie 1932-1934, kierownik Sekcji w Zarządzie Miejskim w Warszawie 1934-1939, współwydawca czasopisma „Gospodarka Narodowa”, uczestnik kampanii wrześniowej; dyrektor Biura Krajowego Centralnego Urzędu Planowania we Wrocławiu 1947-1949, zatrudniony w Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego 1950, współzałożyciel i pracownik (zastępca prof. w latach 1949-1961) Wyższej Szkoły Handlowej, prorektor uczelni 1949-1952; kierownik Katedry Planowania Gospodarki Narodowej; członek Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej 1958-1961, czł. Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Organizator Szkoły Polityki Ekonomicznej i Regionalnej. Odznaczenia: Krzyż Oficerski OOP, Krzyż Komandorski OOP.

Bolesław Winiarski – ur. 1925 w Stanisławowie; mgr 1950 na Uniwersytecie Poznańskim, dr n. ekon. 1960 w WSE w Poznaniu, dr hab. 1966, prof. nadzw. 1972, prof. zw. 1976. Prowadził wykłady w WSE w Poznaniu i na UMK w Toruniu 1961-1966. Funkcje: kier. Katedry Planowania i Polityki Ekonomicznej w WSE (następnie AE) we Wrocławiu 1967-1995; prodziekan Wydziału Gospodarki Narodowej WSE 1967; dyr. Instytutu Gospodarki Narodowej 1967-1980; prorektor ds. nauki 1981-1986; ekspert ONZ ds. rozwoju regionalnego – misja w Algierii 1968-1969; czł. Państwowej Rady Gospodarki Przestrzennej

WŁODZIMIERZ BOERNER

(1908-1974)

organizator Szkoły Polityki
Ekonomicznej i Regionalnej

BOLESŁAW WINIARSKI

dr 1960, dr hab. 1966, prof. 1972
twórca Szkoły Polityki Ekonomicznej
i Regionalnej

14 dr.

STANISŁAW STYŚ

dr 1971, dr hab. 1983, prof. 1995
*polityka żywnościowa, rynek
żywnościowy, sterowanie
procesami adaptacji idei marketingu
w sektorze rolnym*

3 dr.

MIROŚŁAWA KLAMUT

dr 1973, dr hab. 1983, prof. 1996
*integracja europejska,
polityka ekonomiczna i regionalna,
badania strukturalne rozwoju
gospodarek*

3 dr.

RYSZARD BROSKIEWICZ

dr 1975, dr hab. 1982, prof. 1989
*modelowanie struktur
przestrzenno-gospodarczych*

3 dr.

STANISŁAW KORENIK
dr 1994, dr hab. 2000,
prof. AE 2002
gospodarka przestrzenna

5 dr.

ZBIGNIEW PRZYBYŁA

dr 1976, dr hab. 1996, prof. AE 1998
*polityka ekonomiczna,
polityka regionalna*

1 dr

KAZIMIERA WILK

dr 1980, dr hab. 1994, prof. AE 1996
*integracja gospodarcza krajów
Europy Środkowo-Wschodniej*

4 dr.

JAN BOROWIEC

dr 1983, dr hab. 1994, prof. 2002
*integracja europejska,
integracja monetarna*

2 dr.

LESZEK PATRZAŁEK

dr 1987, dr hab. 1996, prof. AE 1999
*finanse samorządu
terytorialnego*

2 dr.

SEPTI FOUZI

profesor uniwersytetu w Tizi-Ouzon
(Algieria)

STANISŁAW WARCHALEWSKI

(zm. 2006)
dr 1971, dr hab. 1982, prof. 1989
(PPoz)

od 1974; delegat strony polskiej do Conseil International des Economies Regionales w Paryżu 1976-1981; czł. i przewodniczący Rady Polityki Regionalnej przy Komitecie Ekonomicznym Rady Ministrów 1995-1998; czł. Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN od 1967; czł. Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych PAN 1969-1986 (w l. 1984-1986 przewodniczący tegoż komitetu); czł. Komisji Nauk Ekonomicznych Wrocławskiego Oddziału PAN od 1969 (1969-1990 zastępca przewodniczącego komisji); czł. Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1991-1996); czł. PTE od 1956 (prezes Oddziału Bydgoskiego PTE 1960-1957; prezes Oddziału Wrocławskiego PTE 1973-1979). Nagroda Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola za integrację środowiska akademickiego 1986. Założył Szkołę Polityki Ekonomicznej i Regionalnej. Wypromował 14 doktorów, wśród wychowanków jest 7 doktorów hab., obecnie profesorów. Autor przeszło 350 prac, 15 książek. Kapitan w stanie spoczynku. Odznaczenia wojskowe: Krzyż Armii Krajowej, odznaka i patent Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny, medale: Za Odrę, Nysę i Bałtyk, Za udział w walkach o Berlin, Odznaka Grunwaldzka. Odznaczenia cywilne: Krzyż Kawalerski, Oficerski i Komandorski OOP, Medal KEN.

Twórcą wrocławskiej Szkoły Polityki Ekonomicznej i Regionalnej jest Bolesław Winiarski.

Historia rozwoju tej Szkoły związana jest nierozzerwalnie z kształtowaniem się i rozwojem środowiska akademickiego w powojennym Wrocławiu oraz historią rozwoju Katedry Polityki Ekonomicznej w ówczesnej Wyższej Szkole Handlowej.

Od 1947 r. przy organizacji WSH, a później Wyższej Szkoły Ekonomicznej, pracował prof. Włodzimierz Boerner, jeden z jej pierwszych prorektorów, a później twórca (w 1948 r.) i pierwszy kierownik Katedry Polityki Ekonomicznej. Prof. Boerner należał do grupy ekonomistów i działaczy społeczno-gospodarczych, współpracowników Eugeniusza Kwiatkowskiego (wicepremiera Rzeczypospolitej w latach 1935-1939), orędownika aktywnego interwencjonizmu państwa w rozwój gospodarki, który tak znacznie przyczynił się do rozbudowy kraju w okresie międzywojennym. Nie może zatem dziwić, że bliski współpracownik Eugeniusza Kwiatkowskiego, a także i Stefana Starzyńskiego, bogaty doświadczeniami rozwoju gospodarki okresu międzywojennego, uznał, że w nowo założonej Wyższej Szkole Ekonomicznej we Wrocławiu należy krzewić ideę „racjonalnego planowania” zgodnie z tradycyjnym polskim jej rozumieniem, opartym na prakseologicznej definicji zasady racjonalnego gospodarowania Tadeusza Kotarbińskiego. Ta koncepcja planowania oraz zastosowanie jej w gospodarce, odwołujące się do rachunku ekonomicznego w programowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego i w polityce gospodarczej, stały się podstawą badań naukowych i objaśniania przez profesora Boernera i przez jego zespół mechanizmów rządzących gospodarką. W zespole tym pracowali doc. Halina Jagodzińska-Wersty i młodzi wówczas asystenci Stanisław Styś i Marian Wojciechowicz. W roku 1967, ze względu na pogarszający się stan zdrowia, prof. Boerner wycofał się z działalności administracyjnej uczelni (był jednak nadal czynny w życiu akademickim), Katedrę zaś przejął po nim Bolesław Winiarski.

Obecna Akademia Ekonomiczna (dawniej Wyższa Szkoła Ekonomiczna) stała się miejscem pracy oraz naukowej kariery prof. Winiarskiego. Wniósł on, dzięki swojej osobowości i bogatej wiedzy, nowe impulsy do pracy naukowej, od momentu przejścia

przez niego kierownictwa rozpoczął się dynamiczny rozwój naukowy Katedry. Okres ten był zarówno w życiu Profesora, jak i pracowników Katedry bardzo ważny. Katedra wybiła się na jedną z najważniejszych i najsilniejszych katedr polityki ekonomicznej w polskich uczelniach. Stała się również cenionym współpracownikiem zespołów zagranicznych uczelni. W osobie prof. Winiarskiego zarówno WSE, jak i Katedra Planowania i Polityki Ekonomicznej (bo taką miała nazwę od 1968 r.) zyskała nie tylko znakomitego uczonego i dydaktyka, ale również doskonałego znawcę problemów rozwoju gospodarki Polski i Europy.

O prof. Winiarskim można powiedzieć, iż jest ekonomistą z powołania, od początku swej działalności zawodowej zawsze kierował się dewizą służenia swą głęboką i wszechstronną wiedzą (nie tylko z ekonomii) gospodarce narodowej. O zainteresowaniach społecznych, gospodarczych i wielkim patriotyzmie Profesora, jak również o wyborze jego zawodu zdecydowały nie tylko doświadczenia i ukierunkowanie rozwoju, jakie wyniósł z domu rodzinnego, ale i kolejne jego dorosłych wyborów.

Po ukończeniu studiów w 1959 r. B. Winiarski podejmuje pracę w Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego w Bydgoszczy. Początkowo zajmuje się sprawami inwestycji i rozwoju gospodarczego, a następnie, jako zastępca dyrektora Wojewódzkiej Pracowni Planów Regionalnych, jest również współautorem kolejnych wieloletnich programów rozwoju ekonomicznego regionu bydgoskiego. Na początku lat sześćdziesiątych Profesor był już znanym specjalistą z zakresu regionalnego planowania społeczno gospodarczego. Doświadczenie zawodowe z tego okresu oraz zainteresowanie pracą naukową zaowocowało odbyciem studiów doktoranckich w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu pod kierunkiem prof. Seweryna Kruszczyńskiego, kierownika Katedry Planowania i Polityki Ekonomicznej. Studia te zakończył pomyślną obroną pracy doktorskiej poświęconej aktywizacji gospodarczej obszarów ekonomicznie słabo rozwiniętych. Praca ta weszła do zestawu prac prekursorskich w polskiej regionalistyce. Stała się też jedną z tych, które wyznaczyły nowy kierunek badawczy w obszarze polskiej polityki ekonomicznej – wypracowanie celów i instrumentów polityki aktywizacji obszarów zaco-fanych oraz dotkniętych marginalizacją. Warto zauważyć, że w tym czasie polityka regionalna zaczęła się również intensywnie rozwijać w państwach wchodzących w skład Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Natomiast w samej Wspólnocie ukonstytuowała się dopiero po 1972 r., kiedy to na paryskim szczycie szefów państw i rządów uznano za cel priorytetowy przeciwdziałanie dysproporcjom międzyregionalnym w EWG, co wiązało się z wypracowaniem systemowego wsparcia rozwoju gospodarczego na obszarach słabo rozwiniętych bądź zaco-fanych gospodarczo.

Kolejna książka Profesora (1966 r.), jeszcze wyraźniej zaznaczyła potrzebę uwzględnienia wpływu czynnika przestrzeni w procesie gospodarowania. Dowodził w niej, że zarówno wszelka analiza ekonomiczna, jak i polityka gospodarcza, uwzględniając czynnik przestrzeni, zmienia zakres i wagę swoich treści. Makroanaliza ekonomiczna, która nie uwzględnia przestrzeni, nie uwzględnia regionalnych i lokalnych struktur. Ma to swoje negatywne konsekwencje – równowagi globalne ukrywają nierównowagi cząstkowe. Wszak rozwój gospodarczy nie odbywa się w jednym punkcie, ale w zagospodarowanej różnorod-

nie przestrzeni, co z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia nie jest neutralne. W procesie gospodarowania własność i atrybuty ekonomiczne różnicują się dla tej samej przestrzeni, co ostatecznie zrywa założenie o jej jednorodności, przyjmowane w tradycyjnej analizie makroekonomicznej. Należy zauważyć, że to podejście do celów badawczych polityki ekonomicznej zdecydowało o dzisiejszym znaczeniu polityki regionalnej w integrującej się Europie. Natomiast dla zespołu Katedry było ono inspiracją do badania wzrostu i rozwoju gospodarczego w różnorodnych uwarunkowaniach strukturalnych, z uwzględnieniem przekrojów międzynarodowych. Podejmowane przez zespół prof. Winiarskiego prace badawcze z tego zakresu przyczyniły się w poważnym stopniu do rozpoznania mechanizmów i czynników decydujących o zmianach struktury gospodarczej regionów oraz gospodarki w jej ujęciu makroekonomicznym. Otrzymane wyniki badań wskazywały na inercję nie tylko polskiej polityki gospodarczej, niezdolnej do przełamania tradycyjnych, nieefektywnych struktur gospodarczych regionów, ale również krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz niektórych członków obecnej Unii Europejskiej. Wśród prac z tego okresu wiele jest takich, które znaczenie zmian strukturalnych podnoszą do rangi samodzielnego czynnika wzrostu produkcji i wydajności pracy. Osiągnięte wyniki badawcze w odniesieniu do Polski oraz pozostałych krajów Europy Wschodniej i Środkowej dobitnie wskazywały na potrzebę przewartościować w zakresie oceny instrumentarium polityki gospodarczej oraz polityki regionalnej, które w starciu z inercją wykształconego układu strukturalnego obszarów, z głębokimi dysproporcjami okazywało się mało efektywne. Badania podejmowane przez zespół Katedry jednoznacznie wskazywały, że dla programowania rozwoju w układzie terytorialnym jednym z głównych problemów podmiotów władzy publicznej w Polsce powinno być zagadnienie pokonania barier strukturalnych oraz racjonalizowanie i unowocześnianie struktur regionów.

Należy podkreślić, że ten wieloletni dorobek Katedry znakomicie wpisuje się w cele realizowane przez obecną politykę spójności Unii Europejskiej, odnoszącą się do pokonywania barier rozwoju na terytorium obecnie rozszerzonej Unii.

Wyniki badań naukowych prof. Winiarskiego oraz zespołu zaowocowały nawiązaniem licznych kontaktów zagranicznych oraz umożliwieniem uczestniczenia w międzynarodowym programie badań nad rozwojem regionalnym zainicjowanym przez Europejski Ośrodek Koordynacji Badań UNESCO. W tym długofalowym programie, realizowanym w latach 1965-1973, brały udział uczelnie i instytuty naukowe większości krajów Europy Zachodniej oraz Środkowo-Wschodniej. Prof. Winiarski wraz ze swoimi pracownikami również uczestniczył w tych badaniach. Był autorem polskiego raportu na ten temat. Później, w fazie formułowania syntez wyników badań, objął wspólnie z prof. Malcolmem MacLennanem z Uniwersytetu w Glasgow funkcję sprawozdawcy problemów polityki regionalnej i planowania regionalnego w Europie. Wyniki tych badań były jednym z ważnych przyczynków do ukształtowania opinii o potrzebie podjęcia w ramach Wspólnoty Europejskiej wspólnej europejskiej polityki regionalnej. Należy odnotować, że w 1976 r. ukazała się książka prof. Winiarskiego *Polityka regionalna*, pierwsza obszerna monografia w polskiej literaturze ekonomicznej, przedstawiająca dorobek naukowy w zakresie polityki regionalnej w świetle doświadczeń polskich i zagranicznych. Również w tym samym roku

Profesor rozpoczyna pracę w składzie Międzynarodowej Rady ds. Ekonomiki Regionów (Consil International de Economies Regionales) w Paryżu. Uczestniczy w pracach jej zarządu oraz w organizowanych przez nią kongresach. Współpracę tę przerywa ogłoszenie w Polsce w 1981 r. stanu wojennego.

Ważne jest, aby pamiętać, że koniec lat sześćdziesiątych oraz lata następne to okres, w którym Katedra rozwijała szeroką współpracę z zajmującymi się problematyką ekonomiczną i regionalną instytutami ekonomicznymi uniwersytetów zagranicznych, m.in. w Bordeaux, Lille, Perugii, Neuchâtel, Dreźnie, St. Petersburgu, Kijowie i Nowosybirsku. Realizowano wymienne wykłady i staże naukowe, wspólne konferencje i publikacje. Współpraca katedr w kilku wypadkach stworzyła podstawy do zawarcia szerszych umów o współpracy naukowej wrocławskiej Akademii Ekonomicznej z uczelniami zagranicznymi.

Dorobek z tego okresu dotyczący współpracy z uczelniami i instytutami zagranicznymi oraz w zakresie badań regionalnych, obok późniejszych publikacji zespołu, przyczynił się w dużym stopniu do nadania w 1993 r. Katedrze kierowanej przez prof. Winiarskiego statusu Katedry Jeana Monneta przez Komisję Europejską w Brukseli. Katedra nosi teraz nazwę (od 1993 r.) Katedry Polityki Ekonomicznej i Europejskich Studiów Regionalnych im. Jeana Monneta. Od 1990 r., w okresie aspirowania Polski do pełnoprawnego członkostwa w Unii Europejskiej, w pracach badawczych Katedry coraz większe znaczenie zyskuje problematyka oceny mechanizmów działania Unii Europejskiej oraz skutków, które one przynoszą nowym członkom Unii – krajom Europy Środkowo-Wschodniej, w tym oczywiście i Polsce. Badanie procesów rozwoju integracji europejskiej umożliwiło podjęcie wielu inicjatyw organizacyjnych na Wydziale Gospodarki Narodowej. Katedra była inicjatorem utworzenia specjalności „integracja europejska”, jak również współorganizatorem kierunku „stosunki międzynarodowe”, wprowadziła też do programu studiów wiele nowych przedmiotów z zakresu polityki regionalnej Europy i Polski oraz dostosowań polskiej gospodarki do standardów gospodarki Unii Europejskiej. Zespół Katedry był inicjatorem wielu konferencji poświęconych problemom integrowania się polskiej gospodarki z gospodarką Wspólnoty Europejskiej. Oczywiście obok wymienionych inicjatyw o charakterze organizacyjnym i dydaktycznym, zespół Profesora nie tylko kontynuował i rozwijał badania z zakresu polityki regionalnej oraz zagospodarowania przestrzennego, ale również obejmował badaniami główne zagadnienia polityki gospodarczej Europy Zachodniej integrującej się z Europą Środkowo-Wschodnią. Wieloletnie studia z zakresu systemowego funkcjonowania różnych polityk Unii Europejskiej owocowały licznymi artykułami naukowymi, książkami, doktoratami i pracami habilitacyjnymi. Wyniki tych prac przyczyniły się do napisania ogólnopolskiego obszernego podręcznika do przedmiotu „Polityka gospodarcza”, wykorzystywanego we wszystkich uczelniach ekonomicznych w Polsce. Podręcznik ten, wydany przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe, był już trzykrotnie wznawiany i cieszy się uznaniem wśród studentów oraz wykładowców.

Bolesław Winiarski poświęcił Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu wiele lat owocnej pracy. Zdołał zgromadzić zespół, którego członkowie nie tylko kontynuowali jego dzieło, ale do dorobku Katedry wnieśli również własne pomysły badawcze oraz dydaktyczne. Wśród nich na Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu pracuje czterech profesorów tytularnych

oraz pięciu doktorów habilitowanych na stanowisku profesorów nadzwyczajnych. Uczniowie prof. Winiarskiego mają już w swoim dorobku dydaktycznym wielu wypromowanych doktorów. Szczycą się również dorobkiem naukowym, za który są cenieni w ogólnopolskim środowisku naukowym ekonomistów. Z tego zespołu wywodził się dziekan Wydziału, a później prorektor Akademii Ekonomicznej, wieloletni członek senatu Akademii – prof. S. Styś. Pracownicy Katedry byli powoływani na członków Państwowej Rady ds. Gospodarki Przestrzennej. Od 1974 r. stałym członkiem Rady był prof. Winiarski, a od 1996 r. również prof. M. Klamut. Profesorowie ci uczestniczyli od 1995 r. w pracach gremiów doradczych wypracowujących zasady i instrumenty polityki regionalnej Polski, dostosowując ją do wymogów polityki regionalnej Unii Europejskiej. Prof. Winiarski w latach 1995-1997 był przewodniczącym Rady Polityki Regionalnej przy Podkomitecie Polityki Regionalnej Rady Ministrów.

W ciągu pięćdziesięciu pięciu lat istnienia Katedry zespół jej pracowników opublikował około tysiąca artykułów naukowych, kilkadziesiąt książek. Wypromowanych zostało 30 doktorów nauk ekonomicznych. Zorganizowano prawie 30 konferencji ogólnopolskich oraz 12 międzynarodowych. W ostatnich latach zespół Katedry znacznie się powiększył – przybyło 8 młodych ludzi zapalonych do pracy naukowej oraz dydaktycznej, ciekawych świata i nowej polskiej gospodarki. Wydaje się, że są oni na dobrej drodze do sukcesu zawodowego.

Analizując realia gospodarek krajów wysoko rozwiniętych oraz stopień zaangażowania państw w regulację procesów gospodarczych w krajach o dojrzałej gospodarce rynkowej, Katedra uznaje, że mądra i skuteczna polityka gospodarcza, pojmowana jako zespół poczynań władz publicznych – rządów oraz samorządów władz terytorialnych różnych szczebli, jest nieodzownym elementem regulującym funkcjonowanie gospodarki każdego kraju. Elementem nie konkurencyjnym, lecz komplementarnym w stosunku do mechanizmów rynkowych. Co więcej, wobec trudnych wyzwań stojących przed gospodarką i społeczeństwem każdego kraju, związanych z procesami globalizacji, silnym wzrostem konkurencyjności w skali światowej, narastaniem polaryzacji potencjałów ekonomicznych, wzrasta również zapotrzebowanie na współdziałanie regulacyjne krajowych władz publicznych z organizacjami międzynarodowymi.

W 1995 r. prof. Winiarski przeszedł na emeryturę, Katedrę przejął prof. Ryszard Broszkiewicz. Prof. Winiarski nadal pracuje w tej Katedrze, aktywnie uczestnicząc w realizacji programów badawczych, tym razem kierowanych już przez jego uczniów.

W roku 2003 prof. Broszkiewicz utworzył na Akademii Ekonomicznej nową Katedrę Gospodarki Przestrzennej i Administracji Samorządowej, a dotychczasową Katedrę Polityki Ekonomicznej i Europejskich Studiów Regionalnych przejęła prof. Mirosława Klamut – wychowanka profesorów Włodzimierza Boernera i Bolesława Winiarskiego.

Adam Ginsbert-Gebert – ur. 1914 w Łodzi, zm. 1994; mgr praw 1939, dr n. ekon. 1958, dr hab. 1965, prof. nadzw. 1965, prof. zw. 1979. Po wojnie związany z administracją publiczną, pełnił różnorodne funkcje: kier. Oddziału Organizacyjnego w Starostwie Powiatowym w Białymstoku 1944; nacz. Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi 1945; dyr. Centralnego Zarządu Przedsiębiorstw i Urzędzeń Komunalnych w Warszawie; czł. Kolegium Ministerstwa Gospodarki Komunalnej 1951; doradca wicepremiera 1954-1965. W 1952 zorganizował Katedrę Gospodarki Miejskiej w Szkole Głównej Planowania i Statystyki i objął jej kierownictwo. Dziekan Wydziału Ekonomiki Przemysłu 1955-1958; prodziekan Wydziału Ekonomiki Produkcji 1958-1959; dziekan tegoż Wydziału 1961-1964; prorektor SGPiS 1965-1968. W 1972 r. podjął dodatkowo pracę w AE we Wrocławiu, w której zorganizował Zakład Gospodarki Miejskiej w Filii w Jeleniej Górze. Kierował tym Zakładem, a następnie Katedrą Gospodarki Miejskiej do 1984. W latach 1981-1984 prodziekan Wydziału Ekonomiczno-Społecznego w SGPiS, a jednocześnie kier. Zakładu Planowania i Ekonomiki Miast w AE oraz kier. Podyplomowego Studium Gospodarki Miejskiej w AE. Czł. Zespołu Dydaktyczno-Naukowego Nauk Ekonomicznych w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki; czł. rad naukowych wielu instytucji. Wypromował 23 doktorów. Autor przeszło 400 publikacji, w tym: ponad 60 monografii, studiów i rozpraw, 30 podręczników i skryptów, ponad 150 artykułów, 45 prac badawczych, ponad 100 innych publikacji. Za osiągnięcia dydaktyczno-naukowe był wielokrotnie odznaczony i nagrodzony, m.in.: Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem X-lecia Polski Ludowej, Odznaką Honorową Miasta Łodzi, Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Jeleniogórskiego”, Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Warszawy, Medalem za Udział w Wojnie Obronnej 1939 r., Złotym Medalem Pamiątkowym 75-lecia SGPiS, Odznaką „Zasłużony dla Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu”. W 1962 r. uzyskał nagrodę naukową m. Łodzi za prace badawcze poświęcone temu miastu.

Twórcą jeleniogórskiej Szkoły Ekonomiki Miasta był prof. Adam Ginsbert-Gebert. Jego zasługi dla jeleniogórskiego Wydziału Gospodarki Regionalnej i Turystyki są bezcenne. W 2007 r. mija 35 lat od powstania Katedry Gospodarki Regionalnej. Dzięki inicjatywie i staraniom Profesora, zatrudnionego wówczas także w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (obecna Szkoła Główna Handlowa) w Warszawie, w roku akademickim 1971/1972 w jeleniogórskiej filii Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu utworzono nową, unikatową specjalność kształcenia studentów pod nazwą „gospodarka miejska”. Powołany w 1972 r. pod kierownictwem prof. Ginsberta-Geberta Zakład Gospodarki Miejskiej dał początek kształceniu studentów o tej specjalności i rozwoju kadry naukowej. W wyniku wzrostu liczby studentów i rozwoju kadry naukowej w 1979 r. Zakład Gospodarki Miejskiej zyskał rangę Katedry Gospodarki Miejskiej. W związku z odejściem Profesora na emeryturę w 1984 r. Katedrę objęła prof. Danuta Strahl, która nieprzerwanie kieruje zespołem pracowników po dziś dzień. Katedra Gospodarki Regionalnej swoją obecną nazwę uzyskała w 1991 r.

Wraz ze zmianami społeczno-gospodarczymi pracownicy Katedry Gospodarki Regionalnej dostosowywali treści programowe nauczania studentów, zarówno studiów stacjonarnych, jak i zaocznych, do potrzeb rynkowych kształcenia kadry. Do 1996 r. była to

specjalność „gospodarka miejska”, w latach 1996-2000 „zarządzanie miastem”, a od 2000 r. „gospodarka i administracja publiczna”. Specjalność tę ukończyło do tej pory ponad 1,5 tys. absolwentów.

Zainteresowania naukowo-badawcze prof. Ginsberta-Geberta skupiały się na następującej problematyce:

- opracowania monograficzne miast i regionów,
- procesy urbanizacyjne i ich aspekty komunalne,
- infrastruktura i jej rola w rozwoju miast,
- zagadnienia mieszkaniowe,
- analiza warunków życia w różnych miastach na podstawie badań ankietowych,
- ekonomiczne aspekty ochrony środowiska.

W bogatym dorobku Profesora, na który składa się ponad 400 prac naukowych, w tym 60 monografii, studiów i rozpraw oraz 30 podręczników i skryptów, na szczególną uwagę zasługują opracowania monograficzne dotyczące poszczególnych miast (*Łódź – studium monograficzne*, 1962; *Włocławek – studium monograficzne*, 1968; *Ostrowiec Świętokrzyski – wczoraj, dziś i jutro*, 1979; przedmiotem badań były także m.in. Płock, Lublin oraz Jelenia Góra).

Problematyce infrastruktury i jej roli w rozwoju miast poświęcił Profesor szereg opracowań studialnych. Kluczową pozycją jest wydana przez Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN publikacja *Urządzenia komunalne jako element kosztów budowy miasta* (1975 – współautorstwo). Istotne znaczenie ma również opracowanie poświęcone programowaniu infrastruktury komunalnej (*Podstawy gospodarcze i społeczne programowania rozwoju miast*, 1978 – współautorstwo). W ramach prac Katedry Gospodarki Miejskiej jeleniogórskiej filii wykonano również pod jego kierunkiem, w ramach problemu węzłowego PR-5, studium prognostyczne rozwoju infrastruktury komunalnej w makroregionie południowo-zachodnim i w województwie jeleniogórskim. Ważną pozycję stanowi również opracowanie zbiorowe *Gospodarka miejska. Infrastruktura jako czynnik rozwoju miast i wsi* (1985).

Zainteresowania Profesora kwestiami mieszkaniowymi znalazły odzwierciedlenie w szeregu publikacji. Warto zwłaszcza wymienić pracę *Warunki zamieszkania i społeczne potrzeby utrzymania i modernizacji starej zabudowy mieszkaniowej w miastach dolnośląskich* (1989), realizowaną w ramach szerszych badań koordynowanych przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej, poświęconym podstawom gospodarki mieszkaniowej oraz modernizacji i remontom zasobów mieszkaniowych w latach 1986-1990. Ważnym nurtem badawczym rozwijanym przez Profesora była także problematyka ekonomicznych aspektów ochrony środowiska. Kluczowe znaczenie mają zespołowe publikacje, realizowane pod kierunkiem prof. Ginsberta-Geberta, takie jak: *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska* (1976); *Ekonomiczne i socjologiczne problemy ochrony środowiska* (1988) i *Ekologiczne uwarunkowania społeczno-ekonomicznego rozwoju Polski* (1990).

Wieloletnie i rzetelnie wypełniane przez Profesora powinności nauczyciela akademickiego zaowocowały godnymi podkreślenia osiągnięciami dydaktycznymi. Był autorem wielu podręczników akademickich, m.in. *Polityka komunalna* (1984). Promował ponad 500

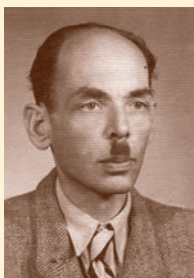
magistrów, w tym w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu ponad 150. Z tej imponującej liczby 64 prace absolwentów zostały wyróżnione nagrodami na różnych konkursach – z tego 14 prac przypada na absolwentów jeleniogórskich, którzy uzyskali 3 nagrody Ministra Administracji i Gospodarki Przestrzennej oraz 11 nagród Karkonoskiego Towarzystwa Naukowego.

Warto podkreślić, poza dydaktyką i dorobkiem naukowym, wkład prof. Ginsberta-Geberta w kształcenie i rozwój kadry naukowej. Był on promotorem czterech doktorów, pracowników Katedry Gospodarki Regionalnej, którzy stanowią dzisiaj podstawowy trzon jej składu. Ryszard Brol uzyskał stopień doktora w 1976 r., a doktora habilitowanego w 1997 r. na podstawie pracy pt. *Procesy urbanizacji wsi polskiej*, Jerzy Zapart doktoryzował się w 1978 r. na podstawie rozprawy *Aglomeracja jeleniogórska i jej rozwój w latach 1945-1990*, Marek Obrębalski stopień doktora w 1984 r. otrzymał na podstawie pracy *Infrastruktura jako czynnik integracji Jeleniogórskiego Zespołu Miejskiego*, natomiast Marian Maciejuk obronił w 1988 r. pracę doktorską zatytułowaną *Procesy urbanizacyjne w makroregionie południowo-zachodnim*.

Pracownicy Katedry Gospodarki Regionalnej kontynuują rozpoczęte przed trzydziestoma laty dzieło Profesora w nowych realiach gospodarki samorządowej, pod względem zarówno dydaktycznym, jak i badawczym dotyczącym ekonomiki miasta, rozwoju gmin, miast czy regionów Polski oraz Unii Europejskiej. Owocuje to licznymi publikacjami naukowymi, opracowaniami podręczników akademickich oraz wielu strategii rozwoju na rzecz gmin, powiatów i regionów.

Oprócz tradycyjnych metod badawczych rozwoju miast i regionów Katedra Gospodarki Regionalnej wykorzystuje metodologiczny dorobek badawczy prof. D. Strahl polegający na zastosowaniu statystyczno-ekonometrycznych metod w analizach regionalnych.

Znaczny dorobek naukowy ma prof. R. Brol. Obszar jego zainteresowań naukowych obejmuje trzy nurty badawcze. Pierwszy z nich dotyczy problematyki przekształceń strukturalnych obszarów wiejskich oraz ich polifunkcyjnego rozwoju. Problem ten został rozwinięty w cyklu publikacji, a przede wszystkim w pracy habilitacyjnej. Drugi nurt pracy naukowo-badawczej koncentruje się na zagadnieniach z zakresu ekonomiki miasta – efektywności inwestycji miejskich, kosztów funkcjonowania i rozwoju miasta. Trzeci obszar zainteresowań badawczych obejmuje problematykę rozwoju lokalnego i regionalnego, zwłaszcza zaś zagadnienia dotyczące metodologii i procedur planowania strategicznego w gminie i regionie. Ten nurt zainteresowań badawczych rozwinięty został w licznych publikacjach, poprzez udział w pięciu zrealizowanych grantach KBN, a także w kilkudziesięciu opracowaniach na rzecz praktyki gospodarczej.

Józef Krynicki – ur. 1907 w Dubowie, zm. 1974; mgr 1939, dr 1959; prof. nadzw. 1962. Funkcje: kier. Katedry Ekonomiki Handlu Zagranicznego; kier. Zakładu Ekonomicznych Zagadnień Turystyki 1971-1974; przewodniczący Sekcji Ekonomicznej Rady Turystyki przy Głównym Komitecie Kultury Fizycznej i Turystyki. Współtwórca Szkoły Turystyki i Gospodarki Turystycznej. Wypromował 4 doktorów, wśród jego wychowanków jest 2 doktorów habilitowanych. Autor około 40 publikacji, w tym 11 książek. Odznaczenia: Medal Dziesięciolecia, Złoty Krzyż Zasługi.

Aleksander Stefan Kornak – ur. 1920 w Wilkowie, zm. 2005; mgr 1957, dr 1967, dr hab. 1974, prof. 1990. Funkcje: kier. Studiów Zaocznych Ekonomiki i Organizacji Turystyki 1974-1978; kier. Zakładu Ekonomiki i Organizacji Turystyki 1976-1982; kier. Katedry Ekonomiki i Organizacji Turystyki 1982-1992; zastępca dyr. Instytutu Handlu i Usług 1979; czł. Ligi Obrony Kraju 1946-2005; Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego 1967-2005; Karkonoskiego Towarzystwa Naukowego w Jeleniej Górze 1972-2005. Współtwórca Szkoły Turystyki i Gospodarki Turystycznej. Wypromował 2 doktorów; wśród wychowanków jest doktor hab. i profesor. Autor około 200 publikacji, w tym 21 książek. Odznaczenia: Medal Wolności i Zwycięstwa, Brązowy Krzyż Zasługi, Srebrny Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Krzyż Oficerski OOP, Medal 30-lecia PRL, Order Sztandaru Pracy II klasy.

Twórcami jeleniogórskiej Szkoły Turystyki i Gospodarki Turystycznej są prof. Józef Krynicki i prof. Aleksander Stefan Kornak, których należy uznać za prekursorów badań dotyczących ruchu turystycznego i turystyki jako zjawiska społecznego, a także rynku i gospodarki turystycznej. Szkoła Turystyki i Gospodarki Turystycznej kształtowała się w procesie rozwoju dwóch podstawowych nurtów badawczych: turystyki i ruchu turystycznego (pod kierunkiem prof. J. Krynickiego) i badań nad rynkiem i gospodarką turystyczną (pod kierunkiem prof. A. Kornaka). Pierwszy nurt badawczy związany był z postrzeganiem turystyki do końca lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku wyłącznie w kategoriach zjawiska społecznego (tzw. turystyka socjalna), natomiast początki nurtu drugiego sięgają połowy lat osiemdziesiątych, kiedy to podjęto badania nad turystyką jako złożonym zjawiskiem społeczno-ekonomicznym i przestrzennym. Zmiany systemowe lat dziewięćdziesiątych XX w. wywołały potrzebę badań nad rynkiem i gospodarką turystyczną.

Zainteresowania badawcze prof. J. Krynickiego skupiały się wokół problematyki krajowego i zagranicznego ruchu turystycznego oraz funkcjonowania zakładów hotelarskich. Prace Profesora przyczyniły się do rozwoju metodologii pomiaru ruchu turystycznego, a tym samym do stworzenia podstaw statystyki tego ruchu. Istotnym wkładem prof. J. Krynickiego w badania nad ruchem turystycznym było zwrócenie uwagi na zagadnienie rachunku ekonomicznego w kontekście zagranicznej turystyki przyjazdowej i wyjazdowej.

Kontynuatorem badań nad turystyką i głównym twórcą Szkoły Turystyki i Gospodarki Turystycznej był prof. A.S. Kornak. W obszarze jego badań znalazła się problematyka rynku turystycznego, zarządzania podmiotami gospodarki turystycznej, marketingu w turystyce

oraz uzdrowisk. Prowadzone od lat osiemdziesiątych prace badawcze przyczyniły się do poznania mechanizmów funkcjonowania rynku turystycznego, metod i narzędzi zarządzania turystyką i jej podmiotami w miejscowościach i regionach. Istotny dorobek prof. Kornaka dotyczy zagadnień związanych z zarządzaniem marketingowym w turystyce w teorii i praktyce. Publikacje z tego zakresu należą do pierwszych prac, które pojawiły się na polskim rynku wydawniczym w okresie transformacji systemowej.

Do wychowanków Szkoły Turystyki i Gospodarki Turystycznej należy prof. Andrzej Rapacz, który rozwija badania mieszczące się w obszarze gospodarki turystycznej, a częściowo też turystyki. Prof. Rapacz zajmuje się w swoich badaniach problematyką zarządzania w turystyce, ze szczególnym uwzględnieniem zarządzania przedsiębiorstwami turystycznymi. W tym nurcie badań mieszczą się również prace dotyczące metod oceny atrakcyjności obszarów recepcji turystycznej, oceny jakości w turystyce oraz metod i narzędzi oddziaływania samorządu terytorialnego na podmioty gospodarki turystycznej.

Do głównych nurtów badawczych rozwijanych w Szkole Turystyki i Gospodarki Turystycznej należą: problematyka zarządzania gospodarką turystyczną, konsumpcji dóbr i usług turystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w jej strukturze oraz układzie przestrzennym, funkcjonowania rynku biur podróży, przedsiębiorstw hotelarskich i uzdrowiskowych, metody i sposoby kształtowania i oceny jakości usług w turystyce oraz przydatności koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego w procesie kształtowania produktu turystycznego miejscowości i regionów, jego dystrybucji i promocji.

Do najważniejszych publikacji książkowych Szkoły Turystyki i Gospodarki Turystycznej należą: A.S. Kornak – *Funkcjonowanie rynku turystycznego*, 1980; *Droga do Europejskiego Wewnętrznego Rynku w turystyce*, 1991; *Vademecum menagera turystyki*, cz. I i II, 1991; *Jak kierować hotelami i innymi obiektami noclegowymi. Management i marketing w praktyce*, 1994; *Jak gospodarować w miejscowościach, gminach i regionach turystycznych i uzdrowiskowych*, 1997; *Biura podróży na rynku. Zarządzanie, marketing, promocje*, 1999; *Uzdrowiska polskie w systemie rynku i marketingowego zarządzania*, 1999; A. Rapacz – *System funkcjonowania terenowych przedsiębiorstw turystycznych*, 1988; *Przedsiębiorstwo turystyczne. Podstawy i zasady działania*, 1994; A. Rapacz (red.) – *Przedsiębiorstwo turystyczne w gospodarce rynkowej*, 2001; *Strategia kształtowania produktu turystycznego regionu sudeckiego*, 1997; A.S. Kornak, A. Rapacz – *Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie*, 2001.

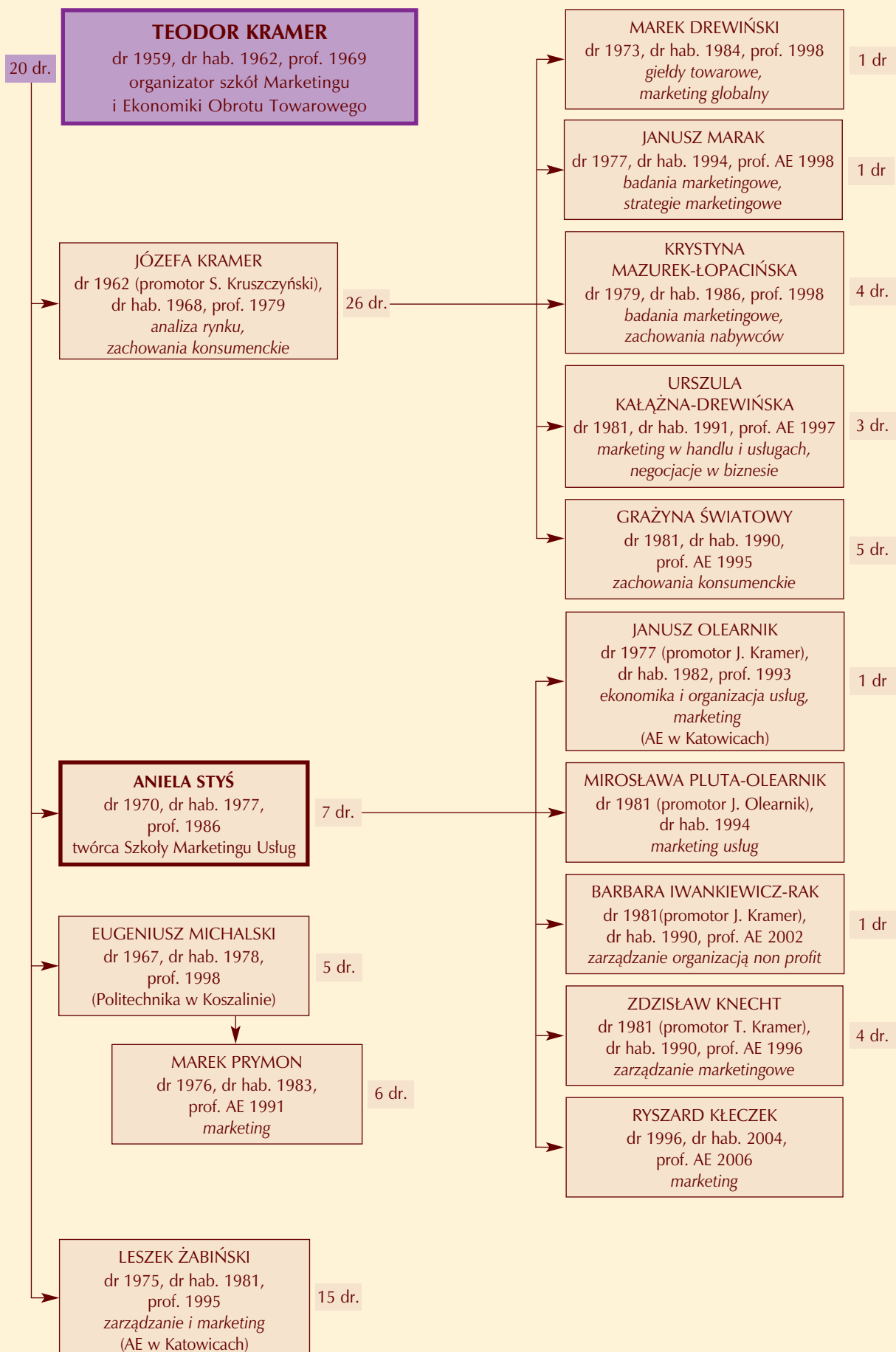

Teodor Kramer – ur. 1926 w Ostrowie; mgr 1953 w WSE w Poznaniu, dr 1959, dr hab. 1962, prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1974. Praca w WSE w Poznaniu 1951-1962, po przeniesieniu służbowym do WSE we Wrocławiu kier. Katedry Ekonomiki Obrotu Towarowego i Usług 1962-1969, prorektor 1967-1972, dyr. Instytutu Handlu i Usług 1973-1979; przeniesienie służbowe do AE w Katowicach 1979; przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Handlu Wewnętrznego i Usług w Warszawie 1976-1986, dyr. Instytutu Rynku i Konsumpcji w AE w Katowicach 1979-1987; prorektor 1987-1990; organizator i kier. Katedry Marketingu 1990-1996. Funkcje: radny Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu 1965-1973, czł. Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych 1973-1979; czł. Rady Społeczno-Gospodarczej przy Sejmie 1982-1985, zastępca przewodniczącego Rady Naukowo-Ekonomicznej Handlu Wewnętrznego i Usług w Warszawie 1977-1981; prezes zarządu oddziału wojewódzkiego PTE w Katowicach 1981-1990; czł. zarządu PTE 1982-1985; czł. Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1987-1990 i 1996-1999; jako profesor wizytujący wykładał w Wiedniu, Helsinkach, Mediolanie. Staże: Agricultural Centre Wageningen, Holandia 1961; Uniwersytet Ekonomiczny w Budapeszcie 1965; Instytut Marketingu w Mediolanie 1972. Stypendia: British Council, Londyn 1980; Deutscher Akadem. Austauschdienst w Dortmundzie 1990. Twórca Szkoły Naukowej Marketingu, stworzył empiryczne podstawy funkcjonowania rynku wewnętrznego w Polsce. Inicjator Katowickiej Szkoły Menedżerów. Wypromował 20 doktorów, wśród wychowanków jest 15 doktorów hab., 10 profesorów. Napisał 24 recenzje prac doktorskich, 5 recenzji habiliacyjnych. Autor przeszło 100 publikacji, w tym 15 książek. Odznaczenia: Zasłużony Nauczyciel PRL, Zasłużony dla Dolnego Śląska, Złoty Krzyż Zasługi, Budowniczy Miasta Wrocławia, Krzyż Kawalerski, Oficerski i Komandorski OOP.

Twórcą wrocławskiej Szkoły Marketingu i Ekonomiki Obrotu Towarowego jest Teodor Kramer.

Proces kształtowania się zespołu badawczego prof. Kramera przypada na początek lat sześćdziesiątych, kiedy doktrynalnie negowano kategorię rynku i jego motoryczne znaczenie dla rozwoju kraju. Miało to swoje skutki dla podejmowanej problematyki badawczej, programów dydaktycznych i w różnym stopniu kształtowało osobowości badawcze. Już jednak w opublikowanej w 1969 r. pracy *Funkcjonowanie rynku w Polsce* prof. Kramer zwracał uwagę na niewydolność centralnego planowania i konieczność wysiłków na rzecz uruchomienia funkcji i mechanizmów rynku. Tezy te zostały rozwinięte i skonkretyzowane w książce *Analiza rynku* (1971), która była pierwszym podręcznikiem akademickim w Polsce dotyczącym tej problematyki.

Lata siedemdziesiąte to wielki wysiłek badawczy czyniony w ramach tzw. centralnych i resortowych problemów węzłowych. Zespół badawczy prof. Kramera miał w nich istotny udział koordynacyjny, inspirujący i wykonawczy. Badania obejmowały: procesy rynkowe w warunkach ograniczeń, procesy konsumpcji w różnych jej przekrojach, procesy rozwoju sfery usług. Ważne poznawczo były badania rynku i konsumpcji. Dominowały w nich ujęcia przestrzenne, które w okresie gospodarki planowej pozwalały na wypracowanie podstaw dla

decyzji organów polityki regionalnej, a stopniowo także dla przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Badania te przyczyniły się do stworzenia podstaw dzisiejszego marketingu, do sformułowania misji i zadań rynku, pozwoliły także na rozwój współpracy z praktyką gospodarczą w ramach otwartych seminariów, studiów doktoranckich, podyplomowych i innych form.

Zainicjowane przez prof. Kramera w końcu lat sześćdziesiątych kierunki badań były kontynuowane przez jego współpracowników i uczniów. Bardzo istotnym dorobkiem naukowym legitymuje się Józefa Kramer, najbliższy współpracownik i małżonka Profesora. Kierowała ona zespołami badawczymi w ramach centralnych i resortowych programów badań podstawowych: Przestrzenna struktura konsumpcji i warunków bytowych ludności w Polsce oraz Konsumpcja i gospodarstwo domowe jako składnik rozwoju społeczno-gospodarczego. Wyniki tych badań zostały przedstawione m.in. w książkach: *Regionalne wzorce konsumpcji* (1977) oraz *Struktura przestrzenna konsumpcji w Polsce* (1980). Jej uczniowie rozwijają dzisiaj własne oryginalne kierunki naukowe, poszukując jednak inspiracji w pracach swoich mistrzów. Krystyna Mazurek-Łopacińska specjalizuje się w badaniach marketingowych, badaniach konsumpcji i zachowań nabywców; Grażyna Światowy bada zachowania konsumentów; Urszula Kałużna-Drewińska zajmuje się marketingiem w handlu i usługach i negocjacjami w biznesie; Barbara Iwankiewicz-Rak – zarządzaniem w organizacji *non profit*; Marek Drewiński jest specjalistą w zakresie giełd towarowych, Janusz Marak – badań i strategii marketingowych, Janusz Oleśnik – ekonomiki i organizacji usług, a Zdzisław Knecht – zarządzania marketingowego. Doktorantami prof. Kramera byli także Eugeniusz Michalski (specjalizujący się w marketingu i analizie rynku) i Leszek Żabiński (zarządzanie i marketing), dzisiaj uznani badacze pracujący w uczelniach poza Wrocławiem.

Szczególnie ważny obszar w pracach badawczych i dydaktyce stanowią problemy badań marketingowych, konsumpcji i zachowań podmiotów rynku. Prace w tym zakresie, zainicjowane przez Józefę Kramer, są od dwudziestu lat koordynowane i prowadzone przez zespół pod kierunkiem Krystyny Mazurek-Łopacińskiej, która od 1988 r. kierowała Katedrą Ekonomiki Konsumpcji, a od 1994 r. jest kierownikiem Katedry Badań Marketingowych. Należy wskazać przede wszystkim na wieloletnie badania kierowanego przez nią zespołu, dotyczące skali zróżnicowań oraz kierunków przemian strukturalnych konsumpcji w zmieniających się warunkach rynku. Badania te były wykonywane w ramach problemów węzłowych i grantów KBN: *Komplementarne i substytucyjne związki konsumpcji dóbr i usług* (1986-1990), *Skala zróżnicowań konsumpcji w Polsce w warunkach inflacji (realizacja w latach 1990-1991)*, *Zmiany zachowań konsumentów w warunkach transformacji polskiej gospodarki* (1994-1996). Rozpatrywanie procesu transformacji polskiej gospodarki przez pryzmat zachowań ludzi dostarcza najważniejszych przesłanek realizowanych przemian społeczno-gospodarczych. Efektem badania zachowań adaptacyjnych do warunków gospodarki rynkowej było rozpoznanie wpływu dokonywanych przemian na poziom życia ludności. Jest to ważne kryterium oceny transformacji polskiej gospodarki. Uzyskane wyniki badań dowodziły istotnego obniżania się poziomu spożycia w Polsce w procesie transformacji, a zwłaszcza dużego zagrożenia procesu zaspokajania potrzeb na usługi. Zobrazowane ograniczenia przebiegu procesów substytucyjnych i komplementarnych w konsumpcji dóbr

i usług utrudniały realizację jakościowego rozwoju konsumpcji. Stwierdzono, że identyfikacja tych związków i procesów powinna stanowić jedną z przesłanek opracowywania strategii działania przedsiębiorstw. Na tej podstawie powstało szereg publikacji, w tym publikacje zwarte pod redakcją K. Mazurek-Łopacińskiej (m.in.: *Zróżnicowania konsumpcji w Polsce w warunkach przemian rynku*, 1991; *Zmiany zachowań konsumenckich w warunkach transformacji polskiej gospodarki*, 1998). Nowym obszarem w badaniach nad konsumpcją były prowadzone przez prof. Mazurek-Łopacińską studia nad rolą zachowań nabywców w procesie tworzenia i realizacji strategii marketingowych przedsiębiorstw. Wskazywano w nich przede wszystkim na przesłanki wzrostu znaczenia orientacji na klienta jako podstawy działań marketingowych. Dokonano syntezy ujęć teoretyczno-metodycznych w badaniach zachowań nabywców względem instrumentów marketingowych. Ujęcia te posłużyły do analizy wyników badań bezpośrednich prowadzonych wśród polskich konsumentów, mających na celu rozpoznanie ich reakcji w realiach kształtującej się gospodarki rynkowej, przy pierwszych próbach stosowania przez przedsiębiorstwa instrumentów marketingu. Badania te przynoszą wizję nowego marketingu, a nie tylko adaptacji istniejącej wiedzy do polskich warunków funkcjonowania przedsiębiorstw. Ważne są związane z nimi publikacje: K. Mazurek-Łopacińska, *Zachowania nabywców jako podstawa strategii marketingowej* (1996); *Orientacja na klienta w przedsiębiorstwie* (2002); *Zachowania nabywców i ich konsekwencje marketingowe* (2003) oraz G. Światowy, *Zachowania konsumenckie* (2006).

Osiągnięciem zespołu kierowanego przez K. Mazurek-Łopacińską jest zaproponowanie koncepcji badań marketingowych użytecznej w procesie planowania marketingowego, jego realizacji oraz kontroli efektywności marketingu. Na tej podstawie przygotowano pod jej redakcją podręcznik akademicki *Badania marketingowe – podstawowe metody i obszary zastosowań* (1996), który jest wiodącym podręcznikiem w Polsce z tej dziedziny, doczekał się pięciu wydań (ostatnie w 2005 r. w Wydawnictwie Naukowym PWN). Dzięki temu wkładowi Katedra Badań Marketingowych odgrywa dzisiaj rolę koordynatora w środowisku naukowym zajmującym się badaniami marketingowymi, czego wyrazem są cykliczne konferencje naukowe organizowane przez Katedrę we Wrocławiu.

Badania prowadzone w Katedrze, ukierunkowane na rozpoznanie instrumentów kształtowania zachowań podmiotów rynku (takich jak ceny, formy promocji, dystrybucji, *public relations*, nowe technologie), dostarczają wielu przesłanek dla polityki marketingowej tych podmiotów. Uwzględniany w nich aspekt efektywności prowadzi do ważnych wniosków poznawczych i ma znaczenie w procesie wdrażania wyników badań. Dodatkowe korzyści wynikają z prowadzenia tych badań w kontekście procesów integracji z Unią Europejską. Cechy otwartego rynku europejskiego rozpatrywane są jako uwarunkowania zachowań zarówno konsumentów, jak i przedsiębiorstw oraz innych organizacji. Badane są postawy polskich konsumentów wobec Unii Europejskiej oraz postrzegane przez nich zagrożenia i szanse związane z Unią. Prowadzone prace mają na celu określenie wpływu integracji europejskiej na rozwój społeczno-gospodarczy, funkcjonowanie podmiotów rynku oraz wyrównywanie dystansów cywilizacyjnych dzielących polskie regiony od innych regionów Europy i świata. Realizowane są badania w dziedzinie komunikacji międzykultu-

rowej oraz wpływu procesów globalizacji na zachowania podmiotów rynku. Należy tutaj wymienić publikacje: *Eurokonsument – kulturowe uwarunkowania postaw i zachowań* (1999), *Różnice kulturowe między krajami a rozwój marketingu globalnego* (2000), *Wybrane dylematy rozwoju marketingu globalnego* (2000), *Globalizacja w aspekcie wpływu na zachowania konsumenckie* (2001).

Unikatowym w środowisku ekonomicznym kierunkiem badań zainicjowanym i prowadzonym przez K. Mazurek-Łopacińską i jej współpracowników są problemy adaptacji marketingu w sferze kultury. Pod jej redakcją powstała seria publikacji zwartych na ten temat: *Kultura w gospodarce rynkowej* (1994), *Kultura polska a Unia Europejska* (1998), *Problemy zarządzania sferą kultury i turystyki* (1999), *Nabywca na rynku kultury – aspekty marketingowe* (2007). Autorzy opracowań wskazują, że procesy prywatyzacji w kulturze warunkują potrzebę wypracowania właściwych powiązań mecenatu kulturalnego z mechanizmami rynkowymi. Instrumenty tych powiązań mogą mieć charakter finansowy, prawny, organizacyjny, inwestycyjny. Podkreśla się, że szanse rozwoju instytucji kultury w Polsce zależą w coraz większym stopniu od ich aktywności w zdobywaniu poparcia dla swoich idei i celów, to zaś wymaga kierowania się w zarządzaniu zasadami marketingu.

Oddzielne miejsce w badaniach naukowych, w ramach stworzonej przez prof. Kramera szkoły, zajmują badania sfery usług. Uczennica Profesora, Aniela Styś, wraz ze swoimi współpracownikami i uczniami stworzyła szkołę naukową Marketing Usług.

Od początku swego istnienia zespół pracowników prof. T. Kramera przejawiał wpojona przez niego troskę o kształt dydaktyki. Nie pretendując do stworzenia uniwersalnej recepty na treść i formę programów dydaktycznych, podejmowano wiele inicjatyw na rzecz kreowania sylwetki menedżera przełomu XX i XXI wieku, który musi nabyć umiejętność dostosowania się do zmiennych warunków otoczenia. Wrocławski Instytut Marketingu podjął wysiłek integracji środowiska odpowiedzialnego za kształcenie w zakresie marketingu w Polsce. Na początku 1992 r. wypracowano stanowisko w tej sprawie z udziałem przedstawicieli katedr i instytutów innych uczelni ekonomicznych. Dzisiejszy kształt specjalności marketing w ramach kierunku studiów zarządzanie i marketing jest w dużym stopniu wynikiem tych prac. Powstały ważne dla procesu dydaktycznego podręczniki, m.in. *Podstawy marketingu* (2003), *Marketing – Jak to się robi* (1992), *Strategiczne planowanie marketingowe* (2001), *Badania marketingowe. Teoria i praktyka* (2005).

Aniela Styś – ur. 1942 w Rafałowie; mgr 1966, dr 1970, dr hab. 1977, prof. 1986. Asystent 1966-1970, adiunkt 1970-1977, doc. 1978-1986; dyr. Instytutu Handlu i Usług (obecnie Instytutu Marketingu) od 1979; kier. Katedry Badań Procesów Usługowych od 1994. Współpracowała z uniwersytetami w Perugii, Lilie, Neuchatel, Richmond w Wirginii. Czł. KBN 1991-1993, przewodnicząca Sekcji Ekonomii 1994-1997, czł. Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN 1994-1997, czł. Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego 1982-1990. Kontynuatorka Szkoły Marketingu, twórca Szkoły Marketingu Usług. Autorka przeszło 150 publikacji, w tym 12 książek, m.in.: *Rynek usług w ujęciu przestrzennym* (1977); *Z badań nad rozwojem usług w Polsce*, „*Ekonomista*” 1980, nr 2; *Consumption of Service and Socio-Economic Development* (współaut.), „*Economica Polona*” 1981, nr 3; *Usługi w rozwoju społeczno-gospodarczym* (współaut.) (1989); *Ekonomia i organizacja usług* (współaut.) (1985); *Marketing – jak to się robi* (red.) (1992); *Strategiczne planowanie marketingowe* (współaut. i red.) (1996, 1999, 2001); *Zarządzanie marketingowe w sferze usług* (współaut. i red.) (2001); *Marketing usług* (współaut. i red.) (2001, 2003). Promotor 8 prac doktorskich, promotor 2 doktoratów h.c. AE we Wrocławiu. Nagrody i odznaczenia: Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług, Sekretarza PAN, Krzyż Kawalerski OOP, Srebrny i Złoty Krzyż Zasługi.

Aniela Styś jest kontynuatorką stworzonej przez Teodora Kramera wrocławskiej Szkoły Marketingu i twórczynią Szkoły Marketing Usług.

Szczególne miejsce w badaniach naukowych prof. A. Styś zajmuje sfera usług. Zainteresowanie tą problematyką zaowocowało licznymi publikacjami. Strukturę zakresów merytorycznych tych zainteresowań określają tytuły wielu książek, których A. Styś była autorem, współautorem lub redaktorem naukowym: *Ekonomia i organizacja usług* (1978), *Usługi w rozwoju społeczno-gospodarczym* (1989), *Rynek usług w ujęciu przestrzennym* (1977), *Ekonomia usług* (1991), *Zarządzanie marketingowe w sferze usług* (2001). Ośrodek wrocławski uznano za twórcę podstaw nowej w polskiej ekonomii dyscypliny – ekonomiki usług. Nie był to łatwy przedmiot badań. Usługi, określane jako rezydualna część gospodarki, nie miały należnego miejsca ani w statystyce, ani w systemie finansowego wsparcia ich rozwoju. Kierowany przez prof. A. Styś zespół pracowników Instytutu Marketingu miał okazję obserwować ewolucję poglądów na rolę usług w procesie rozwoju gospodarczego; od skrajnych – negujących wpływ sfery usług na ten rozwój, do takich, które tej sferze przypisywały wręcz zasadniczą rolę w przeobrażeniach gospodarczych. Badania wyrosłe na bazie teorii trzech sektorów pozwoliły pracownikom Instytutu na ustalenie zależności między rozwojem usług a gospodarką jako całością. Wyniki badań nad realnymi przemianami sfery usług w Polsce uzupełniały światowe i europejskie mapy rozwoju gospodarczego. W badaniach, posiłkując się specjalnie skonstruowanymi miarami, określono dystans konieczny do pokonania przez gospodarkę polską. Okazało się to wielce użyteczne w kontekście procesów integracji z Unią Europejską. Wdzięcznym i niezwykle inspirującym polem badań okazała się przestrzeń. Wprowadzenie tego wymiaru – szczególnie ważne ze względu na specyficzne cechy usług, a zwłaszcza bezpośredni związek świadczenia i konsumpcji

– zaowocowało wnikliwymi diagnozami regionalnymi i ujawniło głębokie dysproporcje przestrzenne w rozwoju usług. Było także okazją do integracji badawczej wielu zespołów z innych uczelni, ponieważ prof. A. Styś powierzono w latach 1982-1990 koordynację II stopnia badań w tym zakresie w Polsce. Koniec lat osiemdziesiątych obligował do nowych diagnoz i ocen. Orientacja rynkowa w gospodarce jeszcze bardziej ujawniła opóźnienia w rozwoju usług. Okazało się także, że tradycyjna literatura marketingowa ma sektorowi usług mało do zaoferowania, choć ogólna procedura formułowania strategii marketingowej może być taka sama. Należało zatem w badaniach sięgnąć głębiej w przedmiot wymiany. Usługi wobec wyzwań orientacji marketingowej zmieniły zasadniczo usytuowanie podmiotowe i przedmiotowe. Stwierdzono także występowanie wielu barier utrudniających adaptację dorobku marketingu w sferze usług. Zespół pracowników Katedry Badań Procesów Usługowych, kierowanej przez prof. A. Styś, podjął w latach 1989-1994 wielostronne badania nad funkcjonowaniem sfery usług w kontekście nowych warunków. Były to badania w ramach tzw. resortowego programu badań podstawowych, dotyczące społecznych, ekonomicznych i organizacyjno-technicznych uwarunkowań działalności gospodarczej małej i średniej skali, badania dotyczące sektora usług w nowym systemie gospodarczym Polski oraz badania związane z usługami w procesach aktywności gospodarczej. Wyniki tych badań zawarto w licznych publikacjach. Przyczyniły się one także do rozwoju kadry naukowej. Warto wymienić zwłaszcza prace Janusza Olearnika *Funkcjonowanie i rozwój sfery usług w Polsce* (1981) i Mirosławy Pluty *Marketing usług: idee, zastosowanie* (1993).

Należy odnotować, że zmiany systemu gospodarczego wymusiły bardziej wnikliwe spojrzenie na sferę *non-profit*. Pracownicy Katedry Badań Procesów Usługowych skierowali w stronę tej sfery swoją uwagę, mając świadomość, że efektywny wzrost gospodarczy w coraz większym stopniu zależy od rozwoju nauki, kultury, oświaty, ochrony zdrowia, a więc od osiągnięć w zakresie kształtowania „kapitału ludzkiego”. Wyniki badań dostarczyły ocen dotyczących szans i zagrożeń rozwojowych tych dziedzin, a także możliwości adaptacji dorobku marketingu w organizacjach niedochodowych. Duże zainteresowanie środowisk naukowych wywołała praca habilitacyjna B. Iwankiewicz-Rak *Marketing organizacji niedochodowych. Wybrane problemy adaptacji w warunkach polskich* (1997).

Interesującym i wielce inspirującym zakresem badań okazała się problematyka jakości usług. Metodologia zakotwiczona o SERVQUAL ujawniła, że jakość usług nie jest programem, nie ma punktu końcowego. Wprowadziło to zespół w czas nowych działań badawczych. Pod redakcją prof. A. Styś przygotowany został podręcznik akademicki *Marketing usług* (2003), stanowiący znaczne wsparcie dla realizacji procesu dydaktycznego w ramach kierunku zarządzanie i marketing. W ostatnich latach uwaga zespołu była koncentrowana na badaniach dotyczących procesów przeobrażeń systemowych i dynamice adaptacji zasad i narzędzi marketingowych. Uznano bowiem, że istnieje uzasadniona konieczność niwelacji luki rozwojowej sektora usług, a dorobek marketingu w tym względzie może stać się użyteczny.

W badaniach stwierdzono, że przekształcenia systemu społeczno-gospodarczego w Polsce, powodowany tym wzrost konkurencji, a także postępująca globalizacja świa-

towych rynków oraz zmiana świadomości konsumentów sprawiają, iż działające na rynku podmioty zmuszone są do zwiększonej aktywności oraz ciągłej inicjatywy w poszukiwaniu metod ochrony przed pojawiającymi się zagrożeniami. Dlatego też coraz częściej, z większym niż dotychczas zainteresowaniem, spoglądają one w kierunku nowego, newralgicznego zasobu, jakim stała się, obok kapitału finansowego, rzeczowego i ludzkiego, informacja rynkowa.

Przejście od gospodarki głębokiego deficytu do gospodarki rynkowej w Polsce pokazuje, że wykorzystanie idei marketingu musi się wiązać z koniecznością uwzględniania zwłaszcza uwarunkowań natury globalnej. Dotyczy to relacji w obrębie makro- i mikromarketingu. Zarówno bowiem pozycja kraju jako całości, jak i pozycja pojedynczego przedsiębiorstwa w burzliwym i złożonym otoczeniu determinuje efektywność działań. Zależy ona od wielości i głębokości problemów do rozwiązania.

W publikacjach zespołu zwracano uwagę na konieczne przepływy aktywności, wzajemne jej związki i dystanse rozwojowe. W procesach rozwoju społecznego wszystkie konkluzje sprowadzały się do podkreślenia motorycznej roli usług. Ale te procesy ujawniły także konieczność dalszych dezagregacji, przyspieszenia zmian, w tym również strukturalnych. Pozostał więc stary paradygmat o tradycyjnych i nowoczesnych gospodarkach, pojawiły się jednak nowe elementy charakteryzujące struktury tych gospodarek.

Badania nad problemami zarządzania usługami społecznymi wykazały niewielkie efekty reformy tego sektora. Dotkliwy jest zwłaszcza brak tych efektów w ochronie zdrowia oraz usługach oświaty i wychowania. Badania struktury i poziomu podaży tych usług wykazały konieczność doskonalenia oferty pod względem użyteczności, obudowy usługi, kształtowania właściwych relacji pomiędzy usługodawcą i klientem, a więc – także w odniesieniu do tych usług – stwierdzić można słabą adaptację narzędzi marketingu. Badania wykazały także silną potrzebę działań na rzecz pozyskania dodatkowych funduszy (*fundraising*).

Szczegółowe wyniki opisanych badań znaleźć można w publikacjach zespołu. Są to prace prof. M. Drewnińskiego, prof. A. Styś, prof. S. Stysia, prof. AE B. Iwankiewicz-Rak, dr. hab. R. Kłeczka, dr A. Pukas, dr. J. Kujawińskiego i mgr S. Wrony. Autorzy podkreślają w nich, że zarządzający przedsiębiorstwami muszą postrzegać pozycję zajmowaną przez przedsiębiorstwo nie tylko z punktu widzenia przeszłości, tj. znaczenia sił i czynników, które wygenerowały tę pozycję. Należy odróżnić dzisiejszą pozycję z punktu widzenia przyszłości, tj. gotowości do przyszłych konkurencyjnych działań.

Właściwe rozumienie orientacji marketingowej pozwala kreować działania na rzecz tworzenia przewagi konkurencyjnej w różnych zakresach. Wymaga to jednak zmiany w sposobie postrzegania znaczenia czynników sukcesu, a zwłaszcza weryfikacji znaczenia formalnych systemów sprawozdawczości i troski o relacje wartości księgowej do rynkowej. Wiele badań wykazuje, że sukces rynkowy jest wynikiem tworzenia wartości w nowy, inny niż pojmowany w sprawozdaniach księgowych, sposób. Właściwie pojmowane i realizowane zasady, o których mowa, umożliwiają kreatywność, w tym także podatność na zmiany, odpowiadają też określeniu marketingu aktywnego.

Zespół pracowników Instytutu Marketingu kierowanego przez prof. A. Styś ma także znaczne osiągnięcia na rzecz adaptacji idei marketingu w gospodarce polskiej. Tytuły takich prac, jak: *Giełdy towarowe* (1997), *Orientacja marketingowa w przedsiębiorstwie – podejścia metodologiczne i kierunki rozwoju badań* czy *Strategiczne planowanie marketingowe* (1999 i 2001), wskazują na poznawcze i aplikacyjne zakresy badań.

Konkluzje z badań zainspirowały zespół do koncentracji uwagi na tych zakresach badań, które mogą sprzyjać kreatywności w marketingu. Po roku 2000 przedmiotem badań stały się zasoby niematerialne w kontekście ich znaczenia w rozwoju, nowe idee w marketingu (np. CRM, wartość w marketingu, zarządzanie marką, rynki instytucjonalne). W 2006 r., w związku z reorganizacją Wydziału Gospodarki Narodowej i nadaniu mu nowej nazwy – Wydział Nauk Ekonomicznych, dotychczasowa Katedra Badań Procesów Usługowych przyjęła nazwę Katedry Podstaw Marketingu. Usankcjonowano wykształcone wcześniej dla dyscypliny marketing zakresy, a także zachowano w jej obrębie problematykę badań sfery usług. Wyniki badań zespołu są publikowane i prezentowane na licznych krajowych i międzynarodowych konferencjach. Zespół organizuje także konferencje związane zwłaszcza z procesem integracji europejskiej, postrzeganym w kontekście szans i zagrożeń rynkowych.

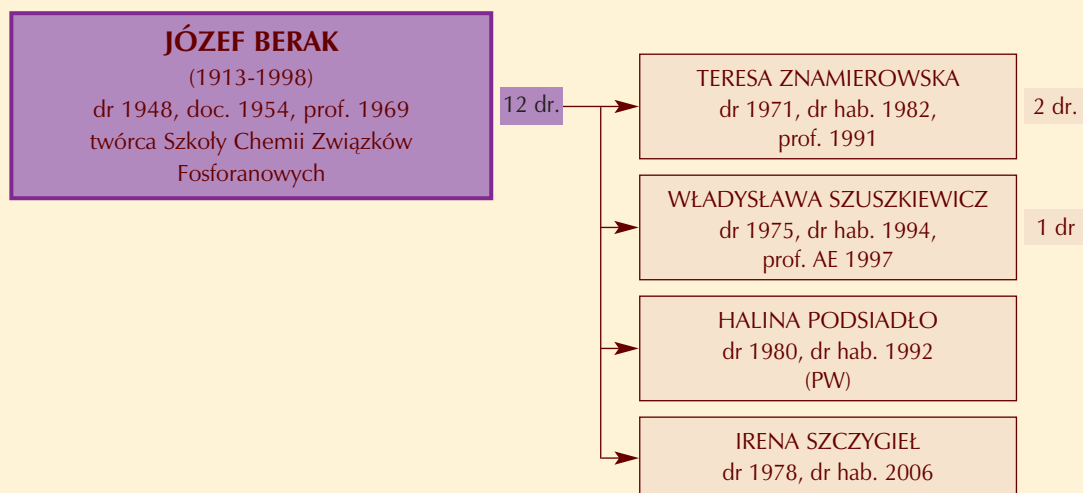
SZKOŁA CHEMII ZWIĄZKÓW FOSFORANOWYCH

Józef Berak – ur. 1913 r. w Polesiu, woj. kieleckie, zm. 1998; dr n. przyr. 1948, doc. 1954, prof. nadzw. 1969, prof. zw. 1979. Funkcje: prodziekan ds. studiów wieczorowych na Wydz. Chemii PWr. 1955-1961; kier. Katedry Chemii Nieorganicznej (AE) 1958-1984; dziekan Wydz. Inżynierjno-Ekonomicznego Przemysłu Spożywczego 1962-1966; czł. PTCh. Twórca Szkoły Chemii Związków Fosforanowych. Wypromował 12 doktorów, wśród jego wychowanków są 3 doktorzy hab., profesorowie. Autor 77 publikacji i skryptu. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP; Order Polonia Restituta (V kl.). Szerzej o nim: *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej*, 1999, nr 812, s. 7-13.

Zainteresowanie prof. Józefa Beraka fosforem datuje się od pierwszych lat powojennych. W latach 1939-1945 przebywał on w Niemczech jako jeńiec wojenny. Po zakończeniu wojny studiował metaloznawstwo w Instytucie Metaloznawstwa na Uniwersytecie w Getyndze. Tam też, w 1948 r., uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych na podstawie pracy nt. równowag fazowych w układzie Fe – P – Cu.

Przebywając w Instytucie Metaloznawstwa, prof. Berak prowadził wraz ze współpracownikami badania nad ważnym metalurgicznie pierwiastkiem, jakim jest fosfor w połączeniu z technicznie ważniejszymi metalami. Celem tych prac było stworzenie fazowo teoretycznych podstaw usuwania fosforu ze stopów żelaza. Zainteresowania prof. Beraka fosforem i badaniami równowag fazowych sięgają więc początków jego kariery naukowej. Po powrocie do Polski w 1949 r. już po kilku latach powraca do tej tematyki. Zaczyna zajmować się problemem nawozów mineralnych, tzw. termofosfatów oraz fosforanów paszowych. Była to

jego reakcja na apele kierowane przez Ministerstwo Przemysłu Chemicznego do wyższych uczelni o podejmowanie tematyki naukowej związanej z kluczowymi problemami gospodarczymi Polski. Badaniami nawozów zajmowało się dwóch pracowników Katedry. Zostały one uwieńczone doktoratami oraz pracą habilitacyjną Teresy Znamierowskiej, obronioną na Politechnice Śląskiej w Gliwicach (1982).

Kolejnym zagadnieniem, któremu prof. Berak wraz z sześcioma osobami z kierowanego przez niego zespołu poświęcił wiele uwagi, była chemia apatytów. Zajmowano się głównie fluoro-, chloro-, i hydroksyapatytem wapniowym. Apatyty są głównymi składnikami surowców fosforowych, wykazują cenne właściwości luminoforowe. Hydroksyapatyt jest głównym składnikiem kości. Tematyka apatytowa była realizowana w ramach sześciu prac doktorskich (wszystkie zostały zakończone pomyślnie). Należy podkreślić, że prace nad apatytami były włączone do Międzyresortowego Problemu MR – I – 13 o nazwie: „Syntezy substancji chemicznych nieorganicznych specjalnej czystości o specjalnych właściwościach” – finansowanego przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Współpraca rozpoczęła się w 1976 r. i trwała do 1985 r. Zaowocowała ona następującymi osiągnięciami:

- stworzeniem fazowo-teoretycznych podstaw procesu produkcji termicznego nawozu zwanego supertomasyną oraz termicznego fosforanu paszowego (co umożliwiło dyskusję reakcji zachodzących podczas procesów technologicznych w piecach obrotowych, jak również przewidywanie składu gotowych produktów, a więc kierowanie procesami),
- stworzeniem fazowo-teoretycznych podstaw nieprodukowanych wcześniej nawozów fosforowych: wapniowo-potasowego oraz magnezowo-potasowego.

Badania nad apatytami umożliwiły także dyskusję nad produkowanymi w kraju luminoforami na bazie apatytów wapniowych i polepszenie ich jakości oraz umożliwiły bliższe poznanie surowców fosforowych dla przemysłu chemicznego, jak apatyty i fosforyty.

W początkach lat osiemdziesiątych w literaturze światowej zaczęło pojawiać się wiele artykułów naukowych na temat lantanowców oraz itru i ich związków. Okazało się bowiem, że są one cenne z uwagi na szerokie możliwości wykorzystania w różnych dziedzinach. Wśród związków wyżej wymienionych pierwiastków zainteresowanie wzbudzały fosforany, stwierdzono bowiem, że wykazują właściwości laserowe i luminoforowe. Z inicjatywy prof. Beraka spora część pracowników Katedry zajęła się badaniami fosforanów wybranych lantanowców i itru oraz ich reakcjami z litowcami i berylowcami.

Zafascynowanie prof. J. Beraka fosforem i jego związkami zaowocowało zainicjowaniem przez niego cyklicznych konferencji „Nieorganiczne związki fosforowe”. Pierwsza z nich została zorganizowana w 1965 r., a jej celem był przegląd prac z chemii i technologii nieorganicznych związków fosforowych wykonywanych w placówkach naukowo-badawczych w kraju. Tematyka prezentowanych prac obejmowała: a) chemię nieorganiczną i fizyczną w zakresie: syntezy, analizy i struktury fazowej oraz krystalicznej, b) technologię chemiczną – nawozy fosforowe i inne, c) chemię rolną – przemiany fosforu w glebie, przyswajalność przez rośliny itd., d) zootechnikę – fosforany paszowe. W okresie swojej aktywności zawodowej prof. J. Berak zorganizował dziesięć konferencji.

Wieloletnia działalność naukowo-badawcza Profesora i jego zespołu zaowocowała uznaniem kierowanej przez niego Katedry za jeden z najważniejszych w kraju ośrodków badań w dziedzinie chemii fosforu. Trudno także nie wspomnieć, że doświadczenia zdobyte przez niego na Uniwersytecie w Getyndze umożliwiły również poszerzenie tematyki badawczej Katedry Chemii Nieorganicznej o związki międzymetaliczne o właściwościach półprzewodnikowych, mających zastosowanie w elektronice. Prowadzono też prace nad stopami metalicznymi odpornymi na korozję. Powyższą problematyką zajmowało się, w latach siedemdziesiątych i na początku lat osiemdziesiątych, sześciu pracowników. Pięciu z nich obroniło prace doktorskie. Prace dotyczące związków o właściwościach półprzewodnikowych były również włączone do międzyresortowego problemu MR – I – 13. W wyniku ich realizacji opracowano szereg instrukcji technologicznych otrzymywania na skalę wielolaboratoryjną antyimportowych materiałów. Niektóre z nich były nawet produkowane przez pracowników Katedry Chemii Nieorganicznej dla Fabryki Półprzewodników TEWA w Warszawie oraz Zakładów UNITRA (Naukowo-Produkcyjne Centrum Półprzewodników) w Warszawie.

Należy podkreślić, że mimo trudnej pozycji Katedry Chemii Nieorganicznej, z uwagi na jej lokalizację poza środowiskiem chemicznym (bo w Akademii Ekonomicznej), udało się prof. Berakowi zorganizować szkołę naukową i realizować tematykę o szerokim i podstawowym znaczeniu w chemii ciała stałego, tj. tematykę dotyczącą badań równowag fazowych w układach binarnych i wieloskładnikowych. Prace tego typu mają głównie aspekt poznawczy, aczkolwiek uzyskiwane wyniki mogą być wykorzystane w praktyce przy poszukiwaniu nowych materiałów do celów aplikacyjnych.

Reasumując, należy stwierdzić, że szeroka wiedza i intuicja naukowa, jak również doświadczenie zdobyte na Uniwersytecie w Getyndze umożliwiły prof. Berakowi rozpoczęcie żmudnych i mało spektakularnych badań równowag fazowych, siła zaś własnego przekonania co do słuszności podejmowanych prac skłoniła pracowników Katedry Chemii Nieorganicznej do ich kontynuowania.

Tak więc, gdy w 1984 r. prof. J. Berak przeszedł na emeryturę, kierownictwo Katedry przejęła jego wychowanka – prof. Teresa Znamierowska. Kontynuowano i intensyfikowano badania fosforanów lantanowców oraz itru z litowcami i berylowcami. Okazało się bowiem, że w miarę upływu lat powiększał się obszar możliwości zastosowania tych związków. Ponadto tematyka jest bogata, biorąc pod uwagę liczbę pierwiastków (23), a w konsekwencji

liczbę związków chemicznych, które mogą istnieć i które należy zidentyfikować oraz zbadać pod kątem ich fizykochemicznych właściwości.

Prace nad fosforanami lantanowców oraz itru z litowcami i berylowcami, a też nad fosforanami sodowo-magnezowymi i ołowiwymi w latach 1985-1989 były włączone do Centralnego Programu Badań Podstawowych CPBP – 01.18 „Substancje nieorganiczne wysokiej czystości o specjalnych właściwościach dla nauki i techniki”. Centralny Program CPBP – 01.18 stanowił kontynuację Międzyresortowego Problemu MR – I – 13.

Atrakcyjność wyników badań uzyskiwanych przez pracowników Katedry Chemii Nieorganicznej przejawiała się w licznych artykułach naukowych publikowanych w czasopismach o międzynarodowym obiegu, tj. figurujących na liście filadelfijskiej i legitymujących się odpowiednim *impact factorem*.

Pracownicy Katedry Chemii Nieorganicznej corocznie aktywnie uczestniczą w konferencjach krajowych i międzynarodowych, prezentując realizowane badania – w postaci referatów, komunikatów lub posterów. Opracowywane, w ramach podstawowych badań równowag fazowych, korzystne metody otrzymywania różnych związków zostały też upublicznione w postaci trzynastu udzielonych patentów.

Odbyły się trzy, pomyślnie zakończone obrony prac doktorskich (jedna w 1986 r., dwie w 1999 r.), trzech pracowników uzyskało stopnie naukowe doktora habilitowanego nauk chemicznych: Halina Podsiadło na Politechnice Łódzkiej (1992), Władysława Szuszkiewicz na Uniwersytecie Jagiellońskim (1994) i Irena Szczygieł na Politechnice Wrocławskiej (2006). Kolejna praca habilitacyjna i kolejne dwie prace doktorskie są na ukończeniu. W 1991 r. Teresa Znamierowska uzyskała tytuł naukowy profesora nauk chemicznych.

Kontynuowano organizację cyklicznych konferencji poświęconych związkom fosforowym. Po 1984 r. odbyło się 9 konferencji. Przy czym w miarę upływu czasu tematyka konferencji ulegała wzbogaceniu, obejmując coraz to nowsze obszary. Zmieniała się też odpowiednio jej nazwa. Początkowo brzmiała ona „Nieorganiczne związki fosforowe”, a następnie „Związki fosforu w chemii, rolnictwie i medycynie”. Zakres tematyczny XIX konferencji, która odbyła się w 2004 r., został poszerzony o zagadnienia związane z ochroną środowiska. W konferencjach brali i biorą udział zarówno pracownicy naukowcy, jak i praktycy z kraju i z zagranicy. Wszyscy podkreślają, że tego typu spotkania nie tylko umożliwiają prezentację najnowszych wyników badań, ale przede wszystkim (co jest bardzo ważne) stwarzają możliwość bezpośredniego dzielenia się doświadczeniami, dyskusowania ich znaczenia dla różnych, często nieco odległych dziedzin, wreszcie owocują nowymi kontaktami. W 2007 r. planuje się zorganizowanie XX jubileuszowej konferencji.

Należy podkreślić, że od wielu lat w kontynuowaniu szkoły naukowej stworzonej przez prof. J. Beraka w istotnym zakresie współuczestniczy dr hab. W. Szuszkiewicz, prof. nadzw. AE. W 2005 r. objęła ona kierownictwo Katedry Chemii Nieorganicznej w związku z przejściem prof. T. Znamierowskiej na emeryturę. Prof. W. Szuszkiewicz kontynuuje i rozwija współpracę naukową z Wydziałami Chemicznymi Politechniki i Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Instytutem Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN Oddział we Wrocławiu.

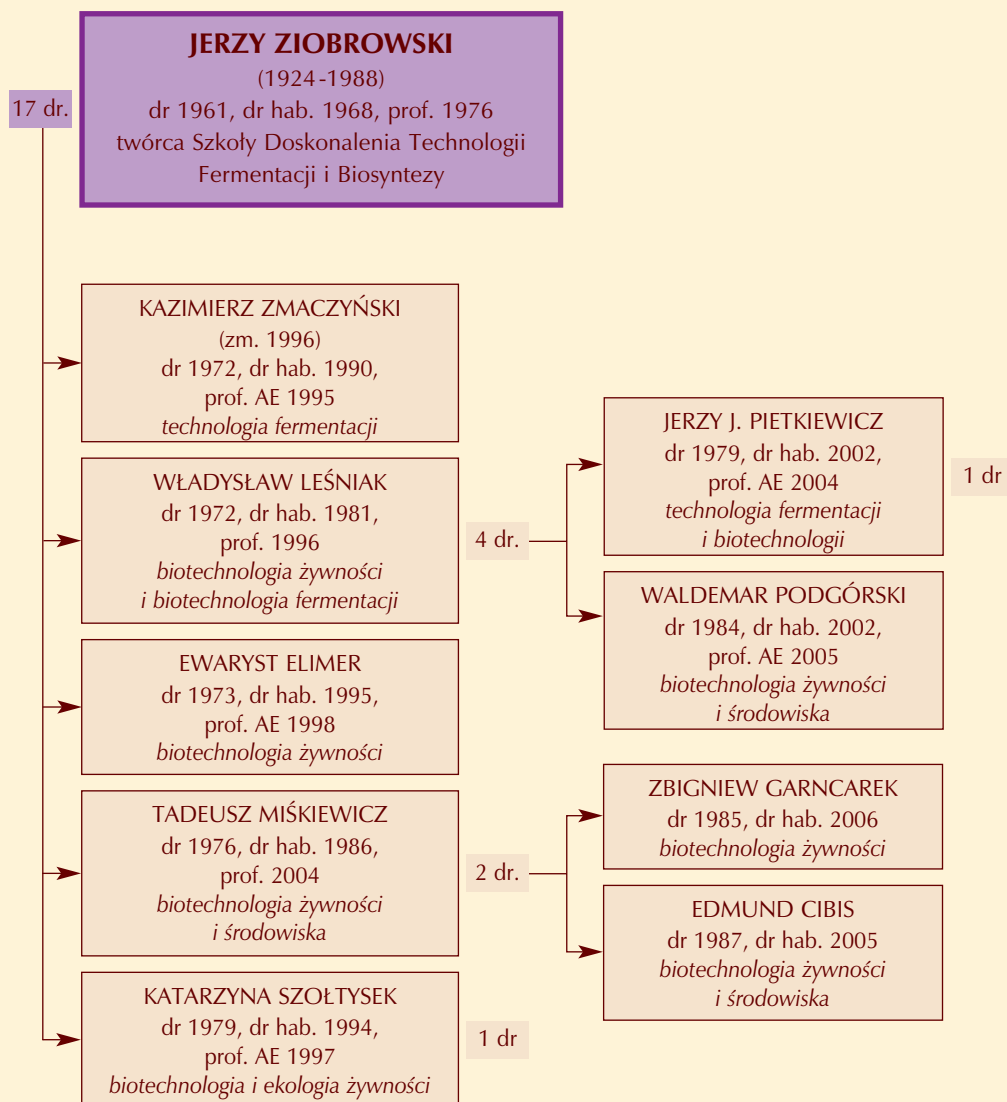
Jerzy Ziobrowski – ur. 1924 w Stanisławowie, zm. 1988; mgr inż. 1949, dr n. t. 1961, dr hab. 1968, prof. nadzw. 1976, prof. zw. 1983. Funkcje: kier. Zakładu Technologii Przemysłu Spożywczego WSE 1968-1969; dyr. Instytutu Technologii Przemysłu Chemicznego i Spożywczego 1969-1988; dziekan Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Przemysłu AE 1969-1981 i 1987-1988; czł. Komisji Technologii Fermentacji i Mikrobiologii Komitetu Technologii i Chemii Żywności PAN 1978-1988; czł. Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Fermentacyjnego w Warszawie 1972-1988; czł. Rady Naukowej Zarządu PSS „SPOŁEM” w Warszawie 1972-1988; czł. Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego 1974-1988; czł. Zarządu Wojew. SITSpoż. NOT we Wrocławiu 1964-1988. Twórca Szkoły Doskonalenia Technologii Fermentacji i Biosyntezy. Wypromował 17 doktorów, wśród jego wychowanków są 4 doktorzy hab., profesorowie. Autor 9 publikacji, 5 książek, 50 patentów. Odznaczenia: Srebrny Krzyż Zasługi, Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka Tysiąclecia Państwa Polskiego, Złota Odznaka „Zasłużony dla Przemysłu Spożywczego, Medal KEN, Krzyż Kawalerski OOP, Krzyż Oficerski OOP, tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel PRL”

W Zakładzie Technologii Przemysłu Spożywczego, kierowanym przez prof. Jerzego Ziobrowskiego, prowadzono badania w wielu specjalnościach przemysłu spożywczego, a przede wszystkim w szeroko pojętym obszarze biotechnologii oraz kierunkach pośrednio z nią związanych.

Główne problemy naukowe związane były z głębłą i powierzchniową fermentacją cytrynową, fermentacją mlekową, automatyzacją i komputeryzacją hodowli drożdży piekarskich i paszowych, otrzymywaniem naturalnych barwników spożywczych, możliwościami zwiększenia zdolności żelujących preparatów pektynowych, wykorzystaniem odpadów przemysłu olejarskiego do produkcji drożdży paszowych, otrzymywaniem i zastosowaniem preparatu enzymatycznego z grzybnii *Penicillium roqueforti*, z drożdżowaniem soku komórkowego i z przeróbką ziemniaków w krochmalni. Jednocześnie prowadzono badania nad konstrukcją nowych typów bioreaktorów oraz urządzeń do automatycznej kontroli i regulacji pH, poziomu piany, stężenia tlenu rozpuszczonego, temperatury itp.

Do szczególnie cennych należą badania dotyczące technologii fermentacji. Prof. Ziobrowski był bowiem cenionym autorytetem w tej dziedzinie, uznawanym w całym kraju i można go określić jako twórcę wrocławskiej szkoły fermentacji, a jego wychowankowie w dalszym ciągu z powodzeniem kontynuują prace naukowe w tych obszarach badawczych (dotyczy to zwłaszcza biosyntezy kwasów organicznych).

Badania w zakresie wymienionej tematyki były realizowane w ramach centralnych programów badań podstawowych, centralnych programów badań rozwojowych oraz bezpośrednich umów z jednostkami gospodarczymi. Głównymi cechami charakterystycznymi badań grupy kierowanej przez prof. Ziobrowskiego były: zespołowy charakter pracy, prowadzenie wielu tematów badawczych w pełnym cyklu rozwojowym, zastosowanie najnowocześniejszej aparatury, często własnej konstrukcji, dążność do automatyzowania

procesów, otwartość na potrzeby przemysłu i praktyki produkcyjnej oraz podejmowanie ambitnej tematyki badawczej.

Prof. J. Ziobrowski, jako członek Rady Naukowej kilku instytutów przemysłowych, brał aktywny udział w działalności gospodarczej poprzez opiniowanie wniosków dotyczących nowych inwestycji. Dotyczyło to m.in. oceny, proponowanej przez firmę Vogelbusch z Austrii, oferty na budowę Fabryki Kwasu Cytrynowego w Polsce. W wyniku energicznego działania prof. J. Ziobrowskiego wniosek ten został odrzucony przez Ministra Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej, została zaakceptowana natomiast nowoczesna technologia opracowana w Zakładzie Technologii Przemysłu Spożywczego Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu i wdrożona już w innych zakładach w kraju.

Pod kierownictwem prof. Ziobrowskiego badania naukowe prowadziło 4 samodzielnych pracowników naukowych, 21 adiunktów, 2 starszych asystentów i 37 pracowników inżynierskich i technicznych. Uzyskane przez ten zespół wyniki były przedmiotem przeszło 200 publikacji, z których w wielu wymienia się nazwisko prof. Ziobrowskiego jako współautora. Znalazły one uznanie zarówno w kraju, jak i za granicą, czego wyrazem mogą być zainteresowanie zagranicznych kontrahentów zakupem licencji, a także przedsięwzięcia badawcze realizowane we współpracy z zagranicznymi instytutami badawczymi.

Idee Profesora były kontynuowane i rozwijane przez grono jego uczniów. Przedwcześnie zmarły prof. Kazimierz Zmaczyński zajmował się technologią fermentacji. Profesorowie Władysław Leśniak, Tadeusz Miśkiewicz i Ewaryst Elimer specjalizują się w biotechnologii żywności, natomiast prof. Katarzyna Szołtysek jest specjalistką w zakresie ekologii żywności. Warto podkreślić, że już trzecie pokolenie badaczy twórczo rozwija kierunki zapoczątkowane przez prof. Ziobrowskiego. Doktoranci prof. W. Leśniaka, profesorowie Jerzy Pietkiewicz i Waldemar Podgórski, zajmują się m.in. inżynierią bioprosesową, biotechnologią żywności i środowiska. Natomiast uczniowie prof. T. Miśkiewicza, doktorzy habilitowani Edmund Cibis i Zbigniew Garncarek, prowadzą badania w zakresie biotechnologii żywności i środowiska.

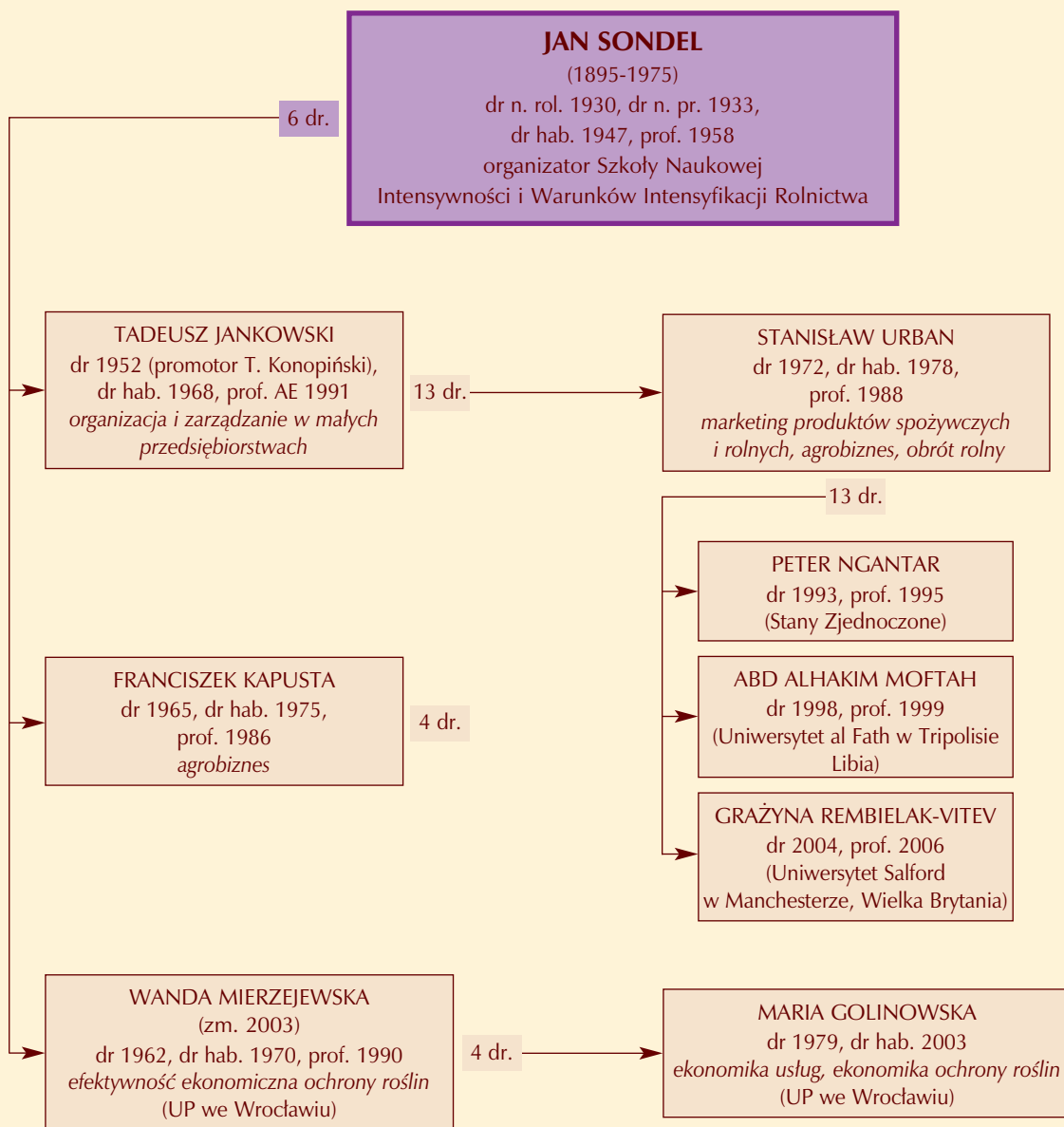
Za działalność naukowo-badawczą oraz wdrożeniową prof. J. Ziobrowski otrzymał wiele nagród Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1969, 1972, 1978, 1988) oraz nagrodę Ministra Przemysłu Spożywczego i Skupu za wdrożenie produkcji kwasu cytrynowego nową metodą (1977).

SZKOŁA INTENSYWNOŚCI I WARUNKÓW INTENSYFIKACJI ROLNICTWA

Jan Sondel – ur. 1895 w Bochni, zm. 1975; studia w Hochschule für Badencultur w Wiedniu i na Wydziale Prawa i Administracji UJ w Krakowie 1920, mgr prawa 1927, dr n. rol. 1930, dr n. praw. 1933, dr hab. 1947, prof. 1958. Funkcje: wykładał ekonomię polityczną w Instytucie Ekonomiczno-Gospodarczym w Krakowie; dyr. Wyższej Szkoły w Snopkowie (filia UL) 1935-1938; dyr. Średniej Szkoły Rolniczej i Gimnazjum Rolniczego w Bojanowie 1938-1957 (z przerwą w okresie wojny, kiedy przejściowo pracował jako agronom); kier. Zakładu Ekonomiki Rolnictwa w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu 1958-1965; kier. Katedry Ekonomiki Rolnictwa WSE we Wrocławiu 1961-1962. Twórca Szkoły Naukowej Intensywności i Warunków Intensyfikacji Rolnictwa. Wypromował 6 doktorów, wśród uczniów jest 3 doktorów hab. i 2 profesorów. Autor 27 publikacji naukowych i 26 popularnonaukowych. Wybitny znawca zagadnień intensywności i warunków intensyfikacji gospodarki rolnej. Zajmował się też socjologią wsi, prawem rolnym i historią rolnictwa. Specjalista ds. teorii ekonomii i historii myśli ekonomicznej. Weteran I wojny światowej i wojny z Rosją w 1920 r. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Niepodległości, Krzyż Kawalerski OOP. Szerzej o nim: *Dzieje Akademii Rolniczej we Wrocławiu*, Wyd. AR, Wrocław 2001, s. 262.

Jan Sondel był twórcą Szkoły Intensywności i Warunków Intensyfikacji Rolnictwa. Był on znany z głębokiego patriotyzmu. W latach I wojny światowej był żołnierzem Legionów Polskich. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r. W okresie międzywojennym tworzył podstawy służby rolnej oraz szkolnictwa rolniczego. W latach 1935-1938 był dyrektorem Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Snopkowie (filia Uniwersytetu Lwowskiego). W roku 1938 został dyrektorem Średniej Szkoły Rolniczej i Gimnazjum Rolniczego w Bojanowie. Stanowisko to zajmował też po wojnie. W latach 1957-1958 pra-

cował w Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu na stanowisku zastępcy profesora, potem jako profesor nadzwyczajny, kierownik Zakładu Ekonomiki Rolnictwa w latach 1958-1965 w WSR we Wrocławiu. W latach 1961-1962 pracował jako pierwszy kierownik Katedry Ekonomiki Rolnictwa Wyższej Szkoły Ekonomicznej we Wrocławiu, której kontynuatorem jest obecna Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.

W ramach szkoły naukowej zajmowano się postępowaniem rolniczym i jego upowszechnianiem, w tym agronomią społeczną. Stworzono podstawy teoretyczne i praktyczne doradztwa rolniczego. Prowadzono badania nad intensywnością rolnictwa i warunkami intensyfikacji produkcji rolnej. Oceniano rezerwy produkcji rolnej i warunki ich uruchomienia. Szczególnie wiele uwagi poświęcono problemom ekonomiki i organizacji produkcji zwierzęcej, w tym zwłaszcza bydła mlecznego oraz produkcji mleka.

Prowadzono też badania nad wpływem hodowli bydła na organizację gospodarstw chłopskich (doktorat z nauk rolniczych), kapitalistycznym czy akapitalistycznym charakterem

gospodarstw włościańskich (doktorat praw), zmniejszającym się dochodem z ziemi i środkami przeciwdziałania (habilitacja w 1947 r.). Opracowano założenia do upowszechniania postępu rolniczego i strukturę organizacyjną służby rolnej, a także teorię postępu rolniczego.

Prowadzono szerokie badania nad przestrzennymi problemami rolnictwa, w tym nad wyznaczaniem strefy żywicielskiej miasta Wrocławia (posłużyły one za podstawę napisania pracy habilitacyjnej obronionej w 1968 r.), bazami surowcowymi przedsiębiorstw przemysłu spożywczego oraz nad sytuacją rolnictwa w regionach uprzemysłowionych (doktorat i habilitacja). Badano zakres postępu w gospodarstwach rolnych oraz jego efektywność ekonomiczną i skutki społeczne (doktorat), a także ekonomiczną efektywność ochrony roślin (doktorat i habilitacja). Wiele uwagi poświęcono zmianom ustrojowym w rolnictwie i całym polskim agrobiznesie, w tym przekształceniom strukturalnym i własnościowym.

Prace naukowe Szkoły prezentowano w licznych publikacjach naukowych i popularnonaukowych oraz na krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych. Osiągnięcia Szkoły przyczyniły się do przyspieszenia postępu w polskim rolnictwie i wzrostu produkcji rolnej oraz usunięcia licznych barier hamujących rozwój rolnictwa i jego unowocześnienie. Niektóre wyniki badań wykorzystano do kształtowania polityki rolnej oraz formułowania przepisów prawa rolnego.

Prof. J. Sondel wypromował 6 doktorów, zrecenzował 28 prac doktorskich oraz 12 habilitacyjnych. Trzech uczniów prof. Sondla uzyskało stopień naukowy doktora habilitowanego, a dwóch tytuł profesora. Z uczniów prof. Sondla prof. Franciszek Kapusta wypromował 4 doktorów, prof. Wanda Mierzejewska wypromowała 4 doktorów, wykonała 14 recenzji prac doktorskich i 2 habilitacyjnych, dr hab. Tadeusz Jankowski wypromował 13 doktorów oraz wykonał 10 recenzji prac doktorskich i 2 habilitacyjnych. Z jego uczniów Stanisław Urban uzyskał habilitację i tytuł naukowy profesora. Prof. S. Urban dotychczas wypromował 13 doktorów, opracował 28 recenzji prac doktorskich, 20 recenzji habilitacji oraz 10 recenzji wniosków na tytuł naukowy profesora. Prof. S. Urban w 2006 r. uzyskał tytuł doktora *honoris causa* Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie. Spośród doktorantów wypromowanych przez prof. Urbana trzech uzyskało stanowisko profesorów na uczelniach zagranicznych. Są to: prof. dr Peter Ngantar (USA), prof. dr Abd Alhakim Moftach (Uniwersytet al Fatah w Tripolisie – Libia), prof. dr Grażyna Rembielak-Vitev (Uniwersytet Salford w Manchesterze – Wielka Brytania). Utrzymują oni kontakty ze swoim promotorem i macierzystą Katedrą.

Z uczniów prof. W. Mierzejewskiej dr Maria Golinowska uzyskała habilitację w 2003 r.

Szkoła naukowa prof. Sondla istnieje już prawie 60 lat, tj. od habilitacji jej twórcy w 1947 r. W tym czasie zaszły ogromne zmiany w tematyce prac badawczych i publikacji uczonych, którzy ją tworzą.

Obecnie prace koncentrują się na problemach agrobiznesu ze szczególnym uwzględnieniem teorii agrobiznesu, rozwoju agrobiznesu w Polsce i w innych krajach oraz wpływu różnych czynników na jego rozwój, wynalazczość w rolnictwie, marketing rolniczy i produktów spożywczych, obrót rolny i jego przekształcenia, handel żywnością i jego zmiany, rynki branżowe rolne i żywnościowe. Ponadto w kręgu zainteresowań znajdują się problemy agrobiznesu za granicą. Na podkreślenie zasługują badania nad efektywnością zabiegów ochrony

roślin prowadzone przez prof. W. Mierzejewską i dr hab. M. Golinowską z Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Są też rozwijane badania dotyczące zagadnień ochrony środowiska rolniczego.

Ważnym osiągnięciem szkoły jest organizowanie corocznie od 1996 r. konferencji naukowych na temat agrobiznesu, w których uczestniczą przedstawiciele wszystkich ośrodków naukowych w Polsce zajmujących się agrobiznesem, a także goście zagraniczni.

Syn prof. J. Sondla, Janusz Marian Sondel, jest profesorem prawa specjalizującym się w historii prawa, prawie rzymskim i prawie turystycznym. Kieruje Katedrą Prawa Rzymskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim, którego był prorektorem przez jedną kadencję.